

Trakya Kalkınma Ajansı
Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi
ÇİFTÇİ ALGISI ANALİZİ

KALİTATİF RAPOR
ÇİFTÇİ ODAK GRUP TOPLANTILARI

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	4
SUNUŞ	5
GİRİŞ	6
TRAKYA'DA TARIM VE HAYVANCILIĞIN NİTELİKLERİ	11
A- Bitkisel üretim	11
1. Ürün tercihlerini etkileyen nedenler ve Trakya'da tarımsal ürün dağılımı	11
2. Trakya'daki tarımsal ürün dağılımı	16
a. Buğday, ayçiçeği	17
b. Kanola.....	18
c. Mısır.....	20
d. Çeltik	20
e. Meyvecilik, sebzecilik	21
3. Tarım süreci ve dönüşümlü ürün ekim.....	22
4. Tarımda maliyeti oluşturan girdiler	25
a. Tohum.....	25
b. Gübreleme	28
c. Kimyasal ilaçlar	30
5. Organik tarım	31
6. Toplulaştırma	32
7. Devlet desteği.....	33
8. Tarım ürünlerinin pazarlanması	35
B- Hayvancılık	37
1. Köylerde hayvancılık	37
2. Meralar /yem bitkileri.....	39
3. Büyük hayvan çiftlikleri.....	41
4. Canlı hayvan, et ve süt satışı	41
5. Devlet desteği.....	42
6. Toprak satışları	42
a. İhtiyaç için toprağın bir bölümünü satma.....	42
b. Trakya dışından kişilerin toprak alımları.....	43
C- Kooperatifler ve birlikler.....	44
D- Trakya'da tarım ve hayvancılığın sorunları	45
1. Bitkisel üretimde sorunlar	45

a.	Girdi maliyetlerindeki artış.....	45
b.	Rasyonel olmayan araç sahipliği	46
c.	Taban fiyatlar ve pazarlamayla ilgili sorunlar	47
d.	Çevre kirliliği, sanayinin etkisi ve iklim değişiklikleri	48
e.	Rasyonel üretim yapılmaması	49
f.	Yanlış tarım politikaları.....	50
2.	Hayvancılıktaki sorunlar	50
a.	Mera ve yem bitkisi azlığı ve maliyetlere etkisi	50
b.	Pazarlamayla ilgili sorunlar	52
c.	Ağıl sisteminin gelişmemiş olması.....	53
3.	Kooperatiflerin işleyişleriyle ilgili sorunlar	53

TRAKYA'DA ÇİFTÇİLİK VE KÖYDE GÜNDELİK YAŞAM..... 56

A-	Köyde gündelik yaşam ve sosyal yaşam koşulları	56
1.	Altyapı.....	57
2.	Hizmetler.....	57
3.	Sosyal yaşam	59
4.	Trakya'da çiftçinin eğitim durumu	61
5.	Borçlanma	62
6.	Kadın çiftçiler.....	64
B-	Çiftçilikten kopma nedenleri	65
1.	Toprakların bölünmesi	65
2.	Kent yaşamı.....	65
3.	Tarımın gelir getirmemesi	67
4.	Gençlerin tarımın tercih etmemesi	69

GELECEKTE TARIM VE HAYVANCILIK: BEKLENTİLER, ÖNERİLER 71

A-	Bitkisel üretim.....	71
1.	Üretimin ve planlamanın geleceği konusunda görüşler	72
a.	Büyük ölçekli tarımsal üretim	72
b.	Çiftçi sayısının azaltılması.....	74
c.	Arazinin planlı kullanılması	75
d.	Tarım ve hayvancılığın eşgüdümlü yapılması.....	77
e.	Bugünkü sorunlara çözüm önerileri	77
f.	Tarımsal desteklerin artırılması	78
g.	Girdi fiyatlarının aşağıya çekilmesi.....	78
h.	İthalatın sınırlandırılması ve ürüne hak ettiği fiyatı vermek	79
i.	Sulama olanaklarının artırılması.....	79
j.	Tarım dersi verilmesi.....	80
2.	Karamsar yaklaşımlar.....	80
B-	Hayvancılık	81

1. Köylerde ortak ağıl sistemi	81
2. Yem bitkilerinin devlet eliyle planlanması	83
3. Çayır ve mera alanlarının korunması	84

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 Tarım İstihdamı.....	9
Tablo 2 Tarım Alanlarındaki Değişim	9

SUNUŞ

TR21 Trakya Bölgesi tarımda ayçiçeği, çeltik ve buğday gibi ülkemizin ithal ettiği önemli ürünlerin üretimi ile stratejik öneme sahip olan bir bölge olmanın yanı sıra tarımda önemli bir tecrübeye sahip olan insan kaynakları ve modern mekanizasyonun kullanıldığı tarımsal üretimi ile Türkiye tarımsal üretimi içinde önemli bir yere sahiptir. Üretimde mekanizasyon, toprak verimliliği ve diğer üretim koşulları arasında en önemli yere sahip olan insan kaynakları Trakya tarımına yön veren unsurdur.

TR21 Trakya Bölgesinde tarım sektöründe çalışan çiftçiler Cumhuriyet öncesinde başlayan bir tarımsal üretim tecrübesine sahiptirler. Bu tecrübenin bölge tarımını ve dolayısıyla da ülke tarımını geliştirmek için kullanılması için çalışmaların yapılması gereklidir.

Tecrübenin etkin şekilde tarımsal üretimde kullanılması, yeni üretim tekniklerini bilen ve kullanılabilen insan kaynaklarının yetiştirilmesi ve ülkemizin ihtiyaçlarını karşılayabilmenin ötesinde dünya tarım piyasasında rekabet edebilir bir tarım sektörünü oluşturabilmek adına tarımdaki insan kaynaklarımızın durumunu, karar alma süreçlerini ve gelişimini anlamak elzemdir.

Trakya Kalkınma Ajansı tarımda sektöründe faaliyet gösteren işletmeci, çalışan ve diğer insan kaynaklarının karar alma mekanizmalarının nasıl çalıştığını, karşılaşılan sorunları ve diğer tarımsal üretim ile ilgili konuları belirleyebilmek için “Çiftçi Algısı Analizi” çalışmasını yürütmüştür.

Çalışmada Ajansımız uzmanlarının da katılımı ile farklı karakteristiğe sahip seçilmiş köylerde çiftçiler ile odak grup toplantıları gerçekleştirilmiştir. Odak grup toplantılarına köyleri en iyi şekilde temsil edebilmesi adına farklı karakteristik gruplardan insanlarımız rassal olarak belirlenerek davet edilmiştir. Odak grup toplantılarından elde edilen sonuçlara ve bu konudaki bilimsel literatüre dayanan bir anket soru seti hazırlanmıştır. Bu anket ise TR21 Trakya Bölgesi’ni en iyi şekilde temsil edecek bir örneklem seçimi ile bölgede uygulanmıştır.

Çalışmanın sonuçları “Kalitatif Rapor” ve “Kantitatif Rapor” başlıkları ile iki rapor olarak hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Bu raporlardaki sonuçlar TR21 Trakya Bölgesi’nin gelişimine yön vermesi beklenen ve önemli stratejik bir belge olan “TR21 Trakya Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı”nın önceliklerinin belirlenmesi amacı ile de kullanılmıştır.

GİRİŞ

Trakya’da tarım sektöründe son yıllarda dikkat çekici değişimler yaşanmaktadır. Tarım istihdamı (Tablo1) ve ekili alanlar azalmakta (Tablo2) ve sektör dışından mülk edinmeler artmaktadır. 1970’lerden sonra tarım arazilerine sanayi tesisleri kurulmaya başlamıştır. Kurulan fabrikalar bir yandan ekili alanları azalmasına ve çevre kirliliğine neden olurken, öte yandan tarımdan ayrılan nüfusa yeni iş olanakları yaratmıştır.

Trakya’da tarım ve hayvancılıkta dönüşüme de işaret ettiği söylenen bir dizi değişim yaşanmaktadır. Artan üretim maliyetleri, ithal ürünlerle rekabet etmeyi gerektiren yeni pazar koşullarıyla birlikte özellikle küçük ölçekte bitkisel üretim yapan çiftçilerin gelirlerinin düşmesine neden olmuştur. Bu nedenle de çiftçiler çocuklarını kent merkezlerinde maaşlı çalışmaya yönlendirme eğilimindedirler.

Bu dönemde Trakya dışından kişilerin toprak alımları arazi fiyatlarını yükseltmiştir. Tarım sektörü dışından gelenlerin aldığı bu toprakların bir bölümünde hayvan çiftlikleri ve meyve bahçeleri kurulmaya başlamıştır. Ama büyük bir bölümü hâlâ eski sahipleri tarafından ekilmektedir.

Trakya’daki bitkisel üretimde buğday ve ayçiçeğinin ağırlığı hâlâ devam etmektedir. Bu tercih, ürünü genellikle Toprak Mahsulleri Ofisi’ne sattıklarından pazarlamasının hiçbir risk taşımaması, ama öte yandan yüksek kazanç da sağlamaması gibi nedenlerle “devlet memurluğu”na benzetilmektedir. Son yıllarda Trakya’nın klasik ürün tercihlerine bir yenisi eklenmiştir. İyi gelir getirdiği söylenen ve gün geçtikçe artan oranlarla tercih edilen yeni bir ürün kanoladır. Trakya’da sulu tarım yapılabilen topraklarda buğday ve ayçiçeğinin yanı sıra mısır da ekilmektedir.

Trakya’nın su havzalarında, özellikle de İpsala bölgesinde çeltik ekimi yapılmakta, Türkiye’nin çeltik üretiminin yaklaşık yüzde 50’sini bu bölge karşılamaktadır. İpsala bölgesinde üretilen pirinç, deniz seviyesine yakınlık ve toprağın tuz oranının uygunluğu gibi bölgeye özgü koşullar nedeniyle çok yüksek bir damak tadına sahiptir. Trakya’da meyve ve sebzeçilikte son yıllarda görece bir artış görülse de üretimi öbür bitkisel ürünlere göre çok

düşüktür. Özellikle meyve bahçelerinin kuruluş aşamasındaki maliyetlerinin yüksek oluşu ve pazarlamada yaşanan sorunlar Trakyalı çiftçilerin bu ürünleri tercih etmelerini engelleyen nedenlerdendir. Hayvancılığın ve meyve bahçeciliğinin artmasında Trakya dışından gelen ve büyük çaplı işletmeler kuran yatırımcıların etkisi olduğu görülmüştür.

Toprakların miras yoluyla bölünerek küçülmesinin yanı sıra tarım ve hayvancılıkta üretim maliyetlerinin yükselmesi tarım istihdamının hızla azalmasına yol açmaktadır. Tarımdaki girdi maliyetleri son on yılda sekiz-on kat artmış, buna karşılık ürün fiyatları yaklaşık yüzde 40-50 oranında artış göstermiştir. Son dönemde devlet desteklerinin de azalması sonucunda çiftçiler üretimlerini ancak borçlanarak sürdürebilmektedirler.

Trakya’da tarımda yaşanan sorunların bir kaynağı da tarım araçlarının ortak kullanılamaması nedeniyle özellikle traktör sayılarındaki artıştır. Bunda traktörlerin bir statü sembolüne dönüşmüş olmasının da etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Bitkisel üretimi olumsuz etkileyen bir neden sanayiye bağlı çevre kirliliği ve yeraltı sularının çekilmesidir. Arıtma tesislerini çalıştırmayan sanayi kuruluşlarının kimyasal atıkları Trakya’nın büyük bölümünü sulayan Ergene’yi kirletmiş, Ergene’nin kirliliği İpsala yakınlarında birleştiği Meriç’i de etkilemiştir. Fabrikaların yakınlarındaki köylerde ise yeraltı sularının çekilmesi sulu tarım olanaklarını ortadan kaldırmıştır.

Köylerde yapılan küçük ölçekli hayvancılık da aynı bitkisel üretim gibi yeterince gelir getirmemektedir. Meraların azlığı ve yeterince yem bitkisi ekilememesi sonucunda köylüler yem satın almak durumunda kalmaktadırlar; buna karşılık yem maliyeti ile süt fiyatı neredeyse aynıdır. Köylülerin hayvancılığı sürdürmelerinin en önemli nedeni “ihtiyaç halinde bir hayvan satın” sıkışıklıklarını giderebilmeleridir.

Tarım eskisi gibi gelir getirmediğinden köylerdeki genç nüfus kent merkezlerinde yaşamayı ve maaşlı işlerde çalışmayı tercih etmektedir. “Çiftçilikle geçim olmuyor” diyen çiftçiler çocuklarına “bu işi öğretmemeye” yönelmekte, kent yaşayabilmeleri için gerekli koşulları sağlamaya çalışmaktadırlar. Trakyalı çiftçilerin eğitim düzeyi genelde yüksektir ve özellikle çocuklarının eğitimlerine çiftçilik dışındaki mesleklere de yönelebilmeleri için önem verdikleri görülmektedir.

Genç nüfusun kent merkezlerine yönelmesinin bir göstergesi de bazı köylerde son dört beş yılda hiç doğum olmamasıdır. Ayrıca Trakya köylerinin çoğunda öğrenci yetersizliğinden dolayı ilköğretim okulları kapanmış ve taşınmalı eğitime geçilmiştir. Nüfusu 100'ün altına düşen köylerde ise aile hekimliği hizmeti kendilerine en yakın daha büyük nüfuslu yerlerde verilmektedir. Trakya köylerindeki nüfusun azalması sosyal hizmetlerin de gerilemesine neden olmuştur. Bu durum bir sarmal etkisi yaratmış, sosyal hizmetlerin yetersizliği köyde yaşayanların kente taşınmak istemeleri için yeni bir neden oluşturmuştur.

Kalitatif araştırma kapsamında köylerde yapılan görüşmeler küçük çaplı bitkisel üretim ya da hayvancılığın artık geçinmek için yeterli olmadığını düşündürmektedir. Büyük toprak sahibi ya da en az 80-100 büyükbaş hayvanlık çiftlik sahibi çiftçilerin değişen koşullara uyum sağlayabildikleri görülmüştür. Ayrıca çiftçilikle geçinebilmenin en uygun koşulunun hayvancılık ile bitkisel üretimi birlikte yürütmek olduğu, 100 dekar ekim yapan ve 20 ya da 30 hayvanı olan bir çiftçinin rahatlıkla geçimini sağlayabileceği söylenmiştir.

Katılımcıların Trakya'da tarım ve hayvancılığın geleceği konusunda en çok öne çıkardıkları görüş, var olan üretim biçimleriyle devam edilemeyeceği ve bir değişimin gerektiğidir. Değişime ilişkin öneriler ise tarımın büyük arazilerde, devlet destekli ve planlı yapılması, köylülerin kooperatif kurarak ya da şirketleşerek hem üretim, hem de pazarlama aşamasında birlikte hareket etmeleri, hayvancılık için de köylerde ortak ağıl sistemine geçerek daha az maliyetle, daha yüksek kaliteli üretim yapılabilmesidir.

Gerek küçük çaplı çiftçilik yapanlar, gerek büyük çiftçi ve hayvancılar bitkisel üretimin ve hayvancılığın artık çiftçi için yeterli geçinme kaynağını oluşturamadığı, dolayısıyla Trakya'daki kırsal nüfusun azalacağı/azalması gerektiği konusunda görüş birliğindedirler. Bununla bağlantılı bir başka soru ya da sorun ise köylerden kente yönelecek bu yeni nüfusun geçiş sürecini sancısız yaşamasının koşullarıdır.

Tablo 1 Tarım İstihdamı

	TR21		TÜRKİYE	
	Kişi (bin)	Yüzde	Kişi (bin)	Yüzde
2005	133	25	5.154	26
2006	111	21	4.907	24
2007	111	21	4.867	23
2008	110	20	5.016	24
2009	124	22	5.254	25
2010	127	22	5.683	25
2011	123	19	6.143	25
2012	105	16	6.097	25

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri

Tablo 2 Tarım Alanlarındaki Değişim

İl	Toplam alan(da) 2005	Toplam alan (da) 2011	Değişim Yüzde	Ekilen tarla alanı (da) 2005	Ekilen tarla alanı (da) 2011	Değişim Yüzde
Edirne	3.762.710	3.278.754	-13	3.617.040	3.162.059	-13
Kırklareli	2.451.070	2.250.653	-8	2.404.990	2.191.480	-9
Tekirdağ	3.866.740	3.574.080	-8	3.718.610	3.436.217	-8

Kaynak: TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri

Uygulama: Trakya Kalkınma Ajansı için yürütülen “Çiftçi Algısı” konulu araştırmanın kalitatif aşamasında altı grup toplantısı düzenlenmiş ve beş derinlemesine görüşme yapılmıştır; bu kapsamda toplam 30 kişiyle görüşülmüştür. Görüşmeler 25 Ocak – 18 Şubat 2013 tarihleri arasında, köylülerle ve tarım konusunda uzman kamu görevlileriyle yapılmış, araştırmanın kantitatif aşamasına veri sağlayacağı da düşünülerek Trakya’da bitkisel üretimi, hayvancılığı, köydeki gündelik yaşamı ve önceki dönemler ile günümüz arasındaki değişimleri anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Görüşmelerde katılımcıların onayıyla ses kaydı alınmıştır.

Trakya’nın farklı niteliklere sahip beş ayrı köy ziyaret edilmiş ve görüşmeler yapılmıştır. Seçim aşamasında sanayiye yakınlık-uzaklık gibi ölçütlerle birlikte ürün çeşitlerinin farklılığı

ve farklı gelir düzeyinde köylüleri bulunması gibi özelliklere de dikkat edilerek olabildiğince ayrışan köylere gidilmesi hedeflenmiştir. Uygulamanın ayrıntıları şöyledir:

- Çeşmeli: 1 derinlemesine görüşme, büyük çiftçi
- Kavaklı: 1 derinlemesine görüşme, büyük çiftlik sahibi
- Beyaz Köy: 2 Grup toplantısı; 1. grup 3 erkek; 2. grup 6 kadın
- Yeni Karpuzlu: 1 Grup toplantısı, 6 erkek
- Çömlek Köy: 1 Grup toplantısı, 4 erkek

Kamu görevlileriyle yapılan görüşmelerde de Trakya tarımının farklı niteliklerine ilişkin bilgi alabilmek hedeflenmiştir. Uygulamada iki ayrı ilçede ve bir ilde Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nde çalışan ziraat mühendisleri ve veterinerlerin, bir tarım ekonomisi uzmanının, bir de bitkisel tarım üzerine araştırmalar yapan uzmanın görüşleri alınmıştır:

- Trakya Üniversitesi: 1 Derinlemesine görüşme
- Çorlu İlçe Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü: 1 Grup toplantısı, 3 kişi
- Edirne Tarım Araştırmaları Enstitüsü: 1 derinlemesine görüşme
- Edirne İl Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü: 1 derinlemesine görüşme
- Lalapaşa İlçe Tarım ve Hayvancılık: 1 Grup toplantısı 3 kişi

TRAKYA'DA TARIM VE HAYVANCILIĞIN NİTELİKLERİ

A- Bitkisel üretim

Trakya'da en çok ekilen ürünler, buğday, ayçiçeği ve diğer tahıllardır. Bu ürünler sulamaya ihtiyaç duymadan da ekimi yapılabildiğinden yaygınlık kazanmıştır. Kanola ise son yıllarda Trakya'nın tarımsal ürün seçenekleri arasına giren ve zaman içinde ekiminin artacağı, ayçiçeğine alternatif olabileceği düşünülen bir üründür. Trakya'nın sulamaya uygun olan yerlerinde buğday, ayçiçeği ve diğer tahılların yanı sıra mısır, meyvecilik, sebzeçilik ve çeltik de ekilmektedir. Silajlık olarak kullanılabilirdiğinden mısır üretimi hayvancılığı da desteklemektedir.

Çeltik ise özellikle İpsala bölgesindeki doğa koşullarına, yöreye uygun geliştirilmiş tohumlara ve teknolojik gelişmelerin kullanılmasına bağlı olarak veriminin çok yüksek olduğu ifade edilen Trakya için önemli bir ürün seçeneğidir. Meyvecilik ve sebzeçilik istenen oranda gelişmemiş olsa da ilerleyen yıllarda Trakya tarımında önemli bir alternatif tarım etkinliği olacağı ifade edilmiştir.

1. Ürün tercihlerini etkileyen nedenler ve Trakya'da tarımsal ürün dağılımı

Trakya'daki tarımı şekillendiren ve ürün dağılımını belirleyen en önemli etken tarımdaki sulama olanaklarıdır. Ergene, Tunca ve Meriç havzalarında bulunan ya da barajlar ve yeraltı sularıyla sulama yapılabilen kesimlerde ürün çeşitliliği buğdaydan, çeltiğe, meyveciliğe kadar geniş bir ürün yelpazesine olanak tanımaktadır. Ama sulanamayan arazilerde ancak buğday, ayçiçeği, kanola ve diğer tahıllar ekilebilmektedir.

“Dolayısıyla esas olarak akarsu, yani diyelim Ergene havzası, Meriç havası, Tunca havzasında, oradan yararlanılarak çeltik üretimi yapılıyor. Ama onun dışında Trakya’da buğday var, ayçiçeği var.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

“Trakya’da kuru olan, su olmayan yerlerde buğday, ayçiçeği, arpa, son zamanlarda kanola girdi. Su olan yerlerde de mısır, kavun, karpuz, şekerpancarı, işte bazı sebzeler, meyvecilik.” (Edirne-DG: Kamu)

Sulanamayan topraklarda temelde ürün tercihi yapılamadığı ve ürün dağılımının kısıtlı seçenekler arasında şekillendiği belirtilmektedir.

“Şimdi ürün tercihi yapamıyoruz aslında. Çünkü biz şeye bağlıyız, işimiz Allah’a kalmış yani işin Türkçesi, gökten rahmet, yerden bereket. Çünkü ürün portföyünü değiştirmek için, öncelikle su olması lazım. Su olmayınca ... ürünü çeşitlendiremiyoruz.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)
Sulu tarım yapılabilen toprakta hem verimlilik artmakta, hem de çiftçiler ikinci ürün yapabilmektedirler. Hatta sulama sayesinde verimsiz topraklarda ciddi verim artışlarının olduğu belirtilmektedir.

“Şöyle olabilir, yazlık bir bitki ekilebilir. Buğdaydan sonra diyelim mısır ektin. Hayvan bezelyesi ekilebilir. Tabii suyun varsa ekeceksin. Mayıs ayı gelmeden hemen biçer, bağlarsın, silaj yaptırırsın. Suyla her şey olur. Ekersin gene ayçiçeğini, damlama sulama yaparsın, yağmurlama yaparsın, karpuz sularsın. ... Kavaklı Köyü’nde hayvancılık da çok gelişti. Silaj da yapılıyor. Su gelince her şey değişti. Yoksa toprakları üçüncü derece tarım toprağıydı. Sarı-kırmızı bir topraktı. Buğday eksen verim alamazsın.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Trakya’da sulu tarım yapılamamasının önemli bir nedeni de sanayileşmeyle birlikte yer altı sularının çekilmesidir. Sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak üzerinde durulacak olan bu konunun ürün dağılımına etkisi çiftçiler tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir:

“Bizim de suyumuz yok. Kanal yok, bir şey yok. Yani yer altı sularımız da 60-70 metrenin altında. Yani tamamen ... iklime bağlıyız. Yıllık yağış ortalamamız 650 mm... 650 mm’nin altına düşerse ciddi bir kuraklık yaşanıyor.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

“Önceden pancar da ekiliyordu, su kalktı pancarcılık da kalktı...” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Ürün tercihlerini belirleyen ikinci etken pazarlama olanaklarıdır. Ayçiçeği ve buğdaydaki devlet destekleri, Toprak Mahsulleri Ofisi’nin alımları çiftçi için az da olsa garantili gelir anlamına gelmektedir. Bu nedenle pazarlama sürecinde risk taşıyan yeni ürüne yönelmek yerine bildikleri ürünlerin ekimini sürdürmektedirler.

“Bizim çiftçilere -ben de çiftçiyim- ayçiçeği, buğday ekmek devlet memurluğu diyorum. Hiçbir riski yok, kazancı da fazla yok, ama garantili kazanç olduğu için, riski de yok. Devlet de fiyatını biliyor, vereceğini biliyor, hiç derdin yok tasan yok, gidiyorsun alıyorsun.” (Çorlu-MG: Kamu)

“İşte yıllardır hep ... aşağılarlar bizi: ‘Ya siz zaten buğdaydan başka bir şey bilmiyorsunuz, buğday ekin. Ya niye şeftali yetiştirmiyorsunuz?’ Niye yetiştireceğim ya? Üzüm yetiştiriyorum şarap mı istiyorsun kardeşim. Hayvan yetiştiriyorum süt mü istiyorsun. Ben yetiştireceğim, şeftali mi yiyeceksin Allah aşkına ya? Kaç kilo şeftali yiyorsun senede ya? (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Trakya’nın farklı bölgelerinde yapılan görüşmelerin çoğunda yörelerinde eski tarihlerde bağcılık da yapıldığı belirtilmiştir. Bağcılığı bırakma nedeni olarak pazarlama olanaklarının yetersizliği gösterilmiştir.

“Tabii yapılıyormuş bağcılık vaktiyle dere kenarlarında, dedelerimiz zamanında. Sonradan vazgeçilmiş. Firma mı kapanmış, satacak yer bulamamışlar.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

“Ama tamamen ekonomik şeyden, para kazanırsa eker adam. Yapmak isteyenler var. Bağlar kurmak isteyenler var. Zaman zaman satamadıklarından, zaman zaman iyi para kazanamadıklarından şikayet ediyorlar.” (Edirne-DG: Kamu)

Ürünün pazarlanamaması ya da pazarlamanın risk taşıyor olması çiftçi için hayati önemdedir, çünkü hasat zamanı elde ettiği gelire bütün bir yıl geçirmesi gerekmektedir. Raporun çoğu yerinde tekrarlanacak olan “köy insanı gördüğüne inanır” sözünün de temelinde bu neden yatmaktadır. Özellikle küçük çiftçi topraklarını bölerek ürün çeşitlemesine gidemediğinden risk almak yerine bildiği ürünü ekmeyi tercih etmektedir.

“Eskiden ufak çaplı köylerin bağları vardı. İşte dediğim gibi, pazar olması lazım. Üzümü kime satacağın? İnsanlar para kazandıkları her işi yapar. Ama ona inanmaları lazım, görmeleri. Yani, köy insanı görmeden geçmişini bırakmak istemiyor. Neden? Tek umudu. Bu sene ekeceğim, seneye geçimimi ondan çıkaramazsam ne yaparım. Çünkü devamlı, günlük gelir yok ki. Senenin bir ayında toplarsın, tüm sene onu harcarsın.” (Çömlek Köy-OG: Çiftçi)

Trakyalı çiftçilerin ürün seçenekleri arasında meyveciliğin kolay kolay yer alamamasının ya da ikinci ürün ekimine gidilememesinin altında yatan nedenlerden biri de özellikle küçük çiftçilerin kuruluş aşamasındaki maliyetleri karşılayamamasıdır. Görüşmelerde devlet desteğiyle bu sorunun çözülebileceği söylenmiştir.

“Ha şimdi şeyler de var mesela, büyük meyve bahçeleri de kuruluyor bizim burada. 300 dekar, 500 dekar, 1000 dekar, elma bahçesi, kiraz bahçesi kurulan yerler var. Ama onlar büyük sermayelerin işi. O bizim işimiz değil biz o yatırımı zaten yapamayız yani.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

“Büyük parseli olan çiftçiler önce başlıyor. Mesela ikinci ürün, mısır, olayı başladı. Devlet desteği de başlayınca, ilk önce bu büyük çiftçilerden başladı. 78000 dekarı buldu şu anda. Damla sulamayla. Barajları var. İkinci ürünleri sulamaya başladılar. Tabii ki bunlarda zaten büyük çiftçilerde o kadar devlet desteğine gerek yok. Yönlendirme, birazcık teşvik. Esas küçük çiftçilerde, devlet desteği lazım. Ve en azından iki üç yıl da teknik destek devam etmeli. Belki de sürekli devam edecek tabii bilemem.” (Çorlu-MG: Kamu)

Yukarıda belirtildiği gibi eldeki arazinin büyüklüğü de ürün seçiminde etkili olabilmektedirler. Büyük arazi sahipleri ettikleri ürün seçeneklerini artırabilmektedirler. Arazi sahipliği kadar etkili bir başka koşul ise aynı zamanda sermayeye de sahip olmaktır. Sermaye desteği de olan büyük arazi sahipleri sulama altyapısı ya da meyve bahçesi kurma gibi yatırımlara yönelebilmektedirler. Küçük arazi sahiplerinin ise devlet desteği olmaksızın yeni ürün seçeneklerine yönelmeleri çok zor görülmektedir.

“Yok, tarlalarımız küçük. Yani bir tarlaya kanola ekmek de kolay değil. Tarlaya iki yıl önceden beri ilaç atmaman lazım, iki üç yıl önceden beri tarlayı hazırlaman lazım. Onu ekmek çok hassas bir iştir. Toprağın bir santim içine ekmen lazım, derin kaçırırsan çıkmıyor. Onu makinelerle uygulaman lazım; o da herkeste yok.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Alternatif ürün ekimine yönelmenin önündeki bir engel de geleneklerdir. Bu yaklaşımda Trakyalı çiftçilerin genellikle alıştıkları ürünü ekmeyi tercih ettikleri söylene de büyük toprak sahiplerinin yeni ürün seçeneklerine yönelebildikleri de belirtilmiştir. Küçük toprak sahipleri ise büyük toprak sahiplerinin deneyimlerini gözlemleyerek hareket etmektedirler ve yeni ürünleri öncelikle onların ekmesini beklemektedirler. Bu yaklaşımda dikkati çeken nokta gelenekleri değiştirme cesaretinin büyük toprak sahipliğine bağlı olmasıdır.

“O bakımdan biz de projeler yapmaya çalışıyoruz kalkınma ajanslarıyla, ama biz devlet memuruyuz, yani proje değiliz. Ama çiftçiyi yönlendiriyoruz. Alternatif ürün ekin mesela Tekirdağ’da soğan güzel de para yapıyor, ama burada yaptırılmıyorsa çünkü gelenek var onu bozamıyorsa. Birisi görecektir onun yaptığını, görecektir ondan sonra işi yapacak. İlk göreve başladık, dediler kanola ekimi, birkaç demonstrasyon yaptık, yani büyük çiftçiler ekti gösterdik, büyük çiftçiler ekince geri kalan küçük çiftçi de ekıyor. Burada büyük çiftçi ne yaparsa küçük çiftçi onu yapıyor. Büyük çiftçi makineyi taksit ilaçlamaya gübrelemeye gitsin arkadan küçük çiftçi de gidiyor.” (Lalapaşa-MG: Kamu)

Trakya’daki ürün dağılımı, ürün tercihlerini etkileyen çeşitli nedenlere bağlı olarak değişse de Trakya’nın büyük bir bölümünde toprağın çok verimli olduğu, hem verimlilik hem de kalite açısından dünyayla yarışılabilirliği konusunda görüş birliği vardır. Dolayısıyla tüm sorunlara karşın Trakya’da tarımsal etkinliğin sürmesi gerektiği hem çiftçiler, hem de ziraat uzmanları tarafından dile getirilmiştir.

“Verimlilik konusuna baktığınız zaman, çeltik verimine baktığımız zaman dünyada ilk 3’teyiz... Yani dünya ortalaması 400 kilo, bizim ortalamamız 900 kiloya yakın. Buğdayda da o şekilde, Türkiye ortalamasının, Çukurova’dan sonra en yüksek olduğu yer. Verimlilik konusunda bir sıkıntı yok. Yağış bol olduğu için. Ayçiçeğinde dünya ortalaması 100-120 kilo falan, Türkiye ortalama 200 kilo civarında, onda da bir sıkıntı yok” (Edirne-DG: Kamu)

“Dünya birincisiyiz biz üründe, kalitede. İpsala’da dönümde 800, dünya rekoru yani, ama bu duyulmadı bile.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

“300-350 kilodan 600 kiloya kadar, yani bunun ortalaması 400 ila 500 kilo ortalama yaptığımız zaman, çok iyi bir ortalama bizim için, çünkü dünya ortalamasının üzerine çıkıyoruz o zaman. Türkiye ortalaması aşağı yukarı 200-220 kilo buğdayda. Dünya genelinde de 270-280 kilo olduğunu biliyorum.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Verimliliğin yüksek olması bir yandan toprağın niteliğiyle ilişkilendirilirken bir yandan da Trakya'nın yıllık yağış ortalamasının bunda payı olduğu belirtilmektedir.

“Ben size genel bir fikir vereyim. Alınan üç ürün bunlar. Bu bölgede yağış 500-600 mm civarında. Orta Anadolu'ya göre yüksek olduğu için verimlilik iyi.” (Edirne-DG: Kamu)

Çeltikte ise toprağın niteliği çok önemli değildir, önemli olan sulak arazi olmasıdır. Gene de özellikle İpsala bölgesinde üretilen pirincin çok yüksek bir damak tadına sahip olması deniz seviyesine yakınlık ile toprağın tuz oranının uygunluğu gibi bölgeye özgü koşullara bağlanmıştır.

“Çeltikte toprak özelliği fark etmez. Sulak olması ve deniz seviyesinden yüksek olmaması gerekiyor en önemlisi. Tüm dünyada yapılan deneyler sonucunda dünyada en yüksek damak tadı Karpuzlu'nun pirincidir, o da niye, çok ince bir hassasiyetten kaynaklanıyor. Deniz seviyesinde olmasından ve topraktaki tuz oranının yüksek olması... Üst kabuğu var ya çok ince olur [bizim pirincin] kuvvetli arazilerde kalın olur ama buradakinin damak tadı ve besleyici özelliği daha yüksektir.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Trakya topraklarında mirasla bölünmenin etkisi olsa da tarlalar hâlâ öbür bölgeler göre daha büyük parçalardan oluşmaktadır. Bu özelliğin yanı sıra verimli topraklara da sahip olmasının Trakya'yı Türkiye'nin en gelişmiş tarım bölgesi haline getirdiği söylenmektedir.

“Burası tarım açısından Türkiye'nin en gelişmiş bölgesi, bir defa. Neden dersiniz, verimli topraklar içeriyor, arazi diğer bölgelere oranla parçalanmamış, yani miras hukuku var ya Türkiye'de, yani 60 dekar işletme genişliği var ve 7 parça. Bu 80 dekar civarında burada ve 7 parça değil. 4,5-5 parça civarında aşağı yukarı.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

2. Trakya'daki tarımsal ürün dağılımı

Trakya'daki tarımsal ürün dağılımı ürün tercihlerinde olduğu gibi öncelikle sulu tarım olanağına bağlı olarak şekillenmektedir. Sulu tarım yapılamayan bölgelerde seçilen ürünler buğday, ayçiçeği, kanola ve diğer tahıllardır. Toprağın bu ürünlere uygun olmadığı bölgelerde ise daha çok hayvancılığa yönelik üretim vardır. Ergene, Meriç ve Tunca havzalarında, dere kenarlarında ya da yeraltı sularının yeterli olduğu, sondajla su çıkarılabilen yerlerde sulu tarım

yapılabilmektedir. Tekirdağ yakınlarında ise sulu tarım yapılamasa da toprağın çok verimli olduğu, buğday, ayçiçeği, başka tahıllar ve kanola seçeneklerinin neredeyse Türkiye'deki en yüksek verimle üretilebildiği dile getirilmiştir. Edirne ili sınırları içinde kalan topraklar ise sulu tarım açısından en şanslı olanlardır; hem Ergene havzasında kalmaktadır, hem de Tuna ve Meriç nehirleri bu topraklardan geçmektedir. Bu nedenle başta çeltik üretimi olmak üzere çok daha geniş bir ürün seçeneğiyle üretim yapılabilmekte ve ikinci ürün alınabilmektedir.

“Sulama imkânlarını geliştirmemiz lazım, onda çok büyük eksiklerimiz var. Hâlâ biz arazilerimizin üçte birini sulayabiliyoruz şu anda. Şu yeni projelerle birlikte artacak... yüzde 40'lara çıkacağız tahmin ediyorum. Toprak için su şart. Verim ikiye katlanıyor, ikinci ürün alma şansınız oluyor. Ürün çeşitliliğine ihtiyacımız var.” (Edirne-DG: Kamu)

Yukarıda da belirtildiği gibi Trakya toprakları bağcılık için çok uygundur ve eski tarihlerde yaygın olarak bağcılık yapılmıştır. Şimdi ise bağcılık Tekirdağ il sınırları içinde Şarköy ve Mürefte'de yapılmaktadır. Ama Trakya'nın başka kesimlerinde de yeni yeni bağlar kurulmaya başladığı söylenmiştir.

a. *Buğday, ayçiçeği*

Trakya'da en yaygın olan ve en çok ekilen tarım ürünleri buğday, ayçiçeği ve diğer tahıllardır. Bunlar sulu ve kuru tarım yapılan topraklarda ekilmektedir ve Trakyalı çiftçilerin en önemli, öncelikli ürün tercihleri arasındadır.

Türkiye'nin yağ açığı düşünülerek ayçiçeği üretiminde desteğin devam etmesi konusundaki görüş birliğine karşılık, buğday ekiminin sürmesini savunanlar da, buğdaydan artık vazgeçilmesini önerenler de vardır. Buğday üreten çiftçiler kendi topraklarının buğday için çok uygun olduğunu ve yüksek verimle buğday yetiştirebildiklerini, bu nedenle de buğday üretimine devam etmeleri gerektiğini söylemektedirler.

“Ama onların orada buğday yapma şansı zaten yok. Bizim burada öyle bir şansımız var. Onlar orada o işten ekmek yiyorlar, iyi de yapıyorlar. Yani yol boyu her taraf şeftali, elma, kayısı, kiraz. Ama buğday ya da ayçiçeği yapmaz o toprak. Burası yapıyor, bunu bizim yetiştirmemiz lazım. Bizim ayçiçeği ortalamamız 200-250 kilo, ki çok iyi bir ortalama yani. Kanola ortalamamız 300-350 kilo. Bunlar çok ciddi rakamlar. Benim yetiştirmem lazım.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Bir yanda Trakya’da buğday veriminin yüksekliği, öbür yanda da Türkiye’nin buğday fazlası bulunması bu konudaki tartışmanın temelini oluşturmaktadır. Buğday TMO alımları nedeniyle garantili pazarlama olanaklarına bulunan, verimli bir ürün, ama aynı zamanda Türkiye’nin ihtiyacı üzerinde ekimi yapılan bir üründür. Dolayısıyla çiftçi tarafından tercih edilmekte, ama görüşülen kamu görevlilerince yaygın ekimi eleştirilmektedir. Konuyla ilgili kamu görevlileri daha önce de belirtildiği gibi buğday ve ayçiçeği ekimini “devlet memurluğu” olarak görmektedirler. Ayrıca Türkiye’deki buğday fazlası düşünülerek alternatif ürün olarak yem bitkisi ekimi önerilmiş ve bu ürün seçeneğinin Trakya’daki hayvancılığın gelişmesine katkı sağlayacağı belirtilmiştir.

“Türkiye’nin buğday üretimi 18-20 milyon ton civarında. İhtiyacı yok Türkiye’nin. Fazlalığı var. Mesela benim bölgem vazgeçebilir buğdaydan. Yem bitkisine yönelsin. Hayvancılığı geliştirmemiz için yem bitkisi ekmemiz lazım.” (Edirne-DG: Kamu)

Ektiği ürünler arasında buğday da olan bir çiftçi ise tam tersini savunmaktadır ve Türkiye’nin yağ açığı kadar buğday açığı da olduğunu söylemektedir.

“Çünkü bu da lazım bize... 1 milyon ton yağ açığı var. Çok ciddi bir rakam... Buğday stokları açıklanıyor, nereden baksanız 4-5 milyon ton da buğday açığı var.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Trakya’da buğday kadar yaygın ekilen öbür ürün ayçiçeğidir. Daha önce de belirtildiği gibi buğdaydan farklı olarak ayçiçeği Türkiye’nin yağ açığından dolayı ekimi istenen ve desteklenen bir üründür.

“Ayçiçeği ihtiyacımız, çünkü Türkiye’nin yağ açığı var. Hâlâ ham yağ ithal ediyoruz. Yağ bitkisine ihtiyacımız var. Ayçiçeği iyi bir yağ bitkisi, randımanı yüksek. Ondan vazgeçemeyiz. Onu zaten devlet de ciddi bir biçimde destekliyor. Ayçiçeği ekelim de, buğdaya alternatif bir şeyler bulmamız lazım. Belki burada bahçeciliği, meyveciliği geliştirebiliriz..” (Edirne-DG: Kamu)

b. Kanola

Kanola, Trakya’da ekimine son yıllarda başlanan ve iklimin uygun olduğu yerlerde gün geçtikçe daha fazla yaygınlaştığı söylenen bir yağ bitkisidir. Sulanamayan alanlarda da ekimi yapılabildiğinden, satış fiyatı cazip olduğundan ve ayçiçeği gibi yaz kuraklığından

etkilenmediğinden tercih edildiği belirtilmektedir. Trakya’da iklimin görece yumuşak olduğu Tekirdağ bölgesinde daha çok yaygınlaşmıştır.

Ürün yelpazesine kanolayı da eklediklerini söyleyen bir çiftçi, bu üründen memnun olduklarını şu sözlerle anlatmıştır:

“Şimdi ayçiçeğine alternatif, birkaç senedir, kanola diye bir bitki ekiyoruz. Yağ bitkisi o da. Yani bir sene buğday bir sene gündöndü [ayçiçeği] şeklinde ekiyorduk. Şimdi toprakları üçe böldük. Buğday, ayçiçeği ve kanola olmak üzere. Hatta arpa olmak üzere, dörde böldük. Kanola bize bir nefes aldırdı. Yani memnunuz” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Kanolanın güzel bir dönüşümlü ekim bitkisi olduğu, çiçekli olduğundan arıcılığı da desteklediği, ama Trakya’da ekiminin henüz yaygınlaşmadığı söylenmiştir.

“Kanola güzel rotasyon bitkisi. Aynı zamanda arıcılık için çok güzel bir bitki. Daha çok Tekirdağ ağırlıklı çok güzel bir ekiliş var. Çeltik 500.000 dekada ekiliyor sade Edirne’de. Trakya genelinde 300.000 dekar kanola ancak vardır.” (Edirne-DG: Kamu)

Kanolanın kışlık bir bitki olması Trakya’nın daha ılıman iklime sahip bölgelerinde bu ürünü ayçiçeğine karşı avantajlı kılarken, iklimin kışları daha sert geçtiği yerlerde soğuktan zarar görebildiğinden ekilememekte ve bu nedenle de yaygınlaşmamaktadır. Bir kamu görevlisi kanolanın iklime bağlı avantaj ve dezavantajlarını aşağıdaki gibi anlatmıştır:

“Vallahi fiyatı cazip, şimdi kışlık bir bitki olduğu için ... yaz kuraklığından fazla etkilenmiyor. Ayçiçeği nisanda mayısta ekiyorsun, eğer yaz kurak giderse verim az oluyor. Ama kanolayı eylülde ekiyoruz. Havalar ısınınca zaten taneyi doldurmuş oluyor. O avantajı var. Fakat şu dezavantajı var Trakya bölgesinde, bazen soğuklardan zarar görüyor, onun için eylülde ekilmesi gerekiyor. Eylülde de yağmurun yağması gerekiyor, çıkması için. Eylül kurak olursa, çıkmıyor, ondan sonra yağmur ekimde kasımda geliyor, çıkış yapıyor, küçük çıkış yaparsa da ufak gidiyor. Gelişmesindeki en önemli engel o yani.” (Edirne-DG: Kamu)

Kırklareli’nin Kavaklı köyünde bir çiftçi iklimden dolayı kanola ekimini sürdüremediklerini söylemiş, “Birinci yıl güzel oldu ama ikinci yıl dondu. Burası kanola için soğuk” demiştir. (Kavaklı-DG: Çiftçi)

c. Mısır

Mısır Trakya’da sulama yapılabilen arazilerin çoğunda ekilmektedir. Silaj olarak hayvan yemi için de kullanılabilmesi, ikinci ürün olarak ekilebilmesi mısırı tercih edilen ürünler arasına koymaktadır.

“Sulu arazi mısır ekildiği için dekarından 1.000 ila 1.500 kilo mısır alma şansı var ama kurak araziye mısır ekemiyorsunuz.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

“Kavaklı’da bizim bulunduğumuz bölgede düzenli çiftçilik yapan arkadaşlar 800 -1500 kg arasında mısır alıyorlar bir dekar yerden. O da hayvancılık için yeteli. Silaja biçtiren arkadaşlarımız da 4 ile 8 ton arasında.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

d. Çeltik

Çeltik Trakya’nın sulanabilen topraklarında, daha çok da Edirne’nin İpsala bölgesinde ekilmektedir. İpsala bölgesi daha önce de belirtildiği gibi deniz seviyesine yakın olduğundan ve topraktaki tuz oranı nedeniyle dünya standartları üstünde çeltik üretimine uygundur.

Çeltiğin suyla ilişkisi üreticiler tarafından şöyle dile getirilmektedir:

“Çeltik her zaman bir şey [su] istiyor. Su seviyesini ayarlamamız lazım. En büyük dostu su, en büyük düşmanı su, suyla yetişir suyla ölür. Belli zamanlarda suyun içinden çıkartıp yenilemek lazım. Köklerin hava alması için.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Türkiye’deki çeltik üretiminin büyük bir bölümü bu bölgede yapılmaktadır.

“Ülkenin pirinç üretiminin yüzde 60’ı İpsala’da karşılanıyor.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

“520.000 dekar da çeltik var. Ana ürünlerimiz bunlar. Türkiye’nin çeltik üretiminin yarısı, ayçiçeğinin de yüzde 25’i burada üretiliyor.” (Edirne-DG: Kamu)

Trakya’daki pirinç üretimi aynı zamanda tarımla ilgili araştırmaların olumlu sonuçlarına örnek oluşturmak açısından önemlidir. Edirne Tarım Araştırma Enstitüsü tarafından geliştirilmiş Osmancık pirincinin İpsala’nın hava şartlarına dayanıklı olduğu ve bu nedenle çok tercih edildiği belirtilmiştir.

“Önceden baldo ağırlıklıydı Osmancık biraz hava şartlarına daha dayanıklı olduğu için şu an herkes Osmancığı tercih ediyor. Gala da az ekilir; gala tohumu var, o Osmancıkla baldo arası bir şey.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Ürün geliştirmenin yanı sıra güncel teknolojinin kullanılmasıyla çeltik üretiminde verim artışı sağlanmıştır. Bu süreç, yerli üreticinin ithal ürünlerle rekabet olanaklarını artırmıştır.

“Türkiye’nin çeltik verimi 10-15 yıl öncesine kadar dekarda 5-6 tondu. Şimdi 8-9 ton. Demek ki nedir, biraz onlar düzeltti şartlarını, yeni makineler aldılar, yeni çeşitler verdik onlara...

Üretim de artıyor. 2000’li yıllarda yüzde 70’ini ithal ediyorsak çeltiğin şimdi yüzde 10’unu ithal ediyoruz... Belki bir iki yıl içinde tamamen yerli olacak.” (Edirne-DG: Kamu)

e. Meyvecilik, sebzeçilik

Görüşmelerde meyvecilik ve sebzeçiliğin Trakya tarımı içindeki payının buğday, ayçiçeği gibi ürünlere göre çok daha az olduğu, ama parasal getirisi öbür ürünlerden yüksek olduğu için desteklenmesi ve payının artması gerektiği dile getirilmiştir. İstenen düzeyde olmasa da Trakya’da her geçen gün meyve bahçelerinin sayısı artmakta ve bu konuda uzmanlaşan büyük çiftlikler kurulmaktadır. Trakya’da meyve ve sebzeçiliğin gelişmesi, özellikle de küçük toprak sahiplerinin bu ürün seçeneklerine yönelmeleri için sulama imkânlarının artırılması ve kuruluş aşamasının devlet tarafından desteklenmesi gerektiği söylenmiştir.

Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü’nden bir yetkili Trakya bölgesinde meyve ve sebzeçilik yapılan alanları şöyle anlatmaktadır:

“Tekirdağ bölgesinde bağcılık var mesela biliyorsunuz, zeytincilik var. Sebzeçilikte bölgeden ziyade, Keşan bölgesinde bazı köyler var. Edirne’de Karaağaç bölgesi var. Meyvecilik konusunda da Kuzucu köyü var öne çıkan şu anda. Meriç bölgesinde cevizcilik var. Ama daha rantabl çalışmıyorlar, bazı sorunlar var.” (Edirne-DG: Kamu)

Trakya’da ekilen ve verimli sonuçlar alınan meyve türlerinin elma, armut, şeftali olduğu, az miktarda da cevizcilik yapıldığını söylenmiştir.

“Elma, armut, erik, şeftali şu anda ekimi başarılı olan çeşitler. Ceviz var ama, o yoğun tarım sayılmaz. Verimliliği fazla değil... Dedğim gibi açıyorlar, yeni yeni açanlar var. Gayet memnunlar... Bir defa tadını aldığı zaman arkası geliyor.” (Çorlu-MG: Kamu)

Meyvecilik ve sebzeçilik tarım uzmanları tarafından Trakya’da desteklenebilecek ve gelişmesi önerilen ürünler arasındayken seracılık, elverişsiz iklim koşulları nedeniyle önerilmemektedir. Seracılık yapılacaksa ısıtma gerekmeyen ürünlerin seçilmesi ya da tarla sebzeçiliğine yönelmek gerektiği söylenmiştir.

“Seracılık bazı konularda olur; maruldur, soğandır, ama hadi bakalım domates yetiştir... Antalya’da hiç ısıtma masrafı yok, sadece nakliye parası. Burada seracılık yaptığını düşünüyorum insanların, bütün kış boyunca bazen -17 falan oluyor, onu en az +20’de tutman lazım... Harcadığın kömüre, mazota değer mi? Tabii yapılması lazım, ona göre de seracılığın desteklenmesi lazım. Ya da biraz daha erkenci, ya da kışın örtü altında olabilen, maruldur, soğandır, maydanozdur gibi şeyler.” (Edirne-DG: Kamu)

Sebzeçiliği tercih edenler köylüler, öbür ürünler için küçük sayılabilecek tarlalarda üretim yaparak tatmin edici kâr sağladıklarını anlatmışlardır. Üretim aşamalarının tamamında kendisinin çalıştığını ve gelirinden memnun olduğunu söyleyen bir küçük toprak sahibi nasıl sebzeçilik yaptığını şöyle anlatmaktadır:

“Sebzeçilikte kâr çok güzel. Şimdi ben fidanımı kendim yetiştiriyorum... Gidip ziraattan alıyorum tohumunu, fidanını kendim yetiştiriyorum. Ama almaya kalkarsan çok para. Tanesi 100 kuruş. İnsan götürmüyorum. Hep kendim çabalıyorum. Kârı bana kalıyor.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

3. Tarım süreci ve dönüşümlü ürün ekim

Trakya’da yaygın ekimi yapılan tarım ürünlerinden çeltik dışındakilerde dönüşümlü ekim yaygın bir uygulamadır. Çeltiğin ekili olmadığı zamanlarda arazinin su içinde kalması nedeniyle bu üründe dönüşümlü ekim imkânı olmadığı söylenmiştir. Buğday, ayçiçeği, kanola, mısır ve öbür tahıllar ise dönüşümlü ekime elverişlidir. Aynı yıl ikinci ürün ekimi ise Trakya’da yaygın değildir; yapılan görüşmelerde bunun ancak sulu tarım imkânı olan topraklarda uygulanabildiği görülmüştür.

Görüşülen bir çiftçi dönüşümlü ekimin toprağın daha verimli kullanılması açısından önemli olduğunu ve bu uygulamanın bir bakıma toprağı nadasa bırakmak anlamına geldiğini söylemiştir. Yağmurla sulanan arazilerde buğday, ayçiçeği, kanola ve öbür tahıllar arasında dönüşümlü ekim yapılmaktadır. Bir yıl saçak köklü (buğday, yulaf, arpa gibi), ertesi yıl kazık köklü (ayçiçeği, kanola gibi) bitkiler ekilmektedir. Saçak köklü bitkiler toprağın ilk 10 santimetresinden yararlanırlarken, kazık köklü bitkiler 60-80 santimetreye kadar inebilmekte ve bu uygulama toprağın verimini artırmaktadır.

“Şimdi biz münavebeyi saçak köklü ve kazık köklü bitkiler olarak yaparız. Saçak köklüler hububat cinsi. Buğday, arpa, yulaf falan... Kazık köklüler ayçiçeği ve kanola şu anda. Üst üste buğday ektiğimiz zaman, buğday saçak köklü olduğu için, sadece toprağın 10 santimetresinden yararlanır ve bu 10 santimetreyi bitirir bir sene içinde. Ertesi sene biz tekrar buğday ekersek bu sefer ikinci şey, oradan yeterli elementini alamıyor topraktan. İkincisi yetişemiyor. Onun için çok çabuk hastalanıyor.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Ayçiçeği nisanda ekilmekte ve eylülde hasadı yapılmakta, buğday ise aynı yıl ekim ayında ekilmekte ve temmuzda hasadı yapılmaktadır. Trakya’da en sık ekilen ve birbiriyle rotasyonu yapılan bitkilerin bu ikisi olduğu belirtilmiştir.

“Yıllar boyunca bu bölge yüksek verimle idare etti. Yani şöyle söyleyeyim, ayçiçeği, buğday klasik münavebesi yapılıyor bu bölgede, incelemiştinizdir. Yüzde98-99 civarında ekili alanlarda, yüzde 60-65 buğdaydır, yüzde30-35 de ayçiçeğidir. Yani çiftçi buğday eker, ertesi yıl ayçiçeğini eker, ayçiçeğinden sonra buğdaya döner.” (Çorlu-MG: Kamu)

“Ayçiçeğini boş olan tarlalara ekiyoruz. Geçen sene buğday vardı. Şu an boş tarlalar, sürülmüş şekilde bekliyor. Nisan-mayısta ekiyoruz. Ağustos- eylülde hasat... Ayçiçeği ektikten sonra eylül ayında biçiyoruz onları, toprağa karıştırıyoruz. Ondan sonra ekim ayında buğday ekiyoruz... Bu her yerde yüzde 99 böyle.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Son yıllarda bu iki ürüne kanola da eklenmiştir. Kazık köklü bir bitki olan kanola buğday ya da başka tahıllarla dönüşümlü ekilmektedir. Kanola eylül ayında ekilmekte ve Trakya’da haziran başında biçilebilmektedir.

Sulu tarım olanağı olan yerlerde buğday, ayçiçeği ve mısır arasında rotasyon yapılabilir. Mısır nisanda ekilip kasımda biçilmektedir. Mısır, ayçiçeği ve buğday rotasyonunda mısır ekiminde aşırı sulanmış olan tarlalar ayçiçeği ekim sürecinde dinlendirilmektedir.

“Mısır nisanda ekilir, kasım aralık gibi biçilir. Ayçiçeği nisanda ekilir, eylülde hasat yapılır. Buğday ise ekim ayında ekilir, haziran sonu temmuz başı gibi hasat olur. Yulafı denedik ama burada verimi düşük oldu.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

“En güzel dönüşüm sistemi mısır, ayçiçeği, buğday. ... Mısırdaki tarla aşırı sulandığı için ayçiçeğinde dinlenmiş oluyor.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

Çiftçilerle yapılan görüşmelerde tarım sürecinin ekim dikim zamanlarıyla sınırlı olmadığı, çiftçilerin az çalıştığı kanısına karşın gübreleme, ilaçlama dönemlerinin yıl içine dağılması nedeniyle çalışma zamanlarının da eskiye göre arttığı belirtilmiştir.

“Bizim çalışma aylarımız hemen hemen yayılmış vaziyettedir, çünkü eskiden ekim ayında ekiyorduk, temmuz ayında biçiyorduk. Mayıs ayında ayçiçeği ekiyorduk. Ama şimdi ektikten sonra ilaçlama var, iki defa üç defa, gübreleme var... Buğdaylara ilaç atılacak, ikinci üçüncü gübrelemeler yapılacak. Ayçiçeği ekilecek yerlere bir işlem yapılacak, toprak işlenecek falan... Devamlı işimiz var, hava iyi oldukça... Eskiden bitiyordu işler. Ama artık bitmiyor.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Sebze eken çiftçiler ise tarım sürecinin nisan mayıs aylarında başladığını, domatesi bu aylarda ektiklerini, lahana, pırasa gibi kış bitkilerinin ise ağustosta ekildiğini söylemişlerdir.

“Domates yazın nisan, mayısta başlanıyor. Eylül-ekime kadar kırağı düşene kadar oluyor... Lahana, pırasa da ağustosta ekmeye başlanıyor. Şu an hâlâ tarlasında lahana pırasa olan var..” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Yukarıda belirtildiği gibi, çeltik ekilen topraklar ekim dönemi dışında su altında kaldığından ikinci bir ürüne ve dönüşümlü ekime imkân vermemektedir. Çeltik ekimi öncesinde nisan ayı gibi toprak hazırlanmaya başlamakta, mayısta ekim işlemi yapılmaktadır. Çeltikçiler önceki yıllarda geç çeltik ekiminin biçme dönemini sonbaharda yağmurlu zamanlara ertelediği için riskli olduğunu, ama son yıllardaki iklim değişikliğiyle tam tersi etki yaptığını anlatmışlardır.

“Çeltikte mesela bazı yerlerde zorunlu olarak münavebe yapamıyorlar. Mesela şu anda gidelim İpsala’ya, su altında. Ne ekeceksin? ... Başka bir şey ekemezsin, çeltik ekiyorsun.” (Edirne-DG: Kamu)

“Çeltik için nisan ayında toprağın işlenmesi var. Toprak belli bir kıvama getiriliyor... Yani belli bir mesafede toprak işlenmesi belli bir düzlenmesi... Çeltikte belli bir zaman var o zaman içinde ekebilmen lazım. Çok uzun bir zaman değildir o. Mayıs 6’sından sonra ay sonuna kadar, 25’ine kadar normal ekim diye biz tabir ederiz. 25’inden sonra kalanlar artık geçe kalmıştır. Son birkaç yıldır ekimler biraz daha değişik; geçler daha iyi olmaya başladı. ... Geçe kalan çeltikler son birkaç yıldır daha iyi. Erkenler de çok sıcaklara kalmaya başladı randıman düşüklüğü oluyor...” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

4. Tarımda maliyeti oluşturan girdiler

Tarımda maliyet kalemi oluşturan başlıca girdiler tohum, kimyasal gübreler, tarım ilaçları ve mazottur. Görüşmelerde tohum kullanımında yüksek verimli hibrit tohum tercih edildiğinden her yıl yeniden satın almak gerektiği, yeterince hayvansal gübre olmadığı için kimyasal gübrelemenin zorunlu hale geldiği, ayrıca son yıllarda artan yabancı otlar ve ürünlere bulaşan hastalıklar nedeniyle kimyasal ilaç kullanımına gidildiği anlatılmıştır. Bu süreç topraktaki kimyasal birikimi artırdığından Trakya’da organik tarım yapılması büyük ölçüde zorlaşmıştır. Ayrıca çiftçiler yeterli verimi alabilmek için kimyasal gübre ve ilaç kullanımının zorunlu olduğunu söylemektedirler.

a. Tohum

Özellikle ayçiçeği, mısır gibi ürünlerde hibrit tohum kullanılmaktadır. Bu durum verim artışı sağlamakta, ama üründen tohum elde edilemediği için sürekli bir tohum masrafı anlamına gelmektedir.

Hibrit tohum aynı ürünün iki ayrı çeşidinin melezlenmesinden elde edilmektedir. Trakya Tarım Araştırma Enstitüsü’nde çalışan bir yetkili hibrit tohumu GDO’lu tohum ile karıştırmamak gerektiğini, hibrit tohumun temel hedefinin melez ırkın avantajlarını kullanarak verimliliği artırmak olduğunu, GDO’lu tohumlarda ise başka bir hayvanın ya da bakterinin geninin bitkiye taşındığını ve ilaçlama yerine bitkinin kendisinin zehir üretmek zararlı böcekleri uzaklaştırdığını söylemiştir.

“Hibrit tohumda, melez azmanlığı diyoruz biz buna, heterozis diyoruz, bu da verimde artış oluyor. Mesela eskiden Türkiye ortalaması 500 kiloyken mısırdaki, şu anda 1 tona yakın... GDO konusu ayrı... Mesela piyasada olan topraktan bir bakterinin genini kesip mısıra koydun, o topraktaki bakteri zehir üretiyordu, mısır da o zehri üretiyor. Dolayısıyla mısırı ısırın böcek ölüyor. Mısırı ilaçlatmak zorunda kalmıyorsun.” (Edirne-DG: Kamu)

Aynı yetkili ayçiçeği ve mısırın tümüyle hibride döndüğünü ve hibrit tohumdaki genetik değişikliğe bağlı olarak iki yıl kullanımda verimin düşeceğini, buğday, arpa ve çeltiğin ise biyolojisi nedeniyle kendi kendine tozlaşmasından ötürü genetik değişikliğe uğramadığını ve çiftçi istediği sürece aynı tohumu ekmeye devam edebileceğini söylemiştir.

Hibrit tohum kullanımı ilk yıl verim artışı sağlarken genetik değişikliğe bağlı olarak ikinci yıl kullanımında verim düşmektedir.

“Ayçiçeği ile mısırın tamamı hibrit tohum. Buğday, arpa, çeltiğin tamamı da hibrit olmayan tohum... Yani buğday, çeltik ve arpada çiftçi aynı tohumu istediği sürece kullanabilir... Genetik değişiklik olmaz, çünkü çiçek açmadan önce kendi kendini tozluyor... Başka yerden toz alarak genetik karışım olmuyor. Ama hibrit tohumlarda, mısır, ayçiçeği yani temel olarak diğer sebzelerde de çok hibrit var biliyorsunuz, onlarda ikinci yıl kullanamazsınız. Kullanırsa verim yüzde 20-25 düşer.” (Edirne-DG: Kamu)

Çiftçiler de tohum konusunda benzer açıklamalar getirmiş, hibrit tohum kullanımının yeni bir maliyet kalemi oluşturduğunu söylemişlerdir.

“Tohumluk da artık kendimiz, kendi yetiştirdiğimiz tohumlukları kullanmıyoruz. Bu kültür bitkilerinde artık şey, hibride döndüğü için. Ayçiçeği ve mısır, hatta kanola, hibride döndüğü için... kendi ürettiğimiz üründen tohum elde edemiyoruz. Kültür bitkilerinde... dışarıdan almak zorunda kalıyoruz.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

“Ayçiçeği tohumu almak zorundasın... On kiloluk bir paket alıyorsun, 25 dönüm yer ekiyorsun, 450 milyar eski parayla.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Buğday üretiminde ise hibrit tohum kullanılmadığından üreticiler kendi ürünlerinden tohum kullanabilmektedirler. Çiftçilerin sadece kendi ektiklerine göre daha yüksek verimlilikte tohum olduğunda buğday tohumunu satın aldıklarını anlatmışlardır.

“Tohumu kendimiz üretiyoruz, en iyi buğdaylarımızdan. En iyi neresi verdi, şu cins ektiğim, pehlivan buğdayı vardı. Onu alıyoruz, öteki tarlalara ekiyoruz... Tarım Kredi'den veya başka yerden. Bu sene ekiyoruz ... İyi olursa gene ekiyoruz tarlaya.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Bir çiftçi ise zaman içinde tarımda kullanılan teknolojinin çok geliştiğini ve eski, hibrit olmayan tohumların yeniden kullanımında hibrit tohum kadar verim elde edebileceğini düşündüğünü söylemiştir.

“Son 20 senede, alet ve ekipmanlarımız da çok değişti. Toprak işleme tarzımız değişti. Daha güçlü traktörlerimiz var artık, daha iyi kombine makinelerimiz var, toprağı daha iyi işleyebiliyoruz. Ve zannediyorum o eski... yerli ayçiçeğı olsa, zannediyorum bunlara yakın verim yapar.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Aynı çiftçi yerli tohum araştırmalarının yapılmaya başladığını ve gelecekte toprağı ve iklime uygun tohumlarla verimlilik artışı sağlanabileceğini anlatmıştır.

“Evet. Şimdi onu oluşturmaya çalışıyorlar, bir tohum bankası şeklinde, böyle oluşumlar var diye biliyorum ben. Gen bankası şeklinde mesela, Anadolu'daki endemik ürünlerin olsun, bizim ektiğimiz bu ürünlerin olsun.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Yerli tohum üretimi tohumun toprağı uyum sağlaması açısından önemlidir. Bu konu, bir kamu görevlisi tarafından şöyle anlatılmıştır:

“Bakın bir buğday veya ayçiçeğı çeşidi... Bir defa adaptasyon denen bir sorun var. Şimdi siz bir bölge seçeceksiniz, o bölgeye yönelik çalışmalarınızı uzun yıllar yapacaksınız, 20-30 farklı çeşit geliştireceksiniz. O 20-30 çeşit bazen fiyasko, yirmide sıfır. Bir tanesi çok yüksek verime sahip, onu aldınız geliştirdiniz. O tutarsa artık o bölgeye adaptasyon yaptınız denebilir.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Trakya Tarım Araştırma Enstitüsü'nde çalışan yetkili Trakya'da çoğunlukla yerli buğday kullanıldığını, çeltiğin tamamıyla yerli üretim olduğunu, ayçiçeğinde ise piyasaya daha çok

yabancı firmaların hakim olduğunu, ama bu yabancı firmalar Türkiye’de üretim yaptıklarından toprağa ve iklimle uyumlu tohumlar üretildiğini söylemiştir.

“Buğday tohumu olarak çoğunlukla bizim çeşitlerimizi kullanılıyor, Trakya’yı düşünürseniz. Ama diğer bir sürü firma da var yani yurtdışından da getiriyorlar. Ama ağırlıklı bizim çeşitler ekiliyor. Çeltikte tamamen bizim çeşitler ekiliyor. Onların tohumlarını da biz üretiyoruz, burada arazimiz var. Bir sorun yok. Ayçiçeğinde de çeşit geliştiriyoruz ama uluslararası firmalar piyasaya hakim.” (Edirne-DG: Kamu)

Aynı yetkili kendi bünyelerinde geliştirdikleri Osmancık pirincinin markalaştığını ve ihracatını da yaptıklarını belirtmiştir.

“O şu anda marka haline geldi, nasıl mesela kâğıt mendile selpak diyoruz, jilete jilet diyoruz, pirinç alırken de Osmancık diyorsunuz herhalde. Marka oldu yani. Osmancık 97’ydi asıl ismi. Melezlemesi burada yapılmış, geliştirilmiş. Orijinal tohumu da burada üretiliyor. Bulgaristan’da da tescilli orada da üretiliyor. Rusya’da üretiliyor. Yunanistan’da üretiliyor.” (Edirne-DG: Kamu)

b. Gübreleme

Trakya tarımında daha çok kimyasal gübreleme yapılmaktadır. Kimyasal gübreleme toprağın organik bileşimini etkilediği ve bozduğu düşünülerek eleştirilmekte, ama öte yandan üretim ve verim için kullanılmaya devam etmektedir. Çiftçilerin kimyasal gübre kullanımında bilinçli davranmamaları ve gerektiğinden fazla gübreleme yapmaları da eleştiri konusudur.

Kimyasal gübre kullanımını ve her yıl yenileme koşullarını bir yetkili şu sözlerle anlatmaktadır:

“Kullanılacak tabii, vermek zorundasın. Şimdi bazı gübreler toprakta kalıyor, bazısı ertesi yıla kalmıyor mesela, azot. Fosfor ve potas toprakta kalıyor. Azotlu gübreyi mutlaka, nitrat, üre veya amonyum şeklinde her yıl bitkiye vermek zorundasın... Ertesi yıla kalmıyor, buharlaşıyor veya yağmur sularıyla akıp gidiyor.” (Edirne-DG: Kamu)

Kimyasal gübre kullanımının bir başka nedeni hayvancılığın azalmasıyla yeterli hayvansal gübrenin kalmamasıdır. Hayvansal gübre satın alınarak kullanıldığında ise kimyasal gübreden çok daha pahalı olduğu söylenmiştir. Buna karşılık yakın zamanda yeni ve ucuz bir organik

gübre çeşidi piyasaya sürülmüştür. Bu yeni gübre kullanımından iyi sonuçlar alındığı belirtilmektedir.

“Hayvansal gübremiz yok, çünkü hayvancılık da bitti. Eskiden hayvanlarımız vardı, her sene belli alanları gübreledik... Şimdi kompozit tavuk gübreleri var. Tavukçuluk yapan firmalar, tavuk gübrelerini fermente edip, granül hale getirip o şekilde birkaç senedir deneme yapmaya başladılar. Ve iyi netice alınıyor. Yani topraktaki bakteri adedini fazlalaştırıyor, organik maddeyi yükseltiyor. Zannediyorum ona döneceğiz artık.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Trakya’da uzun zamandan beri bilinçsizce devam ettiği söylenen kimyasal gübre kullanımı aynı zamanda toprağın bileşimini de etkilemiş, bozmuştur.

Edirne Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü’nde görev yapan bir yetkili ise topraktaki organik maddeyi artırmanın yolunun gene organik gübreleri kullanmaktan geçtiğini, ayrıca anız yakmayı bırakmanın da önemli olduğunu söylemiştir. Çiftçi anız yakarak önceki üründen kalan organik madde zenginliğini yok etmektedir.

“Bize üniversitelerde, şunu öğrettiler, hayvansal gübreler dediğimiz gübreleri 1 dekara en az 4 ton gelecek şekilde, arazinize dökün kullanın diyorlar... Tabii bu tür organik gübreler, yani hayvansal gübreler toprağın yapısını, organik yapısını iyileştiriyor. Sonra anızların yakılması meselesi var... arta kalan anızlar... çoğunlukla yakılıyor. Yani aslında çiftçi organik madde sağlayacak bir potansiyeli yok ediyor. Sürümü kolay yapayım, daha temiz olsun tarla falan diye. Hâlbuki orada bir sürü canlı, bir sürü organizma var... Bu konuda jandarma falan bir sürü tedbirler alınıyor ama bu bilinç düzeyini getirmek lazım insanlara işte.” (Edirne-DG: Kamu)

Anız yakma toprağın organik zenginliğini azaltmakta, ama kalıntıların temizlenmesini de sağlamaktadır. Görüşülen bir kamu görevlisi bu yönüyle yaklaşanların da haklılık payı olduğunu söylemektedir.

“İkisi de haklı olabilir ama anız yakılmaması lazım. Yani şimdi eskiden yaktığımız zaman anızı, oradaki mikroplar da ölüyordu. Doğru. Ama çözüm o değil. Aksi takdirde toprakta organik madde kaybı oluyor... Toprak da bir canlı. İçinde solucanı olması lazım, mikrobu olması lazım... Ama ötekilerinin söyledikleri, yaktığımız zaman tarlam daha temiz oluyor işi, doğru.” (Edirne-DG: Kamu)

Hayvancılık ile tarımı birlikte yapan bir çiftçi ise daha yüksek verim alabilmek için organik gübrenin yanı sıra kimyasal gübreleme de yapmak durumunda kaldıklarını söylemiştir.

“Bu buğdaya, ayçiçeğine, mısıra gübre atmazsanız olmaz. Hayvancılığın da alt gübresine etkisi vardır. Taban gübresine etkisi. Hayvanlardan çıkardığımız gübreyi, gübrelediğimiz tarla taban gübresinde az kullanabilirsiniz. Ama azotu vermek zorundasınız iyi derecede mısır almak istiyorsanız... mısırdaki, buğdayda, ayçiçeğinde. Üre gübre azot deposudur, yüzde 46 azottur, bitkinin hızlı büyümesini ve gelişmesini sağlar.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

c. *Kimyasal ilaçlar*

Çiftçiler Trakya'daki her türlü tarım ürününün üretiminde kimyasal ilaç kullanıldığı anlatmışlardır. Ayrıca mantar, verem otu, çürüme gibi hastalıkların eskiye göre daha çok görüldüğü ve yaygınlaştığı, hatta ilaç kullanımıyla doğru orantılı bir artış gösterdiği söylenmektedir. Dolayısıyla eskiye göre daha fazla bitkisel hastalıkla mücadele edilmekte ve her geçen gün daha çok ilaç kullanımına gidilmektedir.

Kimyasal ilaç kullanımı hem çiftçi için önemli bir maliyet kalemi oluşturmakta, hem de birkaç ayda bir tekrar eden ilaç atma işlemi çalışma sürelerini uzatmaktadır. Kimyasal ilaçlar aynı kimyasal gübreler gibi toprakların organik bileşimini etkilemektedir.

Anız yakılmasının yasaklanmasının doğurduğu sonuçlara gibi kimyasal ilaç kullanımı konusunda da farklı yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bunlardan birine göre anız yakılmadığı zaman toprakta kalan ürün artıkları organik madde zenginliği olduğu kadar hastalıklara da zemin oluşturmakta, bitkisel hastalıkların artması ise daha çok kimyasal ilaç kullanımına yol açmaktadır. Bu yaklaşım bir kamu görevlisi tarafından dile getirilmiştir:

“Bahçe tarımında mesela bize şunu öğretmişlerdir, sonbaharda bahçe artıkları toplanır yakılır. Niye? Bunlar hastalık kaynağıdır. Çünkü orada her türlü zararlı, hastalık etmeni, bu artıkların üzerine yaşıyor... Bir dahaki seneye çok daha güçlü olarak, çoğalarak gidebiliyor... Şimdi işte anız yakımı durduğu için, hastalık arttı, nöbetleşeye gidilmek zorunda kalındı. Şimdi bu kök bazlı çürük, mantar gibi hastalıklar arttı. Anız yakmayı engelledik, ama ilaç kullanımı bu yüzden arttı.” (Çorlu-MG: Kamu)

Trakya’da en çok ekilen bitkilerden buğdayda da, ayçiçeğinde de, çeltikte de hastalıklara ve yabancı otlara karşı mutlaka ilaçlama ihtiyacı duyulduğu belirtilmektedir.

“Yılda iki veya üç sefer ilaçlama yaparız. Mart ayında yabancı otlara karşı ot ilacı atarız. Ondan bir hafta sonra kök hastalığı varsa kök ilacı, mantar ilacı. Sonra da mayıs ayında kesin bir pas ilacı atıyoruz. O da mantar hastalıklarına karşı. Yani normal şartlarda ne gerekiyorsa biz onu uyguluyoruz.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

“Eskiden öyle değildi ama şimdi artık yabancı otlar çok fazlaştı, kimyasal ilaçlar artık öldürmesine yardımcı olmuyor. 17 günlükken yabancı ot mücadelesine başlanması lazım, 25 günlük arası. Bir dönüm yere yaklaşık 2 kilo atıyorsun. İlacını attıktan sonra en az 10 günlük zaman geçmesi lazım yabancı otu öldürmek için. O yabancı otu öldürdükten sonra gübresini atıyoruz. Amonyum sülfat genelde kullanıyoruz.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Çiftçiler kimyasal ilaç kullanımının topraklarındaki organik madde bileşimini etkileyerek zarar vermeye ve bu nedenle de daha fazla ilaç kullanımına yöneldiklerini anlatmışlardır. Kimyasal ilaç kullanımının kendi içinde bir kısır döngüye neden olduğu görülmektedir.

“İlaçlardan dolayı topraklarımıza da zarar vermeye başladı; fazla ilaç kullanmaya başladık çünkü. Ama mecburuz, yani ilacı da kullanmazsak hiçbir şey alamayız.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

5. Organik tarım

Trakya’da yapılan görüşmelerin hiçbirinde organik tarım yapıldığına ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır. Trakya tarımında sıklıkla kullanılan kimyasal gübre ve ilaçların toprakların organik yapısına zarar vermesi, organik tarım olanağını kısıtlamaktadır.

Trakya topraklarının bugünkü durumunda organik tarım yapabilmek için gereken koşulların hazırlanması için zamana ve ciddi bir yatırıma ihtiyaç duyulduğu söylenmektedir. Topraklarında organik tarım yapılmasının imkânsız olduğunu belirten bir çiftçi, bunun nedenini “çünkü bizim topraklarımız çok bulaşık” sözleriyle anlatmaktadır.

“İmkânsız yani. Yani imkânsız derken, üç sene, beş sene o topraktan mahrum kalmak lazım, dinlendirmek, havalandırmak lazım, etrafını 4-5 metre çevresini bant altına almak lazım,

komşudan gelmesin, suyu karışmasın... Bu işler çok şey işler. Yani ciddi işler yani. Ama olur mu olur. Olur da öyle olur.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

6. Toplulaştırma

Trakya’da arazi toplulaştırma, 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu kapsamında, sulu tarım olanağı olan arazilerde yapılmaktadır. Toplulaştırma uygulaması, aynı kişiye ait farklı yerlerdeki tarlaların birleştirilmesi, yan yana getirilmesi projesidir. Görüşmelerin çoğunda toprak niteliğinin farklılaşmasından dolayı arazi sahiplerinin uygulamaya karşı çıkabilecekleri söylene de çiftçinin hem zaman, hem de ciddi bir maliyet kaybından kurtulması anlamına geleceği üzerinde görüş birliği vardır. Ayrıca şimdiye kadar yapılan toplulaştırmalarda olumlu sonuçlar alındığı ve arazi sahiplerinin uygulamadan memnun oldukları anlatılmıştır.

“Ama ilk aşamada üreticileri bir araya getireceksiniz. Şimdi bakın arazinin parçalı olmasından dolayı o kadar büyük gelir kayıpları var ki... Şimdi adamın 80 dekar arazisi var, farklı farklı yerlerde... Başka köyde arazisi var. Oraya giderken de bir defa masraf yapıyor, ondan sonra yağmur yağıyor, ötekine gidemiyor. Ekonomik bir tarım yapmıyor. Toplu halde olsa belki bir günde işi bitecek.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Toplulaştırma yasasını bugünkü haliyle uygulamanın zor olacağı kanısındaki bir yetkili, başarılı olma koşulunu hazine arazileriyle birlikte yapılacak bir planlamaya bağlamıştır. Buna göre uygulama alanlarında devletin elinde yeterli miktarda hazine arazisi olmalı ve yeni dağılımda çorak alanları devlet kendisine ayırmalıdır.

“Toprağın toplulaştırılması çok zor şu anki yasayla... Bir defa insanlarınızı ikna etmeniz lazım. Herkes ikna olmaz. Avantajlı olmanız için, başarılı olmanız için hazinenin yeri olması lazım. Hazine yeri diyelim bir köyde, 5 bin dekar arazisi olan bir köyde, 500 dekar hazine yeri varsa, kolaydır. En kötü yerleri devlete bırakırsınız, çiftçiye dersiniz ki, senin kaç dekar yerin var? 70, ama 10’u burada, 20’si burada. Onları tek bir yerden verirsiniz.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Edirne ilinde toplulaştırma uygulamalarına başlanmış ve ekilir dikilir alanların yaklaşık üçte biri toplulaştırılmıştır.

“Toplam olarak, Edirne’deki ekilir dikilir alanın üçte birinin toplulaştırması bitti diyebiliriz. Çünkü projeler devam ediyor. Bir süre uzatımı almazsa firmalar belki bu yılın sonunda, belki 2014’te bitmiş olacak.” (Edirne-DG: Kamu)

Edirne’de konuyla ilgili görüşme yapılan bir yetkili çiftçilerin toplulaştırmayla ilgili olumsuz algılarına yönelik olarak, toplulaştırma yapacakları yerlerde önceden bilgilendirme toplantıları düzenlediklerini, böylece kaygıları gidermeye çalıştıklarını söylemiştir.

“Vatandaş çok farklı algılıyor. Onun için biz bu sene haziran ayında bakanlığın yapmış olduğu bir ihale var, Meriç ve Uzunköprü’de. İşe başlamadan önce bir eğitime girdik. Muhtarları topladık, köylüleri topladık, dedik ki toplulaştırma budur, biz bunları yapacağız, siz şunları yapmak zorundasınız. Soruları aldık, cevap verdik. Yani biraz bilgi vermek lazım” (Edirne-DG: Kamu)

7. Devlet desteği

Bitkisel üretimde mazota, gübre ve ürüne devlet desteği verilmektedir. Mazot ve gübre için verilen devlet desteği birim arazi büyüklüğüne göre, ürün desteği ise dekar başına devlet tarafından belirlenen bir üretim miktarı temel alınarak verilmektedir. Ayrıca sertifikalı tohum kullanıldığında, iyi tarım uygulamaları adı altında tarım il ve ilçe müdürlüklerinin denetiminde yapılan üretilere de destek sağlanmaktadır. Kamu görevlileriyle yapılan görüşmelerde devlet desteğinin kontrollü tarım uygulamalarını teşvik etmek ve çoğaltmak amacı da taşıdığı belirtilmiştir.

Çiftçiler, verilen devlet desteğinin yeterli olmadığı konusunda görüş birliği içindedirler. Ayrıca ürün desteğinde dekar başına destek verilen ürün miktarının azaltıldığı, bu nedenle de artık daha az devlet desteği alabildikleri dile getirilmiştir. Desteğin verildiği döneme ilişkin de sorunları vardır. Bugünkü durumun tersine, desteğin üretim öncesinde verilmesi tercih edilmektedir, çünkü bu durumda çiftçinin diğer borçlanmaları azalacaktır.

Derinlemesine görüşme yapılan bir çiftçi yıllık aldığı mazot ve gübre desteğinin ancak üç günlük mazot parasını karşıladığını, yetersiz destek vermek yerine devletin sulama yatırımları gibi verimi artırıcı işler yapmasının çiftçi için daha yararlı olacağını söylemiştir.

Mısır eken bir çiftçi ise devlet desteğinin dekar başına 1.200 kilogramdan 900 kilografa düşürüldüğünü ve bu uygulamadan dolayı da ciddi gelir kaybına uğradığını anlatmıştır.

Çiftçilerin devlet destekleri konusunda yaşadıklarını söyledikleri başka bir sorun da desteklerin verilme zamanının onların üretim zamanına uygun olmamasıdır. Destekler üretimden sonra verildiğinden ekim ve ilaçlama masraflarını çiftçiler borçlanarak karşılamaktadırlar. Banka faizleriyle birlikte ellerinden daha çok para çıktığından gelirleri de düşmektedir.

Çeltik üreten çiftçilerle yapılan odak grup toplantısında ecri misil uygulanan topraklar için ÇKS'ye (Çiftçi Kayıt Sistemi) kayıt yapılamadığından devlet desteği verilmediği anlatılmıştır. Katılımcılar dededen kalma ve tapu intikal kayıtları yapılmadığından ÇKS'ye de kaydettiremedikleri arsalarının olduğunu ve buradan çıkan ürüne destek alamadıklarını, hatta isterlerse faturasız da satabileceklerini söylemişlerdir.

Meyve bahçeleri için verilen devlet desteği konusunda ise bir kamu görevlisi 10 dekar ve üzerindeki meyve bahçelerinin kuruluşunda bir teşvik bedeli ödendiğini ve ilk aşamada bu bedelin meyve fidanlarının alımını karşılayabildiğini anlatmıştır.

“Bakanlığımızın destekleri var. On dekar ve üzerindeki meyve bahçelerine dekar başına bir bedel ödüyor tarım bakanlığı. Teşvik ediyor yani. O bedel de hemen hemen meyve fidanlarının bedeline tekabül ediyor... Tabii kuruluş aşamasında... Mesela 10 dekar elma bahçesi kursanız, sizin müracaatınız halinde devlet size 3000 TL prim veriyor.” (Edirne-DG: Kamu)

Kamu görevlileriyle yapılan görüşmelerde çok sayıda devlet desteği olduğu, tohuma, gübreye ve ürüne verilen destekler yanında toprak analizi yaptırmanın, sertifikalı tohum kullanmanın ve kontrollü tarım uygulamalarının da desteklendiğini, ama sayısına karşın desteklerin yetersiz kaldığı anlatılmıştır.

Çiftçiler bu desteklerle iyi tarım uygulamaları konusunda da teşvik edilmektedir.

“Şu anda devletin toprak analizine desteği var 2,50 TL dönüm başına; onu yaptırıp da öyle atan da var, sadece parayı alıyor devletten atmayan da var. Ama yavaş yavaş insan

bilinçleniyor... Mesela sertifikalı tohuma destek veriyor. Sertifikalı tohum kullanımı yaygınlaştı son zamanlarda.” (Lalapaşa-MG: Kamu)

“Bunlar kategori kategori, mesela ikinci kategoride dönümüne 60 TL destek veriyor buna siz toprak analizi yaptırıyorsunuz... Vatandaş uyguluyor biz gidip kontrol ediyoruz. Fotoğrafını çekiyoruz, faturasını istiyoruz, yaptı mı yapmadı mı diye.” (Lalapaşa-MG: Kamu)

Kontrollü tarım uygulamaları gıda güvenliği açısından da çok büyük önem taşımaktadır. Kamu görevlileri Tarım Bakanlığı'nın son uygulamalarından biri olan ürün kayıt defterleriyle tohum atma, ilaçlama zamanları takip edilerek ürünlerde ilaç kalıntısı kalmamasının sağlandığını belirtmiştir.

8. Tarım ürünlerinin pazarlanması

Yapılan görüşmelerde Trakya'daki tarım üretiminin pazarlama aşamasında çiftçinin yeterli pazar koşullarına ulaşamadığı görülmüştür. Hem çiftçilerin, hem de kamu görevlilerinin açıklamalarında bu sorunun özellikle küçük toprak sahiplerini etkilediği, bu durumun da rekabet koşullarına uyum sağlayamayacak kadar az miktarlarda üretim yapmalarından ve birikmiş borçları nedeniyle ellerindeki ürünü fiyatların yükselmesini bekleyemeden satmak zorunda kalmalarından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Çiftçinin yeterli pazarlama imkânı bulamaması daha az kazanması ve borçlanması gibi sonuçlar doğurmaktadır.

“Bir kılunun fiyatı 1300'lerde falan. Ama bu harmanda 950-960-1020 [liradır] biraz da randıman şeylerine göre. Karpuzlu'da şimdi köyde 3000 ton çeltik var, 80000 ton ürettiyse elinde 3000 ton mal kalmış işte. Bugün 10 kişiyi geçmez elinde çeltiği olan.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Çiftçinin yeterli pazar koşullarına sahip olamamasının sonuçlarından biri de toprağından yeterince yararlanamaması, örneğin ikinci ürün ekmeyi tercih etmemesidir.

“Buğday hasadı temmuzda biter, sonra çiftçi yatar. Tarla da yatar. Dokuz ay tarla boş kalır... Ha şimdi 9 ay tarla boş kalacağına ıspanak eksen, boş kalmaz. En azından sulanabilir alanlarda. Ee, bunu çiftçi biliyor mu ıspanak ekmeyi, biliyor. Ne eksik? Pazarlama altyapısı eksik. Üreticinin bilinçlenip o ürünü ekip pazarlama olanağı eksik.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Beyaz Köy'de görüşme yapılan çiftçiler pazar koşulları uygun olduğu durumda devlet desteğine de ihtiyaç duymayacaklarını söylemişlerdir.

“Destek olmadan da yapılabilir, pazar açılırsa. Gider bulursun bir hal. Anlaşırısın. Dersin ki ben eksem karpuz, sulasam. Bir tohumdan üç karpuz alacağım, iyi sulayacağım. 4'er kilodan anlaşsak, kaç para kilosu? 60 kuruş..” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Aynı çiftçiler bugünkü koşullarda en iyi fiyatı hâlâ Toprak Mahsulleri Ofisi'nin verdiğini, bu nedenle de mallarını TMO'ya sattıklarını ve geçinebilmeleri için aldıkları devlet desteğinin de önem taşıdığını anlatmışlardır. Bu söylem özellikle küçük toprak sahiplerinin pazar mekanizmalarına uyum sağlayamadıklarını ve ayakta kalabilmek için devlete ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır.

“Çıktı mı da hemen ofise satıyoruz, en iyi fiyatı o veriyor, TMO. Geçinebiliyor muyuz? Yine Allah razı olsun. Devlet destek veriyor falan.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Küçük çaplı sebze üreticileri ise mallarını semt pazarlarında bizzat kendilerinin sattıklarını anlatmışlardır. Bu örnek küçük üreticinin rekabet gücü olmadığını ve sebze hali gibi daha büyük miktarlarda üretim yapanlara açık piyasa koşullarına giremediğini göstermek açısından önemlidir.

“Pazarlara da çıkıyorum. Köy içinde satıyorum. Geçen yıl köy köy gezdim. Arabam var. Pazarcılık yaptım. Bu sene de pazara çıkardım, toptan verdim, komşular aldı.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Edirne'ye bağlı Çömlek Köy'de çiftçiler ürünlerini ticaret borsası aracılığıyla sattıklarını anlatmışlardır. Pazarlama sürecinde küçük çiftçiyi hem destekleyen, hem de kaliteli ürün ekmesi konusunda teşvik eden bu uygulama sayesinde eskiye göre daha iyi pazar koşullarına sahip olduklarını söylemişlerdir.

Bir yetkili ise çiftçinin pazarlamayla ilgili koşullarının değişmesi ve sorunlarının çözümü için örgütlenmesi gerektiğini söylemiştir. Çiftçilerin birlik ya da kooperatif kurarak üretimden sonraki saklama koşullarını sağlayabileceklerini, hatta işleyerek daha iyi koşullarda piyasaya sürebileceklerini öne sürmüştür.

“Bir üretim yapıyorsanız arkasından örgütlenme gelir, onun akabinde çözüm üretirsiniz. Diyelim ki bu bölgede elma üreticileri var. Şimdi, kanun var, birlikler var. Birlik kuracaksınız... Ürettiğiniz elmaları eylül ayında, ekim ayında niye 1 liraya satasınız? Soğuk hava deposu yaptırır, kışın piyasaya arz ederseniz... İşlenerek de satılabilir. Kişiler yapamaz, bir iki kişi yapamaz ama örgütler yapabilir.” (Edirne-DG: Kamu)

B- Hayvancılık

Araştırmanın kalitatif bölümünde Trakya’da köylülerle yapılan görüşmelerde çiftçilerin genellikle az sayıda hayvanı olduğu, küçük çapta hayvancılık yaptıkları görülmüştür. Kantitatif veriler de bu sonucu destekler niteliktedir. Büyükbaş hayvancılıkla uğraşan üreticilerin beşte üçünün 10 ya da daha az sayıda hayvanı vardır. Küçükbaş hayvancılıkta da benzer bir durum gözlenmektedir: 25 ya da daha az sayıda koyunu olan üreticiler toplam koyun besleyenlerin yarısını oluşturmaktadır.

Trakya’da hayvancılık ve bitkisel üretim genellikle birlikte yapılmaktadır. Görüşmelerde hem büyük çiftlik sahiplerinin, hem de köylerde az sayıda hayvan bakanların aynı zamanda bitkisel üretim de yaptıkları görülmüştür.

Köylerde küçük çapta hayvancılıkla uğraşanlar için süt satışı az, ama sürekli bir gelir kaynağıdır. Bunun yanında canlı hayvan satışı acil ihtiyaçları için büyük önem taşımaktadır. Trakya’daki hayvancılığa ilişkin olarak dile getirilen başlıca sorun, meraların ve yem bitkisi üretiminin yetersizliğinden dolayı hayvancılığın girdi maliyetlerinin yüksek olmasıdır.

Görüşmelerde Trakya’daki büyük hayvan çiftliklerinin sayısının her geçen gün arttığı ve çiftçiler dışında başka sektörlerden gelen kişilerin Trakya’da büyük hayvan çiftlikleri kurmaya başladıkları anlatılmıştır.

1. Köylerde hayvancılık

Trakya köylerinde genellikle küçük çapta hayvancılık yapılmakta, çiftçiler hayvancılığı günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri, harçlıklarını çıkarabilecekleri bir iş olarak görmektedirler. Ağıllar çoğunlukla evlerin bahçelerindedir ve hayvan bakımında kadın-erkek birlikte çalışmaktadır.

Bununla birlikte yapılan görüşmelerde hayvancılıktaki son gelişmelerin olabildiğince köylere de yansıdığı görülmüştür. Süt sağımında yeterli donanımları olmadığından son teknolojiyi kullanamamaları da gerek küçükbaş, gerek büyükbaş hayvanlarda dölleme yöntemlerini takip etmekte ve ineklerde daha fazla süt getirecek yabancı cinsleri seçmektedirler.

Köylüler arasında hayvan bakmak aynı zamanda ihtiyaç anında hemen satıp nakde çevirebilecek bir kaynak olarak da görülmektedir. Tarım gelirini yılda bir kez hasat zamanı kazanabildiği ve onun da maliyet artışlarıyla epeyce azaldığı göz önüne alındığında her an nakde çevirebileceği bir kaynağın önemi daha da iyi anlaşılmaktadır.

Görüşülen çiftçilerin az sayıda hayvanı olmakla birlikte son gelişmeleri olabildiğince takip ettikleri görülmüştür. Örneğin koyunda Alman koyunuyla çiftleştirilmiş kıvrıcık koyunların dölleri kullandıklarını, hayvan kendisine ve bakıcısına zarar vermesin diye boynuzlarını yaktıklarını, ineklerde de daha çok süt veren Holstein cinsini tercih ettiklerini anlatmışlardır.

Çiftçiler gelişmeleri izlemelerine karşın ancak ellerindeki olanaklar ölçüsünde ürün alabildiklerini, silaj yaptıramadıkları, gıdasını yeterince veremedikleri için yaptırımlara göre daha az süt üretebildiklerini söylemişlerdir. Hatta Beyaz Köylü çiftçiler kendi yaptıkları hayvancılık konusunda şöyle eleştiriler getirmişlerdir:

“Hayvancılık yapılacaksa, benim evde üç hayvanım var, beş hayvanım var diye yapılmaz. Yapılacaksa kurarsın doğru dürüst çiftliğini, 50 başlık, 100 başlık; bunu yapan yapar düzgün bir şekilde. E benim kedi yalamış tenekeyi süt dolduruyorum satıyorum kim içecek onu? Bu işi süperonik soğutmalı sistemlerle yaparsın.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Beyaz Köy’de yapılan görüşmelerde çiftçiler köylerinde çayır kenarlarında hayvan bakanların hayvanlarını güdebildiklerini, ama hayvanların çoğunlukla ağıllarda ve kapalı kapılar ardında bakıldığını anlatmışlardır.

Bir yetkilinin Trakya’da kayıtlı hayvan sayısına göre çok az miktarda süt alındığını söylemesi Beyaz Köylü çiftçilerin anlatımlarını desteklemektedir.

“25 milyon ton süt üretiyorsan bunu 10’a böldüğün zaman 2,5 milyon inek çıkar. 11 milyon kayıtlı sistemde görünen inek hikâye yani. Onun için buralara geliyoruz. Verimlilik yok...”
(Çorlu-MG: Kamu)

Eskisi kadar süt üretilmediğini ifade eden başka bir yetkili ise bu durumu artık çobanlık yapacak kişinin bulunamamasına bağlamıştır. Bu kamu görevlisine göre gençler çobanlık yapmak istememektedirler.

“Bir de hayvancılık konusunda yeteri kadar süt çıkmaması sorunu var. Eskisi kadar. Özellikle Edirne’de mandıracılar mesela koyun sütü bulamadıklarından yakınıyorlar, eski Edirne peynirini yapmak için. Onun nedeni de çoban bulunamaması.” (Edirne-DG: Kamu)

2. Meralar /yem bitkileri

Trakya’da görece büyük çapta hayvancılık yapan çiftçilerin yem bitkisini de kendileri ürettikleri görülmüştür. Hayvancılıktaki en önemli maliyet kalemlerinden biri yemdir; bu maliyet ya hayvanları meralarda otlatarak ya da üreticinin kendi yetiştirdiği yem bitkileriyle karşılandığında yeterli getirinin sağlandığı anlaşılmaktadır.

Büyük çiftlik sahibi bir çiftçi durumu aşağıdaki sözlerle anlatmaktadır:

“Şu andaki sistemde yemi satın alarak hiçbir firmanın ayakta kalma şansı yok. Mecburen kendi arazilerimizde yetiştirdiğimiz ürünlerle kendi hayvanlarımızı besliyoruz.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

Köyde küçük çaplı hayvancılık yapan bir çiftçi ise samanı kendi üretimlerinden karşılayabildikleri için az da olsa kazanabildiklerini ifade etmiştir.

“Saman kendimizde, buğday da kendimizin, sadece süt yemi dediğimiz fenni yemi parayla alıyoruz. İşte ot, saman kendimizden olduğu için belki biraz [kazanabiliyoruz]...” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Edirne’de derinlemesine görüşme yapılan bir yetkili yem bitkisi ekimini devletin desteklediğini anlatmış ve meraların ıslahı için Edirne Valiliği’nin hazırladığı bir programın varlığından söz etmiştir.

“Tabii yem bitkilerini ekiyorlar, meralar da var şu anda. Yem bitkilerine devletin desteği de var eksin diye. Meraların ıslah edilmesi lazım, bazı meraların... Onların ıslah programları da var, Edirne Valiliği yeni program hazırladı.” (Edirne-DG: Kamu)

Aynı kişi sulama alanlarını genişleterek silajlık mısır ekimini artırmayı hedeflediklerini, çünkü hayvancılıkta en iyi yem bitkisinin silajlık mısır olduğunu söylemiştir.

Trakya’da yapılan görüşmelerde hayvancılığın tarımla birlikte yapılmasının daha verimli/kazançlı olacağı konusunda görüş birliği olduğu anlaşılmıştır. Hayvancılıkla uğraşanların kendi hayvanlarının yem ihtiyacını karşılayacak yem bitkisi ekimini de yapmaları gerektiği, özellikle de sulanan arazilerde silajlık mısır ekerek çiftçinin tarımın yanında rahatlıkla hayvancılık da yapabileceği belirtilmiştir.

Kendisi de daha önce hayvancılıkla uğraştığını söyleyen bir çiftçi, hayvancılıkla tarımın mutlaka birlikte yapılmasının gerekliliğini şöyle anlatmaktadır:

“Zaten hem hayvancılık, hem çiftçilik ikisini birlikte yapmak lazım... Hayvancılık yapmadan çiftçilik oluyor, ama çiftçilik yapmadan hayvancılık olmuyor, çünkü girdilerin çoğunu karşılamamız lazım. Hayvanın yemi, samanı, arpası...” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Bir yetkili ise hayvancılık ile çiftçiliğin birlikte yapılma koşulu olarak arazinin sulanabilirliğini göstermiştir. Sulama yapılmayan araziler için hayvancılığı önermemiş, ama sulama yapılabilenlerde ikinci ürün olarak silajlık mısır ekebileceklerinden hayvancılığı da rahatça sürdürebileceklerini söylemiştir.

“İşletmenin yapısına göre. Şimdi mesela ayçiçeği, buğday işletmesinde gerek yok. Ama mesela yem bitkisi arazisi varsa, sulanan bir arazi, onda hayvancılık olması istenir. Mısır silajı, istenir... İyi bir planlama yapacaksınız. Orada mısır, silajlık mısır, yem bitkisi üreteceksiniz. Onu hayvanlarınıza yedireceksiniz, satmayı düşünmeyeceksiniz.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Arazisinde sulama yapılabilen, büyük hayvan çiftliği sahibi bir çiftçi de bölgelerinde tarım ve hayvancılığı birlikte yapanların ayakta kalabildiğini, yalnızca tarım ya da yalnızca hayvancılıkla uğraşanların ise sıkıntı çektiklerini söylemiştir.

3. Büyük hayvan çiftlikleri

Son yıllarda Trakya'da, özellikle de Lüleburgaz çevresinde büyük hayvan çiftliklerinin kurulduğu söylenmiştir. Bunların küçük bir bölümü angus ithalinden sonra kurulan angus çiftlikleri, geri kalanlar ise modern teknolojilerle üretim yapan büyük çaplı hayvan çiftliklerdir. Yeni kurulan hayvan çiftliklerinin genellikle Trakya dışından gelen, daha önce bu sektörde çalışmamış, büyük sermaye sahiplerince kurulduğu söylenmektedir. Bazı kişiler bu çiftlikleri modern teknolojiye sahip, verimliliği yüksek üretim alanları olarak tanımlarken, bazıları da sektörü tanımayan kişilerce yeterince planlanmadan kurulmuş oldukları kanısındadır.

Trakya'da yeni kurulan çiftliklerin yanı sıra Trakyalı çiftçilerin yıllardan beri sürdürdükleri, belki görece küçük ama gelişmiş teknolojiyle üretim yapılan çiftlikler de vardır.

Büyük hayvan çiftliği sahibi bir çiftçi kendi 300 dekar arazileriyle 80 baş hayvana rahatlıkla bakabildiklerini, yanlarında da 10 işçi çalıştırdıklarını anlatmıştır. Bu çiftçi aynı zamanda bir entegre et tesisinin de sahibidir. Canlı hayvan satışı yanında, süt ve et satışı da yapabilmektedir.

Görüşülen bir kamu görevlisi de hayvan çiftliklerinin kârlı olduğu algısıyla dışarıdan, hayvancılıkla hiç ilgisi olmayan kişilerin doğru planlama da yapamayarak bu işe girdiklerini söylemiştir. Bu tür denemelerin piyasadaki canlı hayvan fiyatlarını yükselttiğini, ayrıca girdi maliyetlerinin yüksekliği ve süt piyasasındaki tekellerden dolayı süt fiyatlarının düşüklüğü gibi kısıtlamalar düşünülmeden kurulduğundan yeterli kazancı sağlayamadığını ve tüm bu nedenlerden dolayı başarısız olabileceklerini anlatmıştır.

4. Canlı hayvan, et ve süt satışı

Hayvancılığın pazarlama aşamasında, köylerde küçük çaplı hayvancılıkla uğraşanlar ile büyük hayvan çiftliklerinin kullandıkları yöntemler ve seçenekler farklılaşmaktadır. Büyük hayvan çiftliği sahipleri kendi entegre tesisleri de olduğunda perakende ya da ticaret borsası aracılığıyla Türkiye'nin her tarafına toptan satış yapabilmektedirler. Kurban bayramlarında

büyük miktarlarda canlı hayvan sattıklarını da belirtmişlerdir. Köylerde yapılan küçük çaplı hayvancılıkta ise et ve süt satışının kooperatifler ve süt birlikleri aracılığıyla yapıldığı anlatılmıştır. Bir başka uygulama da büyük firmaların köylere soğutma tankları koyarak sütleri toplamasıdır.

Özetle, hayvancılığı büyük ölçeklerde yapan firmalar pazarlama sürecinde herhangi bir sorun yaşamamaktadırlar; kendi pazarlarını yaratmayı başarabilmekte ve kârlı bir biçimde işlerini sürdürmektedirler.

Köyde küçük çaplı hayvancılık yapan bir kişi ise önceki yıllarda baktığı hayvanlarını çocuğu için sattığını, ona nişan, düğün yapıp ev aldığını anlatmıştır. Bu örnekte de görüldüğü gibi küçük çaplı hayvancılık yapan kişiler için hayvancılık, ticari anlamı yanında yaşamsal ihtiyaçları da karşılamaya yönelik olarak, sıkıştıklarında paraya çevirebildikleri bir yatırım aracıdır.

Köylerdeki süt satışlarının genellikle kooperatifler ya da süt birlikleri üzerinden yürüdüğü anlatılmıştır. Süt fiyatlarının düşük olduğu belirtilmekle birlikte pazarlamasında bir sorun yaşanmadığı söylenmektedir.

5. Devlet desteği

Köylülerle yapılan görüşmelerde hayvancılıkla ilgili verilen devlet desteklerinden memnun olduğu görülmüştür. Devlet, gebe olan danaya ve hayvan kesimine destek vermektedir. Beyaz Köy'de görüşülen bir çiftçi gebe dana için yılda 230 lira, kesime ise kilo başına 1 lira destek verildiğini söylemiştir.

Kamu görevlileriyle yapılan görüşmelerde hayvancılığa verilen devlet desteklerinin çok çeşitli kalemlere ayrıldığı anlatılmıştır. Hayvancılıkta yem bitkisi üretimine, arıcılığa, gen kaynaklarının korunmasına ve belirli cins hayvanların yetiştiriciliğine yönelik desteklerin olduğu söylenmiştir.

6. Toprak satışları

a. İhtiyaç için toprağın bir bölümünü satma

Trakya köylüleri çoğunlukla düğün ya da ev satın alma gibi durumlarda topraklarının bir bölümünü satma eğilimindedir. Görüşmelerde Trakyalı ailelerin kentte yaşamayı ve düzenli

bir geliri tercih eden gençlere destek olmak amacıyla bazı tarlalarını satarak çocuklarına kent merkezlerinde ev aldıkları ve bu durumun çok yaygın olduğu anlatılmıştır.

“Genç nüfusta zaten tarla yok. Anasında babasında var. Satarsa şöyle, zorunluluktan... O zaman tabii ki en doğal. Zaten satmasın diyenlere kızarım ben o zaman, o zaman sen al onu da sen satma. Çocuğuna ev alıyor, evlendiriyor, beş dekar tarlaya. Zaten Çorlu’da çalışıyor çocuğu, bir de evlendiriyor. Satmayacak mı o? Adamın hayatı kurtuluyor.” (Çorlu-MG: Kamu)

Köylülerin söylediği başka bir satış nedeni tarlalarının olduğu yerlerin sanayi bölgesi ilan edilmesiyle çok yüksek fiyatlarla fabrikalara satma olasılığıdır. Ayrıca sanayi tarımsal üretimi olumsuz etkileyeceğinden tarlalarını satmak zorunda kalacaklarına da dikkat çekmişlerdir.

“Ha fabrika konusunda da, burası ruhsata açıldıysa, ben de satarım. Çünkü ruhsata açılan yer, mecbur satacaksın. Ben satmıyorum, alıyor kenarları, beni bırakıyor orta yerde.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

b. *Trakya dışından kişilerin toprak alımları*

Trakya’da son zamanlarda en çok gündemde olan konulardan biri de dışarıdan gelen kişilerin arazi alımlarıdır. Genellikle araçlar kullanılarak, toprak fiyatına bakılmaksızın yapılan bu alımlara ilişkin farklı yorumlar vardır. Bu süreç arazi fiyatlarının yükselmesine yol açmaktadır. Toprakların yeni sahipleri ise henüz herhangi bir şey yapmamakta, topraklar hâlâ eski sahiplerince ekilmektedir.

Bu tür alımlar Trakya’da toprak fiyatlarında ciddi artışlara neden olmuştur. Sonuçta Trakyalı çiftçi artık bu bölgeden kendisinin toprak alamayacak hale geldiğini söylemektedir.

“Artık bundan sonra biz tarla alamıyoruz. Bitti bizim için. Çünkü tarla fiyatları aldı başını gitti. Burada bizim en beğenmediğimiz 10 dekar tarla 100 milyar. Birileri geliyor bizim toprağımızı alıyor. Basıyor parayı alıyor. Fiyatını miyatını sormuyor.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Trakya’daki toprakların bir başka el değiştirme biçimi de çiftçilerin borçlarına karşılık bankaların topraklarını haczetmeleridir. Bir yetkili bu yöntemle de toprağın hızla el değiştirdiğini belirtmiştir.

“Bankalar toprağa sahip olmuyor ama toprağı satın alıyor çiftçiden. Çiftçi borcunu ödeyemeyince, satın alıyor. Bu sefer topraklar başka bir kurum aracılığıyla satışa çıkıyor. İcradan satışa çıkıyor... Tapu kayıtlarından da bulabilirsiniz, benim duyduğum... 380.000 dekar arazinin bölgede el değıştirdiğı.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Trakya’da bir başka toprak alım-satım biçimi de değerli yerlerdeki arazisini satan çiftçilerin düşük değerli yerlerden aynı paraya daha büyük tarlalar alarak çiftçiliğe devam etmeleridir:

“Çiftçi adamsın ne yapacaksın? Bildiğin bir tek iş var. Çiftçilik yapacaksın, başka çaresi yok. Ne yapıyoruz bu sefer, o parayı alıyoruz biz, gidiyoruz Hayrabolu, Muratlı, Edirne’ye doğru, orada fiyatlar burası kadar pahalı değil. Burada 20 dekar satıp gidip oradan 200 dekar tarla alıyoruz. Ve orada başlıyoruz çiftçilik yapmaya.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

C- Kooperatifler ve birlikler

Tarım, hayvancılık ve sulama kooperatifleri: Trakya’da en yaygın kooperatif ve birlik türleri süt birlikleri, damızlık ve sığır birlikleri, sulama birlikleri ve tarım kredi kooperatifleridir. Süt birlikleri daha çok köylülerin süt satışı sırasındaki ilişkileri düzenlemek üzere kurulmaktadır. Damızlık ve sığır birlikleri hayvancılık yapanlara daha çok teknik destek vermekte, küpeleme, veterinerlik gibi hizmetler için kurulmaktadır. Tarım ve kredi kooperatifleri ise üreticilere gübre ve tohum desteğı vermekte ve borca karşılık ürünlerinden alım yapmaktadır. Sulama birlikleri sulak arazilerde sulama sistemlerinin düzenli işlemlerine yönelik destek sağlamaktadır.

Satış ya da girdi desteğı sağlayan bu tür kooperatifler dışında Trakya’da birlikte üretimi teşvik eden ya da çıkan ürünün işlenmesini de gerçekleştirerek pazar paylarını artırmaya yönelik kooperatiflerin çok az sayıda olduğu ve çiftçilerin bu tür kooperatifçiliğe pek yönelmek istemedikleri görülmüştür.

Az sayıda olmakla birlikte Trakya’da geniş kapsamlı kooperatif örneklerine rastlanmaktadır. Görüşmelerde bu birkaç uygulamanın başarılı olduğu ve kendi konularında bölgelerinin lokomotifine haline geldikleri söylenmiştir.

“Malkara Süt Birliği var. Ve Şu anda motor vazifesi görüyor mesela. Süt fiyatını orası belirliyor. Onların açtığı ihaleler belirliyor... Çok randımanlı çalışıyor.” (eŐmeli-DG: Çiftçi)
“Mesela Havsa’da bir köy var. Bu işin lokomotif, 1500 dekar elma bahçesi var. ToplaŐmıŐlar... meyve üreticileri birliği adı altında bir örgüt oldular ve ürünlerini, soğuk hava deposu yaptılar, orada saklıyorlar. Ve toplu olarak da satabilirsiniz yani bir pazar Őeyiniz olur. Ama Őahsın yapması zor, bir güç olmak lazım bu konuda.” (Edirne-DG: Kamu)

D- Trakya’da tarım ve hayvancılığın sorunları

1. Bitkisel retimde sorunlar

a. Girdi maliyetlerindeki artış

Tarımdaki en büyük sorun zaman içinde artan girdi maliyetlerine karşılık ürün fiyatlarının artmaması ve bu nedenle eskiye oranla çok daha az gelir elde edilmesidir. Görüşme yapılan bir ifti son on yılda girdi maliyetlerinin 8-10 kat, ürün fiyatlarının ise yalnızca yüzde 40 arttığını söylemiştir.

Başka bir ifti de tarım ürünü fiyatlarında dünyayla rekabet etmeye çalıştıklarını, ama dünyanın en pahalı mazotunu kullanmak durumunda kaldıkları söylemiştir. Girdi maliyetlerindeki bu artış çiftçinin gelirinde ciddi bir düŐüŐe neden olmuŐ, borçlanmalara ve tarımdan kopmaya yol açmıŐtır.

İklim deđiŐikliđi ya da yanlış kimyasal ilaç kullanımının toprağın bileşimini bozması da girdi maliyetlerini artıran nedenlerdendir. Bu etkenlere bağlı olarak toprağın verimliliği düŐmekte ya da eskisine göre çok daha fazla bitkisel hastalıkla mücadele etmek durumunda kalınmaktadır; dolayısıyla da daha çok gübre ve kimyasal ilaç kullanımına gidilmektedir.

Bir yetkili girdi maliyetlerindeki artışın çiftçilerin ürün tercihlerini de etkilediğini belirtmiştir. Sulak arazide eskiden eltik eken bir ifti girdilerin pahalılığından dolayı yem bitkisine yönelmiŐtir.

Başka bir yetkili ise bugünkü durumun tarımdaki değişimin göstergesi olduğunu, artık bir köyün tüm üretiminin bir firma tarafından yapılabildiğini ve geleneksel üretim biçimlerini bırakmak gerektiğini söylemiştir. Bu yorum bir yandan da tarımın var olan ifti nüfusunu besleyemediğini anlatmaktadır.

b. Rasyonel olmayan araç sahipliği

Trakya tarımında yaşanan sorunların bir kaynağı da tarım araçlarının ortak kullanılamaması, mirasla topraklar bölündüğünde her kardeşin yeniden kendi tarım makinesini/donanımını edinmesi ve özellikle traktörün çiftçiler arasında bir statü sembolüne dönüşmesi sonucunda ortaya çıkan rasyonel olmayan araç sahipliğidir.

Bir çiftçi ortak araç kullanılamamasının sonuçlarında gelinen noktayı aşağıdaki gibi anlatmıştır:

“Gereğinden fazla traktör var... tarım aleti edevatı var. Mesela ben kendimden örnek vereyim şimdi size. Benim babamlar iki kardeşti. Amcamla babam. Onlar ikisi çalışıyorlardı. Neyse biz yetiştik, biz büyüdük. Şimdi amcamla babam dediler ki, ayrılalım. Tamam ayrıldık... Dört tane traktörün ikisini amcama verdik, ikisi bizde kaldı. İki tane olan makinelerden birini amcama verdik, biri bize kaldı. Tek olan makineleri ona verdik, bize kalmadı... Şimdi o iki traktör bize kifayet etmez oldu, iki traktör daha aldık. Amcamla değiştiğimiz o makinelerden bizde eksik olanları da aldık. Haliyle yeniden bir çiftlik oluşturuldu şimdi. Biz ne güzel çalışıyorduk işte. Ekipmanımız vardı, her şeyimiz vardı. Aynı şekilde amcam da öyle yaptı. O da eksiklerini tamamladı... Biz de şimdi iki kardeş, bir süre böyle idare ettik. Sonra babamız ölünce, biz de kardeşimle ayrıldık... Eksik ekipmanları o da tamamladı ben de tamamladım.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Traktör sahipliği köylerde statü sembolü olarak görülmektedir. Çiftçilerin biraz da bu nedenle büyük borçların altına girerek traktörlerini değiştirdikleri ve ihtiyaçlarının üzerinde nitelikte araçları satın aldıkları anlatılmıştır.

“Şimdi zaten ben bakıyorum, gözlemliyorum, herkes krizde. Herkes ağlaşıyor. Bir tek şeyler ağlaşmıyor, traktör fabrikaları ve satıcıları, bir de bankalar.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

“Komşu Ahmet Amca 1.000 dekar yer çalışıyor; o 100 beygirlik motor aldığı için, bizim Mehmet Amcanın da 100 dekar yeri var, Mehmet Amca komşuda var bizde neden olmasın deyip o da gidip alıyor... Ahmet Amcanın geliri 1000 dekara göre, onun 25.000-30.000 TL taksitini rahatça karşılayıp yılı kurtarabiliyor. Ama Mehmet Amcanın kazancı o paraları çıkaramadığı için, ailesini de sonuç olarak geçindirmek zorunda olduğu için, çiftçilik yapan bir insanın ekstra gelirleri yok.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

Çiftçilerin traktör değiştirmesinin başka bir nedeni de traktörü bir finans aracı olarak görmeleri, eski traktörleriyle borçlarını kapatırken yeni traktörlerini de uzun vadeli kredilerle ödeyebileceklerini düşünmeleridir.

“Veya traktörü bazen finans aracı olarak görüyor. On bin liralık borcu var, 10 bin lira borcunu eski traktörle kapatıyor, yeni traktör 40.000 lira, 4 taksitle alıyor, olsun diyor öderim, leasing’le alıyor. Neyle geçinecek? Yeniden borçlanıyor.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

c. Taban fiyatlar ve pazarlamayla ilgili sorunlar

Çiftçilerle yapılan görüşmelerde pazarlama konusunda yaşadıklarını söyledikleri sorunlardan biri, TMO’nun eski mantığıyla çalışmaması ve çiftçiyi korumak yerine piyasa koşullarında hareket etmesidir. TMO’nun eskisine oranla daha az alım yaptığı halde hâlâ taban fiyat açıkladığı ve genellikle bu fiyatın piyasa fiyatını düşürücü etkisi olduğu anlatılmıştır.

Bir köyde ise bu yıl TMO’nun aynı özel sektör gibi çeltik alımında kalite standartlarını gözetmediği ve belirli bir kalitenin altındaki ürünü almadığı anlatılmıştır. TMO’nun bu tutumunun piyasada çeltik fiyatlarının daha da düşmesine yol açtığı ve çiftçinin yem fiyatına çeltik satmak zorunda kaldığı iddia edilmiştir.

TMO’yla ilgili olarak bir başka söylenen, bazı köylerde ofislerini kapatmış olmasıdır. Bu durumda çiftçiler pazarlama koşullarının daha da zorlaştığını ya düşük fiyata tüccara satmakla ya da başka bir yerleşim yerindeki TMO’ya mallarını götürürken talep edilen taşıma koşullarını sağlayamadıkları için trafik cezası ödemekle karşı karşıya kaldıklarını anlatmışlardır.

“Devlet alıyor da bizim burada buğday ofisimiz yok. Vardı kapandı. Şu anda burada buğday üreten kimse Saray’a götürmek zorunda... Traktörle götürmeye kalktığın zaman bir araba, römork. Yasak, jandarma durmuş ceza kesiyor. Yani vatandaş için satması biraz güç oluyor. Öteki türlü tüccara satıyorsun, o da devletin 10-15 kuruş altına alıyor.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

“50 randımanın altındakileri ofis almadı. Ofis normalde çiftçinin kara gün dostudur, ama sen iyi olanı aldın, iyi olanı zaten herkes alıyor. Ofisin görevi bence burada daha kötü olan malları

almaktı... Bu sefer tüccara fırsat doğdu, 50 randımanın altındaki çeltiği burada yem fiyatına aldılar, 650-700 liraya çeltik aldılar. En büyük sıkıntı onlar, piyasanın tutarsız olması.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Çiftçilerin dile getirdikleri başka bir sorun, ürünlerini gerçek değerine satamamalarıdır. Bunda hem borçlarından dolayı ürünü bekletemeyip hemen satmak zorunda kalmalarının, hem de belirsiz piyasa koşullarının etkisi olduğu söylenmiştir.

Görüşülen bir kamu görevlisi üretimde uzmanlaşma, hatta kooperatifleşme olsa da pazar mekanizmaları kurulamadığında sorun yaşanacağını, meyvecilik yapmak için bir araya gelen bir köy kooperatifi üzerinden anlatmıştır.

d. Çevre kirliliği, sanayinin etkisi ve iklim değişiklikleri

Sanayileşmenin Trakya’ya çok ciddi boyutlarda çevre kirliliği getirdiği söylenmektedir. Ergene Irmağı kirlenmiş, Trakya tarımı için yaşamsal önemdeki sulama olanakları tehlikeye girmiştir. Sanayinin bir etkisi de yeraltı sularının çekilmesidir. Sanayiye yakın olan yerlerde yeraltı sularıyla önceden sulu tarım yapabiliyorken artık sulama imkânlarının kalmadığı anlatılmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi tarımda kimyasal gübre ve ilaç kullanımı bir başka kirlilik nedenidir. Görüşülen çiftçilerden biri gelinen noktayı “topraklar kirli” sözleriyle anlatmaktadır:

“Şimdi bir kere topraklardan başlamak lazım... Topraklar kirli. Topraklar kimyasal atık tesisi gibi oldu... Ve aşırı derecede bir ilaçlama var, zirai ilaçlardan dolayı.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Sanayinin aşırı su kullanması sonucunda yeraltı sularını bitirmesi sanayiye uzak olan köylerde bile etkisini duyurmaktadır. Bu köylerden birinde görüşülen çiftçi yıldan yıla sularının azaldığını söylemiştir.

“Sanayi bize 10 km ötede. Şansımız bu yani. Ama tabii şimdi zamanla sularımız bitmeye başladı. Kaynaklarımız kurudu. Çeşmeler nispeten yıldan yıla azalıyor. Yani bu yine aşırı su kullanımından... Trakya’nın genelinde böyle. Çok aşırı bir su kullanımı var. Tekstil özellikle.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Yeraltı sularının çekilmesiyle ilgili olarak bir başka köyde de köylüler daha önce sulama yapılabilen 8000 dönüm arazileri olduğunu, ama yakınlarına bir meşrubat fabrikasının gelmesiyle hiç su kalmadığı anlatmışlardır.

Sanayiyle ilgili bir başka konu da tüm uyarılara karşın birinci sınıf tarım arazisine sanayi kurulması izni verilmiş olmasıdır.

“80’li yıllarda Çerkezköy sanayi bölgesi ilan edildi. Güzel. Çok güzel, çünkü biz de kabul ettik, yedinci sınıf tarım arazisi... Çerkezköy’ün köylerine geldiler, Çorlu’ya geldiler. Dedik ya, ne yapıyorsunuz? Çorlu birinci sınıf tarım arazisi. Yapmayın.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Ergene’deki kirliliğin Meriç’i de etkilediği çeltik eken çiftçiler tarafından da dile getirilmektedir. Irmağın hem renginin değiştiğini, hem de artık suyunun içilemediğini söylemişlerdir.

Edirne’de derinlemesine görüşme yapılan bir kamu görevlisi Çevre Bakanlığı’nın Ergene kirliliğiyle ilgili bir proje başlattığını ve önümüzdeki birkaç yıl içinde de suyun yeniden normal akar duruma getirileceğini anlatmıştır.

“Son birkaç yıldır Çevre Bakanlığı bazı noktalarda kirliliğin önlenmesi adına çalışmalar başlattı. Detaylarını bilmiyorum ama çok önem veriyorlar. Önümüzdeki süreçte, birkaç yıl içinde o suyun normal akar duruma getirileceğini söylüyorlar.” (Edirne-DG: Kamu)

e. Rasyonel üretim yapılmaması

Trakya’da rasyonel tarımsal üretimin yapılamamasının en büyük nedeni üreticilerin birleşmemesi olarak gösterilmektedir. Tarımın daha çok küçük ölçeklerde yapılması ciddi emek ve maliyet kayıplarına yol açmaktadır. Büyük arazilerin sürülmesinin, ekilmesinin küçük arazilere göre çok daha kolay olduğu, tarım makinelerinin küçük topraklarda yeterli hareket sahası bulamaması nedeniyle gübre ve ilaç fireleri verildiği anlatılmıştır.

Rasyonel üretim yapılmamasının diğer bir nedeni ise çiftçilerin tohum, gübre ve ilaç kullanımında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Daha bilinçli bir kullanımın sürekli başlarında durabilecek ve yönlendirecek biriyle mümkün olabileceğini söylenmiştir.

f. Yanlış tarım politikaları

Görüşmelerin çoğunda tarım için devlet desteğinin yeterli olmaması temel bir politik sorun olarak söylenmiştir. Çiftçiler yeterli devlet desteği olmaksızın bir yandan maliyetlerin artmasıyla, öbür yandan rekabet koşullarının ağırlaşmasıyla başa çıkamadıklarını anlatmışlardır.

Bir kamu görevlisi ise tarımın Türkiye’de Avrupa ülkelerine göre çok daha az desteklendiğini, bunda da yeterince sosyal yönü olan tarım politikaları geliştirmemenin etkili olduğunu söylemiştir.

Aynı kişi ürün ihtiyacı, toprağın verimliliği ve işletme kapasiteleri gibi parametrelerin birlikte değerlendirilerek merkezi ölçeklerde planlama yapılması gerektiğini anlatmıştır.

Yeni Karpuzlu Beldesi’nde yeterli planlama yapılmaksızın gerçekleştirilen altyapı çalışmalarının hatalı sonuçlara neden olduğu anlatılmıştır. Köylüler kendilerine sorulmadan geliştirilen kanal projesinin su ihtiyaçlarını gideremediği gibi ekilen toprakların azalmasına neden olduğunu iddia etmektedirler.

“Son 2-3 yıldır burada kanal çalışması oldu, komple yanlış, boru sistemi yapmış olsalardı hem bu kadar arazi kaybı olmayacaktı hem de maliyet bu kadar fazla olmayacaktı... Şimdi dolgu yaptı onca toprak, taş, beton. O araziye sulayacak kapasitede değil zaten. Çeltik sürekli su isteyen bir şey, diğer çiçek gibi, domates gibi belirli dönemlerde bir gün sen sula bir gün ben sulayayım, sıralı bir sistem yok. Aynı gün, aynı anda herkes o suyu almak zorunda. Zaten o beton kanalında o araziye suyu taşıyacak kapasite yok.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

“Yöre insanına hiç sorulmuyor bile burası uygun mu diye. Ankara’dan mühendisler çiziyor, ondan sonra 50 bin dönüm araziden 6 bin dönüm arazi kayıp.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

2. Hayvancılıktaki sorunlar

a. Mera ve yem bitkisi azlığı ve maliyetlere etkisi

Görüşmelerde hayvancılıktaki en büyük maliyet kaleminin yem olduğu söylenmiştir. Trakya’da meraların yetersizliği ve yem bitkilerinin yeterince ekilmemesi hayvan besleyenleri yem maliyetiyle karşı karşıya bırakmaktadır.

Görüşülen bir kamu görevlisi Almanya'dan ve Yunanistan'dan verdiği örnekler ile bizdeki durumu karşılaştırmış ve yem bitkisi ekiminde ciddi bir fark olduğunu söylemiştir.

“Yüzde 35'ler, 40'lara kadar yem bitkisi ekilişleri var Almanya'da, Yunanistan'da. Düşünebiliyor musunuz, yüzde 40 nerede, yüzde 2 nerede? Bu Trakya'da böyle, belki Konya'ya gitseniz, Erzurum'a, Kars'a. O bile yok belki.” (Çorlu-MG: Kamu)

Meraların bakımının yeterince yapılmaması, hatta toprakların mera olarak da bırakılmaması hayvancılığın maliyetinde ciddi artışlara yol açmaktadır.

“Sizin çayırlarınız, meralarınızın bakılması gerekirken, kamu alanı olması gerekirken, oralardan yol geçirtiyorsunuz, bir sürü şeyler yapıyorsunuz, oraları korumuyorsunuz. Siz bunları yapmadığınız zaman çiftçi iki tane üç tane ineği var, ahıra koyuyor bunları. Tarım Kredi yem satıyor, Trakya Birlik yem satıyor. Bakın bunlar çiftçiyi borçlandırıyorlar.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Yem bitkisi üretemeyen, dolayısıyla hayvancılık yaparken yem almak zorunda olan çiftçilerin süt satarken kâr etmedikleri yaptıkları maliyet hesaplarında açıkça görülebilmektedir. Sütün fiyatı serbest piyasada daha çok büyük fabrikaların etkisiyle belirlendiğinden düşük kalmakta, ama yem bitkisinin fiyatı artmaktadır.

“Yemin ana maddesi arpa ve mısır... Şu anda zaten tonu 700 liraya geldi arpanın. Mısır keza. Şimdi bunu fabrika bir de kıracak, yem haline getirecek. İçine katkı maddeleri koyacak. Çıkıyor 800 liraya. Süt de herhalde 700-800 lira civarında. Yani süt ile yem hemen hemen hep kafa kafaya, ya da süt biraz aşağıda.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Hayvancılıkta yem maliyeti dışında elektrik, su parası gibi maliyet kalemleri de söz konusudur. Bunlar da düşünüldüğünde çiftçiler aslında bir kazançları olmadığını söylemektedirler. Ama ihtiyaç halinde sattıkları zaman ellerine toplu para geçmesi hayvancılığın sürdürmelerinin temel nedenidir.

Çiftçiler yem bitkisi fiyatlarındaki istikrarsızlıktan olumsuz etkilediklerini ve bu nedenle yanlış yatırımlar yapabildiklerini anlatmışlardır.

“Özellikle hayvancılıkta. Bugün bakıyorsun fiyat çok iyi, yemler çok düşük, yatırım yapıyorsun. Banka da sıfır faiz veriyor falan. Ama tam ödeme zamanı geldiğinde bir bakıyorsun, yem üçe katlanmış, fiyat aşağı düşmüş. Bu sefer ne oluyor? ... Hiçbir şeyin kalmıyor. İstikrar yok. Amerika’da, Avrupa’da ne ekerse adam seneye fiyatını biliyor. Bizim öyle bir şansımız yok.” (Çömlek Köy-OG: Çiftçi)

b. Pazarlamayla ilgili sorunlar

Hayvancılığın pazarlama aşamasında bugün yaşanan sorunların bir sürecin sonucu olduğu anlatılmıştır. Bu süreç girdi maliyetlerine karşılık süt fiyatlarının düşük olmasından dolayı damızlık hayvan kesimiyle başlamış, hayvan sayısının azalması et ihtiyacı için hayvan ithaline yol açmış ve bugün gelinen noktada hayvan kesiminden elde edilen gelir düşmüştür.

Bir başka sorun da büyük market zincirlerinin oluşmasıyla rekabet koşullarının yerel üreticinin aleyhine değişmesidir; özellikle küçük çaplı hayvancılıkla uğraşanlar düşük fiyata süt satmak zorunda kalmaktadırlar.

“Trakya’da hayvancılığın azalmasının sebeplerinden bir tanesi süt fiyatlarının düşük olmasından dolayı damızlık... sığırların kesilmesi. Süt işletmeleri para kazanmadığı... için elindeki damızlık hayvanları kestiler... anaç hayvan olmayınca hayvan yetiştiriciliği sıkıntılı duruma düştü... ithalata gerek duyuldu.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

“Dışarıdan hayvan alımı serbest edildi, çok hayvan alındı. Kurbanda... dana yerine düve geldi, inek geldi... dişi geldi, erkek serbest... ondan sonra bizim elimizdekiler, 18 liraya satıyorduk 15 liraya düştü. Etin fiyatı düşmedi. Bize düşürdüler. Kasaplarda gene aynı fiyata satıldı.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Et ithalatının piyasada oluşturduğu etkiyi bir çiftçi şöyle dile getirmektedir:

“Bu 2010-2011’li yıllarda, ithalata gerek duyulan dönemden önceki yıllarda hayvancılık daha kazançlı bir meslekti. Örneğin besi danasında bir tane yetmiş danayı kestiğinizde yerine 3 veya 4 tane dana alabiliyordunuz. Şu an yetmiş bir danayı kestiğinizde 1,5 en fazla 2 tane dana alabiliyorsunuz.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

Köylerde kooperatifler ve süt birlikleri üzerinden süren süt satışında da çiftçinin çok seçeneği olmadığı dile getirilmektedir. Küçük çaplı hayvancılık yapan çiftçinin tek pazarlama mekanizması süt birlikleri olduğundan orada verilen fiyata sütünü satmak zorundadır.

“Yani biz süt sattığımız firmaya desek ki, arkadaş 88 kuruş ucuz, biz size vermeyeceğiz bu fiyata, desek, onun da verdiği anlaşmalı fabrikaları vardır, sen benim sütümü getirmedi zararı ettirdin, falan, tazminat davası açar. O da dese ki, ben sütümü daha ucuz bir yerden alacağım, daha da sizden almam. Der mi, der. Anlaşmamız yok.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

c. Ağıl sisteminin gelişmemiş olması

Hayvancılıktaki bir başka eksiklik köylerde sağlıklı ve gelişmiş ağıl sistemlerinin olmamasıdır. Genellikle köylülerin bahçelerindeki ağılların sağlıklı koşulları hem hayvanların hastalanmasına neden olmakta, hem de insan sağlığını tehdit etmektedir.

“Ağıl sistemlerinin gelişmemiş olması sonucu ayak hastalıkları, mastit denen mikrobun olmasından kaynaklanan hastalıklar. Havasızlıktan üst solunum yolu hastalıkları oluyor.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

“İnsanlara yakın olan yerde hayvan bakmak çok tehlikeli. Bir sürü hastalık var. Mutlaka yayılıyor.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

3. Kooperatiflerin işleyişleriyle ilgili sorunlar

Görüşülen kişiler Trakya’da kooperatifçiliğin yeterince etkin olmadığı konusunda görüş birliği içindedir. Süt birlikleri, su birlikleri gibi belirli bir amaçla kurulanlar dışında üretim ve satışları birlikte planlayabilecekleri birlikler sayıca çok azdır.

Kooperatiflerin yeterince etkin olamamasıyla ilgili tartışmalar, Trakyalının kültürel yapısının buna uygun olmamasından üyelerin bu mecrayı amaçlananın dışında siyasi çıkarları için kullanmalarına, önceki deneyimlerdeki yolsuzlukların umutsuzluk yaratmasına ve aslında kooperatifçiliğin yeterince anlatılmadığına kadar çeşitlenmektedir.

Trakyalının kültürel yapısının birlikte hareket etmekten uzak olması kooperatiflerin kurulamamasının ve yaygınlaşamamasının temel nedeni olarak gösterilmiştir. Öte yandan

1980 öncesinde kurulmuş ve verimli çalışmalar yapmış kooperatiflerin varlığından da söz edilmiştir.

Çiftçiler, kooperatiflerin başarılı olmamasının nedenleri arasında üyelerin siyaset yapmaları ya da ziraat odalarında olduğu gibi çiftçi ihtiyaç duyduğunda gerektiği kadar çiftçinin yanında olamamaları gibi sorunları dile getirmişlerdir.

Derinlemesine görüşme yapılan bir yetkili köylülere kooperatifin faydalarını anlatmaya gittiklerinde ilk karşılama çıkarılan sorunun, yolsuzluk yapan kooperatif başkanları olduğunu söylemiş, aynı zamanda köylülerin henüz o kültür yapısına gelmediklerini de vurgulamıştır. Başka bir derinlemesine görüşmede ise “yeterince anlatıldığında” çiftçinin kooperatif kurmaya olumlu bakabileceği söylenmiştir.

“Siz kooperatifin sadece süt toplama işi yapmadığını, traktör çok pahalıyken birleşerek çok ucuza traktör, gübre çok pahalıyken birleşerek çok ucuza gübre alabildiğinizi ispat etmişsiniz çünkü. Almış çiftçi bunu kullanmış.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Çorlu’da görüşülen bir kamu görevlisi de kooperatif sistemini gerekli gördüklerini, yurtdışı örneklerde de tarımın işleyişinin genellikle kooperatiflerle yapıldığı bildiklerini ve kooperatifçiliği geliştirmek için ellerinden geleni yaptıklarını anlatmıştır.

“Kooperatif sistemini oturtamadık yani. Dış ülkelere baktığımızda genellikle kooperatiflerle yürütülüyor iş. Malını hiç kimse kendi pazarlamaz. Her kasabadan köylü gelir, yurt çapında işte ihaleye çıkar. Biz de yapmaya çalışıyoruz bu tip şeyler ama...” (Çorlu-MG: Kamu)

Çiftçiler ziraat odalarının işleyişleriyle ilgili sorunlar yaşadıklarını ve ziraat odalarının tam olarak ihtiyaçlarını karşılayamadığını anlatmışlardır.

“Ziraat odasının yaptığını ben de yaparım. Almış oraya koymuş ilaçları. Zaten ilaçlar her yerde. İvır zıvır yani. Hani mazota zam geldi, bir koordine et bizi, bir yol göster. Yok. Bir avukatın olsun senin, çiftçinin ihtiyacı olduğunda avukatı ücretsiz gelsin.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Bir çiftçi süt birliklerinin de ileyiinde sorunlar olduğunu düşünmektedir. Gıda desteği, süt desteği ve hayvan desteği alabilmek için süt birliğine mutlaka ye olunması gerektiğini, bu zorunluluğun da süt birliğinin elini çiftçiye karşı güçlendirdiğini anlatmaktadır. Örneğin, çiftçi ihaleyi alan özel firmaya sütünü vermek istemiyorsa süt birliğinden çıkarılmaktadır. Desteklerden de mahrum kalacağından böyle bir seçeneğin çiftçi için neredeyse hiç bulunmadığı anlaşılmaktadır.

TRAKYA'DA ÇİFTÇİLİK VE KÖYDE GÜNDELİK YAŞAM

A- Köyde gündelik yaşam ve sosyal yaşam koşulları

Bu araştırma kapsamında Trakya'nın farklı niteliklerine sahip beş ayrı köyü ziyaret edilerek görüşmeler yapılmıştır. Köyler seçilirken sanayiye yakınlık/ uzaklık gibi ölçütlerin yanı sıra ürün çeşitlerinin farklılığı ve değişik gelir gruplarından köylülerin bulunması gibi özelliklere de dikkat edilerek olabildiğince birbirine benzemeyen köylere gidilmesi hedeflenmiştir. Görüşmelerin değerlendirilmesi aşamasında da bu hedeflere büyük ölçüde ulaşıldığı görülmüştür. Bu seçim Trakya'da ekimi süren tarım ürünlerine ilişkin ayrıntılı bilgi alınmasının yanı sıra bu köylerdeki gündelik yaşam koşullarını ve sosyal imkânları anlamak açısından da yarar sağlamıştır.

Trakya köylerindeki yaşamın sanayiye ya da kent merkezlerine yakınlığa bağlı olarak değiştiği gözlemlenmiştir. Sanayiye yakın köylerde gençlerin bir bölümü fabrikalarda çalışırken köyde yaşamayı sürdürdükleri, sanayiye uzak yerlerde ise gelir getiren bir tarım ürünü ekiliyorsa –çeltik gibi – çiftçiliği sürdürdükleri, buğday, ayçiçeği gibi ürünlerin ekildiği yerlerde ise sanayinin olduğu yerlere göç etme eğiliminde oldukları görülmüştür.

Görüşmelerde köylerde genel olarak göre nüfusun azaldığı ve bu duruma bağlı olarak yol yapımı gibi altyapı hizmetleri götürülmüş olsa bile, sağlık, eğitim gibi sosyal hizmetlerin yetersizleştiği anlatılmıştır.

1. Altyapı

Karpuzlu'daki biyolojik arıtma sistemi, Trakya köylerinde genel olarak altyapı sorunu yaşanmadığını örneklemek ve altyapı açısından gelinen noktayı anlamak için önemlidir.

“Köyde altyapı sorunu yok, bizde bölgede hiç olmayan bir şey var. Biyolojik arıtma sistemi var; bu bölgede de bildiğim kadarıyla yok.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Ayrıca araştırma kapsamındaki köy ziyaretlerinde yolların büyük ölçüde asfalt olduğu görülmüştür.

2. Hizmetler

Köylerin çoğunda taşınmalı eğitime geçilmiş, aile hekimliği hizmeti ise nüfusu yeterli olmayan köylere en yakın, daha büyük nüfuslu bir köy üzerinden verilmeye başlamıştır. Ayrıca eğitimin sürdüğü okullarda ciddi bir öğretmen sıkıntısı bulunduğu belirtilmiştir.

Köylerde aile hekimliği sisteminden sağlık ocağı sistemi kadar yararlanamadıkları, eskiden hemşire ve ebe olduğu, ama şimdi yalnızca aile hekiminin hizmet verdiğini anlatılmıştır. Yeni Karpuzlu'da köylünün birleşerek aldığı ambulansı hemşire ve şoför olmadığından kullanamamaları örneği de yeni sistemin sorunlu işleyişi konusunda fikir vermektedir.

“Sağlık ocağımız var. Sağlık hizmetleri, aile hekimliği var. Onda da öğlene kadar hizmet var, öğleden sonra yok... Sağlık ocağı önceden daha iyiydi. Hemşire de vardı, ebe de vardı.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

“Belediyemizde ambulans var, ama taşıma yetkisi yok. Şimdi son sistem bir ambulanstı her şey içinde. Köylü toplandı, herkes yardım etti; bir şekilde bu alındı, ama yasa değiştiği için doktor hemşire acil şoförü vs 4 tane ekibi gerekiyor; belediyenin de buna bütçesi yok.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

“Doktorumuz geliyordu. Nüfus 80 kişiden aşağı düşünce gelmemeye başladı... Bir doktorun, aile hekiminin en az 100 tane üyesi olması lazım. 100'ün altına düştü mü, hemen alıyorlar o köylerden doktorları.” (Çömlek Köy-OG: Çiftçi)

Beyaz Köy'de kadınlarla yapılan odak grupta sağlık sistemindeki yeni uygulamanın acil müdahale durumlarında sorun yaratabileceği anlatılmıştır:

“Sağlık ocağım var. Lojmanlarımız var. Doktorumuz da vardı. Şu an bir yıl mı, iki yıl mı oldu, doktorlar yarım gün çalışıyor burada. Daha önceden sürekli çalışan doktorlarımız vardı. Benim çocuğum hastalanıyor, bademcik var, ateşleniyor ne yapacağım? Şimdi 12-8 işe gitti; nereden bulacağım nasıl götüreceğim. İğne vurulmam gerekiyor, hafta sonuna denk geldi nerede vurulacağım?” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Köylerde taşınmalı eğitime geçildikten sonra açık olan okullarda yeterli sayıda öğretmen olmadığı, bir öğretmenin üç ayrı derse girebildiği ve bu nedenlerle eğitimin kalitesinin düştüğü söylenmiştir.

Çocuklarına daha iyi eğitim aldirmek isteyen aileler ise yakınlardaki kasabalara yollamayı tercih ettiklerini, ama bu seçenekte de servis parası nedeniyle zorlandıklarını anlatmaktadırlar. Ayrıca fabrikada çalışmak istediklerinde, fabrikaların servislerinin çoğunlukla köye gelmediği, köylerde ne market, ne banka, ne kuaför, ne de kırtasiye olduğunu, bu nedenle de sürekli kendi olanaklarıyla kent merkezine gitmek durumunda kaldıklarını söylemektedirler.

“Beyaz Köy’den fabrikaya servis de yok. Birkaç fabrikaya servis var. ... Çorlu’dan her yere servis var. Dolayısıyla mecburen fabrikada çalışmak istiyorsan taşınmak zorundasın. Kasabada çocuklarımız için imkân da çok, burada okul yok. Ben çocuğumu nasıl bırakacağım, her gün servis parası zaten kaldırmıyor. ... Aradığın hiçbir şeyi burada bulamıyorsun. Kuaför, kırtasiye, alışveriş merkezi yok. Market yok. Mecbur herkesin arabası olmak zorunda... Olmayan ne yapacak. Bir şey almaya, ödemeye Çorlu’ya çıkıyorsun. Banka yok, para çekme yeri yok.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Edirne’de görüşülen bir kamu görevlisi İpsala yakınlarında, özellikle de Meriç’te bazı köylerde son dört yıldır hiç doğum olmadığını söylemiştir. Bu sözlerde Trakya köylerinden kent merkezlerine göçün ipuçları bulunabilir.

“Trakya’nın, Edirne’nin, özellikle Meriç, İpsala bölgesinde çok köy var. Ben bizzat o köylere de gittim, vesileyle. Köyde düşünün son dört yıldır hiç doğum olmamış. Bu neyi gösterir? Genç nüfus hiç olmadığını gösterir.” (Edirne-DG: Kamu)

3. Sosyal yaşam

Trakya köylerinde sosyal yaşamın temel öğeleri erkekler için köy kahveleri, kadınlar için ise komşu gezmeleridir. Ayrıca kadınlar ile erkeklerin sosyal yaşam alanları genellikle farklıdır.

Genç kadınlar için zorunluluk taşımaya da yaşlı kadınlar hâlâ feracesiz çıkamadıklarını anlatmışlardır.

“Hiçbir şey, sosyal hayat diye bir şey yok. Feracesiz bir kadın çıkıp yürüsün dışarıda... Ben kimseyi takmam ama burada kadın feracesini takmadan çıksın, bir erkek gördüğü zaman böyle kapamazsa ayıplarlar seni. Ama şimdi gençlerde ferace yok.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Kadınlarla yapılan odak grup toplantısında eşi kahve işleten bir katılımcı kendisinin de kadınlar kahvesi açma fikri olduğunu, ama ayıplanacağı için işlemeyeceğini düşündüğünü söylemiştir.

“Benim şu an kahvem var, eşim işletiyor ve iki odamız var. Biz diyoruz ki açalım birini kadınlar kahvesi yapalım. Ama kimse gelmez. Ben baş olacağım, ben teşvik edeceğim. Ama uyum olmaz. Ayıplarlar yani.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Kadınlar köy içindeki sosyal yaşamlarını, “O bana geliyor, ben ona gidiyorum” sözleriyle anlatmaktadırlar.

Bektaş bir çiftçiyle yapılan görüşmede Bektaş köylerinde de sınırlı ve kapalı bir sosyal yaşam olduğu, kahve ve ev gezmesi seçeneklerinin aynı öbür köylerdeki gibi yaşandığı, Sünni köylerden farklı olarak kadın ve erkeğin bir arada olabildiği, yeme içme kültürünü devam ettirdikleri anlatılmıştır.

“Köylerde sosyal yaşam zaten çok kapalıdır. Bizim sosyal yaşamımız ne olacak? Erkekler kahveye gider, kadınlar da komşuya gider. Ailece bir oturmaya gidersen falan... Biz Bektaş kökenliyiz. Bizde yeme içme adabı Sünnilere göre biraz daha farklıdır. Biz hâlâ bir arada oturabiliyoruz... Yemek yeyip içki de içebiliyoruz.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Çömlek Köy’de görüşme yapılan köylüler kadınların sosyal yaşamına da katkı sağlayabilecek bir faaliyet başlattıklarını anlatmışlardır.

“Bu sene bir kurs açtık... Sabun kursu. Öğrenmelik yapıyorlar. Satış da yaparlar belki sonra. 8-10 arkadaşımız Lalapaşa’da fabrikaya gitti, konfeksiyon fabrikası.” (Çömlek Köy-OG: Çiftçi)

Trakya köylerindeki sosyal yaşam, yakın kent merkezlerinden bağımsız düşünülemez. Köylüler köyden kente toplu taşım olanaklarının gelişmiş olduğu ve köy içinde gideremedikleri ihtiyaçları için sık sık kent merkezine gittikleri anlatmışlardır.

“Genelde Keşan’a gidilir. İpsala’da pek yerler yok. Oyun parkları, alışveriş merkezi olan yerler Keşan’da.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

“Bizim ilçemiz Saray. Saray da çok o kadar gelişmemiş, sanayi falan. Çorlu’ya gidiyoruz bir işimiz olursa. Çorlu 30 km. Saray da 26 km. Taşıma kooperatifi var. Saat başı araba gidip geliyor. Minibüs vardı, belediye onu öğrencilere tahsis etti. ...” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Bir kadın katılımcı da köydeki eğlence seçeneklerinin daha çok düğünlerle sınırlı olduğunu, ama kasabaya gittiklerinde seçeneklerinin çoğaldığını söylemiştir.

“Biri evleniyor ya buradan biniyoruz dolmuşlara salona düğüne gidiyoruz. Bu bizim sinemamız eğlencemiz. Çocuklarımız genelde okuldan gidiyor. Ama öyle çocuklarımızı alıp da [kasabaya] yemeğe eğlenmeye gidiyoruz tabii ki, o kadar da kısıtlama yok. O yönden eşlerimiz karışmıyor.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Kadınların köydeki gündelik yaşam anlatısında tarla, hayvan işinden bıkmaları, bu nedenle de kasabaya hasretlik çekmeleri öne çıkmaktadır. Bu anlatı “kadın çiftçiler” başlığı altında daha ayrıntılı olarak ele alınacak olan kadın çiftçilerin iş yüküyle birlikte düşünüldüğünde daha iyi anlaşılabilir. Görüşülen kadınlar hem ev işlerinden yalnızca onların sorumlu olduğunu, hem de hayvan ve tarla işiyle ilgilendiklerini anlatmışlardır.

Kadınların bir işi de kışlık gıda ve yakıt tüketimi için yaz aylarından hazırlık yapmaktır.

“Her şey. Makarna, turşu her şeyimizi yaparız. Yazın yufka, kesme yapılıyor. Kök toplamaya gidiyoruz. Çapaya da gidiyoruz ama nadir. Köke mecburuz gitmeye. Ayçiçeği sapını topluyoruz. Ekmek pişirmek için. Hem soba tutuşturmaya.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar) Kadınlar bu yaptıklarını bir yandan köye özgü avantajlar olarak anlatırken, bir yandan da “Köy yerinde kadınlar ne yapar, kasabaya özenir. Kasabalılar köy hayatı ister” sözleriyle üstlendikleri görevlerin çok da kolay olmadığını ifade etmişlerdir.

“Köy yerinde yaşanan bir avantaj bunlar işte; her şey ayağında, taze sütün, yazın bahçeden topluyorsun, yapıyorsun pişiriyorsun, ekmeğini yapıyorsun. Kasabada gideceksin de bir şişe süt alacaksın çocuğuna.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Köylerde daha çok erkek çiftçilerle görüşülmüştür. Bu durum köylerdeki sosyal alanın erkek ve kadın arasındaki dağılımının da bir yansımasıdır. Birçok başka bölgede olduğu gibi Trakya’da da hangi köye gidilirse gidilsin bir köy kahvesine girildiğinde erkeklerle karşılaşılabilen, ama kadınlarla görüşmek için ayrıca çaba harcamak gerekmektedir. Görüşülen erkeklere karılarının ne iş yaptığı sorulduğunda ise çok yüksek bir olasılıkla “evde oturuyorlar” cevabı alınmaktadır.

Yeni Karpuzlu’da yapılan odak grup toplantısında erkeklerin söyledikleri buna örnektir: “Kadınlar boşta şu anda, en rahatı onlar yani. Teknoloji ilerledikten sonra kadın yok. [Saat] 10’a kadar yatarlar, ekmeği bir de sıcak isterler, istersen getirme bozuk atarlar sana.”(Çiftçi) Dolayısıyla kadınlarla da odak grup toplantısı yapılmış olması (Beyaz Köy) onların köy yaşamına ve çiftçiliğe katkılarının anlaşılmasına katkıda bulunmuştur.

4. Trakya’da çiftçinin eğitim durumu

Trakya’da çiftçilerle yapılan görüşmelerde okuma oranının yüksekliğinden söz edilmiş ve günümüzde çiftçilik yapan gençlerin büyük çoğunluğunun lise, bazılarının da üniversite mezunu olduğu söylenmiştir.

Derinlemesine görüşme yapılan yaklaşık elli yaşlarında bir çiftçi Trakya’nın eğitim düzeyi konusunda şunları söylemiştir:

“Bir kere Orta Anadolu çiftçisi gibi değildir. Biraz daha aydın görüşlüdür yani, öyle diyelim. Okumuşluk düzeyi bayağı iyidir. Eskiden bizim babalarımız ilkokul mezunuydu, ama şimdi

artık ortaokul, lise mezunu çiftçilerin çoğu. Hepimiz öyleyiz, ben üniversiteyi bitirdim geldim mesela. Benim akranlarım lise mezunu çiftçilik yapanlar.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Görüşme yapılan başka bir köyde de köylüler daha çok lise mezunudur. Yeni Karpuzlu’da bir çiftçinin genellikle liseye kadar okunmasıyla ilgili sözleri Trakyalıların eğitime yaklaşımlarını ve verdikleri önemi ortaya çıkarmaktadır.

“Okuma düşük, liseye kadar. Gerek yok, benim arkadaşım iki üniversite bitirdi, manavı var. Ziraat mühendisi adam şimdi TIR şoförü. Okumanın da bir anlamı yok yani.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Bir başka köyde çiftçiler okuma oranının yüksek olduğunu, ama “okuyanların kendine okuduğunu” söylemişlerdir. Bu sözler eğitimlilerin köy yaşamına yeterince katkı sağlayamadıklarına ya da genellikle köyden ayrıldıklarına işaret ediyor olabilir.

“Herkes liseyi bitiriyor. Çalışarak ya da çalışmayarak, dershanenin desteğiyle ya da değil. Herkes okuyor, ama hiç kimse bir şey olmuyor. Kimileri var, üniversiteyi kazanmışlar, falan. Okuyanlar var. Yani herkes okuyor görünüşte ama herkes kendine okuyor.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Eğitim düzeyinin yüksekliğinin lise mezunu olan kadınlara da fabrika hayatını tercih etme ve eşlerini çalıştıkları yerlerden seçme imkânı sağladığı söylenmiştir.

“Bütün kızlar burada bizim lise mezunu, fabrika hayatı onlara daha cazip geliyor. Fabrikalarda tanışıyorlar genelde, beraber çalışıyorlar.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

5. Borçlanma

Tarım ve hayvancılığın sorunları bölümünde de anlatıldığı gibi Trakyalı çiftçi hem yükselen maliyetlerin etkisiyle, hem de rasyonel tarıma yönelememesi nedeniyle bir süredir borçlanarak üretimini döndürmekte ve yaşamını sürdürmektedir. Çiftçilerin anlatımlarından borçluluk durumunun katlanarak büyüdüğü anlaşılmaktadır.

“Bir kere sermaye sıkıntısı var. Çok ciddi manada borçluluk var. Dolayısıyla faiz ödeniyor. Tarım Kredi’ye borçluyuz, Ziraat Bankası’na borçluyuz... Tarım Kredi Kooperatifi müdürü

benim arkadaşım. Ona dedim, bizim bu bölge, tarımda çok ileri bir bölgeyiz, yaptığımız işe laf söyletmeyiz, öyle diyeyim. Dedim ki, ‘ne kadar ödendi bu sene?’ ‘Yüzde 90,’ dedi, ‘batak’. Yüzde 90!” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Rasyonel olmayan araç sahipliği başlığı altında belirtilen çiftçilerin traktörlerini yenilemeleri sorununa sık rastlanmakta, derinlemesine görüşme yapılan bir çiftçiye göre bunun bir nedenini geçmiş borçlarına karşılık kaynak yaratma ihtiyacı oluşturmaktadır.

“Şimdi o traktör meselesinde de, orada da bir kaynak yaratma var aslında... Benim bir tane traktörüm var, bu traktörün değeri 30 bin lira. Ben gidiyorum bayiye diyorum ki, ‘ben traktörü değiştireceğim, bu traktör kaç para?’ İşte 100 bin lira. Şimdi 30 bin lira düşecek ben 70 bin lira borçlanacağım. Diyorum ki, sen faturayı 130 bin liraya kes, sen bu traktörün parasını da bana ver, 30 bin lirayı. Dolayısıyla o 30 bin lirayı da ben kendi sermayeme akıtıyorum nakit olarak.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

On dönüm buğday ektiğini söyleyen bir çiftçi yıllık bilançosunu çıkarmış, harmandan sonra eline 3.500 lira geçtiğini, mazot, biçerdöver, tohum giderlerinden sonra elinde kalan paranın yaklaşık 1.000 lira olduğunu ve bu parayla bir yıl boyunca geçinmesi gerektiğini anlatmıştır.

“Şimdi mesela 10 dönüm yerden 500 ton buğday yaptık, 70 kuruştan 3500 aldık elimize, biçerdöver parası falan zararları düştük, elimde 2000 lira kaldı. Hepsi kâr mı? Hayır... Traktöre mazot koyacağız, biçerdöveri süreceğiz, gideceğiz tohumunu alacağız, tekrar mazot koyacağız, ekim yapacağız ya da ektireceğiz birine, ne kaldı? İşte 1000 lira kaldı. Ondan sonra geçinmeye çalış işte. TTnet’i öde, cep telefonunu öde, elektrik, Bağ-Kur’unu öde, suyunu öde...” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Çiftçinin borçla, krediyle yaşamasının bir sonucu da harmandan sonra ürünün değerlendirilmesi için bekleyememesi, en düşük fiyattan elinden çıkarmasıdır. Aynı traktör alımlarında olduğu gibi vadesi gelen borç ödemeleri hem yeni borçlar doğurmakta, hem de daha fazla kazanma olasılığının önünü tıkamaktadır.

“Depo sıkıntısı yok. Kredi kullanıyorsunuz, günü gelmiş satmak zorunda, başka bir açıklaması yok onun. Yüzde 80’i, 90’ı borçlu zaten mecburen dayanamıyor.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Çiftçinin borç yükünün artmasının bir nedeni de Ziraat Bankası'nın eskiye göre daha az kredi vermesi ve çiftçilerin kendilerine uygun olmayan koşullardaki öbür bankalara yönelmeleridir.

6. Kadın çiftçiler

Beyaz Köy'de kadın çiftçilerle yapılan odak grup toplantısı Trakya'daki çiftçilikte kadının rolünü ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Bu toplantıda kadının çiftçilik de, hayvancılık da yaptığı, kocası işçi olarak çalışan kadınların çiftçiliğin tüm yükünü omuzladıkları, hayvancılığı da daha çok kadınların yürüttüğünü anlatmışlardır. Toplantının yapıldığı evde kadınların kalan boş zamanlarında fabrikalardan parça başı iş aldıkları görülmüştür. Bu arada dikkati çeken önemli bir nokta da kadının iş yapma sürecinin tamamında yer alması, ama para hesabını bilmemesi, kocasına bırakmasıdır.

“Kadınlar da her şeyi yapar. Hayvan da bakar, tarlaya da gider, her işi yaparız. Ben iki yıl oldu nasıl domates ekim zamanı başlıyor, bitirene kadar tarladayım. Domates ekimi biber, patlıcan lahana...” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Bir kot firmasına yapılan parça başı işin çok yoğun çalıştıklarında ayda ortalama 300-400 lira gelir sağladığı söylenmiştir.

“Her pantolonun fiyatı değiştiği için. Ortalama aylık 300-400 TL alıyoruz, o aralar. Ama gece gündüz çalışıyoruz. Ben gece 3'e kadar oturuyorum.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Bir katılımcı eşi emekli olduğu halde tarım işlerini daha çok kendisinin yaptığını anlatmıştır. “Çoğunluk benim üzerimde, eşimin işi oluyor. Emekli zaten ama çoğunluğu ben koca yazın tarlada.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Başka köylerde makine kullanımından sonra kadınlara pek tarla işi düşmediği anlatılmaktadır. Bu nedenle katılımcının tarlacılığı kocasıyla nasıl ortaklaşa yaptıklarını anlatması önemlidir.

“Buğday ektiğimizde biz gübresini atarız, kocalarımızla beraber makinelere koymaya gideriz. Adamlar da çalışıyor, işçi. Cumartesi pazar yapıyoruz işleri zaten... Kocam Çorlu'da PTT'de çalışıyor.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Bir katılımcı da sabah erken saatte başlayan günlük temposunu şöyle anlatmıştır:

“Sabah saat 5’te kalkıyoruz, beyim işe gidiyor, beraber hayvanlara giriyoruz; altlarını çekiyoruz. Ben de sağmaya yanaşıyorum, ondan sonra da yemlerini veriyorum. Bir iki saat sonra yine giriyorum hayvanların altını temizliyorsun, önlerine veriyorsun. Yine çıkıyorum. Kahvaltı yapıyoruz, beyimi işe, çocuğu okula geçiriyorum. Günlük hayat akşama kadar, ikindide yine hayvanlara giriyorsun.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Bir başka katılımcı hayvancılığa nasıl başladığını ve geliştirdiğini anlatmış, yedi yıl çalışıp çoğalttığı hayvanların ancak çocuğu için bir ev alabildiğini söylemiştir.

B- Çiftçilikten kopma nedenleri

Bu araştırmada cevabı aranan bir soru da gençlerin daha çok kentte yaşamayı ve çiftçilik yapmak yerine fabrikada maaşla çalışmayı tercih etme nedenleridir. Görüşmelerde öne çıkarılan nedenler miras yoluyla bölünen toprakların yeni kuşağı besleyemeyecek hale gelmesi, artan girdi maliyetleriyle tarımın yeterli geliri sağlayamaması, gençlerin ve tarımı eskisi gibi sevmeyip kent yaşamının avantajlarını tercih etmeleridir.

1. Toprakların bölünmesi

Çiftçilikten kopuş nedenlerinden ilki miras yoluyla toprakların bölünerek çok küçük parçalı hale gelmesi ve bu haliyle gençlere yeterli geliri sağlayamamasıdır.

“Bulgaristan’dan gelmişiz, dört kuşaktır bu köyde yaşıyoruz... Birinci dedemiz, atıyorum bin dekar tarla sahibi oldu burada. Onun üç tane oğlu var, 300 dekara düştü. Onun da üç tane oğlu var, 100 dekara düştü. Onun da iki oğlu var, 50 dekara düştü. Yani bitti. Parçalandı. Bin dekarla dedemiz bizim karnımızı doyuruyordu, ama 50 dekarla artık bizim çocuğumuzun karnını doyurma imkânımız yok.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

2. Kent yaşamı

Görüşmelerde gençlerin kent yaşamını köyden daha avantajlı buldukları ve bu nedenle tercih ettikleri anlatılmıştır. Köyden farklı olarak kentte doğalgaz vardır; sinemaya, alışveriş merkezine gidilebilmekte, caddelerde yürüyüş yapılabilirler. Köylerde genellikle bakkal dışında dükkân yokken kent istendiği anda ihtiyaçları karşılama imkânı sunmaktadır.

Bir çiftçiye göre gençlerin kente gitmelerinin nedeni çiftçiliğin kabuk değiştirmesinden kaynaklanan ekonomik nedenlere bağlıdır. Ama kent yaşamının gençleri çektiği ve gençlerin kentin olanaklarından yararlanarak “ışıl ışıl yaşamak” istediklerini de sözlerine eklemiştir.

“Bu iş biraz da kabuk da değiştiriyor... Gençlerin köylerden gitmesi, köylerin boşalması, ekonomik durumla da alakalı. Aynı zamanda... şehir yaşamı artık insanları cezbediyor. Ben şimdi sobayla uğraşmam diyor. Çakarım kombiyi ısınırım diyor. Çarşıya çıkarım diyor. Sinemaya giderim diyor. Alışveriş merkezine gider dolaşırım diyor. Işıl ışıl yaşarım diyor. Normal bir şey bu. Bu işi değiştirmek lazım haddizatında. Bir ülkenin yüzde 40’ı çiftçi olmaz ki.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Görüşülen bir kamu görevlisi ise kentin aynı zamanda “insan içine çıkmak” anlamına geldiğini ve gençlerin biraz da yalnızlıklarından kurtulmak için kenti tercih ettiklerini söylemiştir.

“Sen adama çok para kazan desen, dağın başında bir çiftlik kur, adam orada yalnız başına yaşayabilir mi? Yaşayamaz. İstiyor işten sonra bir üzerini değiştirsin. Dolaşsın, bir yerde çay içsin. Bir döner yesin.” (Edirne-DG: Kamu)

Aynı kamu görevlisi kendisinden verdiği örnekle köydeki sosyal yaşamın kısıtlılığını ve kentin bu açıdan üstünlüklerini vurgulamıştır.

“Ben de köy çocuğuyum, tabii çevrem de kalmamış, gidiyorum, köyde ne yapabilirsin yani? Kahveye gidip geliyorsun, üç günde patlıyorsun... Burada canın sıkılırsa gidiyorsun bir yerde yürüyorsun.” (Edirne-DG: Kamu)

Bir çiftçi ise kızların artık köylerde yaşamak istemediklerini, gelenlerin de kente dönmeye çalıştıklarını söylemiştir. Bunun nedeni köy yaşamının emek yoğun olmasına ve artık tercih edilmemesine bağlanmaktadır.

“Kızlar gelin gitmek istemez. Kazara gelmiş olanlar durmak istemez. Yani şimdi insanlar emek yoluyla yaşamak istemiyor. Hiç kimse üstü başı koksun istemiyor hocam, işin açıkçası bu. Bence bu birazcık kibarlık budalalığı gibi bir şey.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Çiftçi kadınlardan biri çocukların hepsinin okuduğunu, okuyanın da köyde durmadığını söylemiş, bir başkası da “Çalışıp ev alıyoruz biz, kesinlikle burada duran yok,” demiştir.(Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Edirne’de görüşülen bir kamu görevlisi Trakyalı köylülerin çoğunun kentte de evleri olduğunu, tarlası çok olanların kışın kentte yaşayıp yazın köye dönerek ikili bir oturma düzeni kurduklarını söylemiştir.

Aynı kişiye göre Trakyalı çocukların kent merkezlerini seçmelerinde anne babalarının arkalarında olacağına inanmaları da etkili olmaktadır.

“Ben tek evladımı, giderim,’ diyor, ‘babam iki sene sonra bana bir daire alır zaten oradan diyor.’ Nitekim de öyle oluyor. Alıyor adam. Gidiş o gidiş.” (Edirne-DG: Kamu)

Toplantı yapılan köylerden Çömlek Köy’de göçten sonra yaklaşık 80 kişi kalmıştır. Çömlek Köylüler çoğunlukla Edirne’ye göç verdiklerini, bundan sonra ise ne olacağını pek bilmediklerini söylemişlerdir. Göçün nedenini ise kârın devamlı düşmesine ve kent yaşantısının çekiciliğine bağlamışlardır.

3. Tarımın gelir getirmemesi

Gençlerin köyü tercih etmemelerinin en önemli nedeni tarımın eskisi gibi gelir getirmemesidir. Bu nedenle gençler kentte düzenli maaşla işe girmeyi tercih etmektedirler. Köydeki aileler de çocuklarının tarımla ilgilenmelerini, çiftçiliğe devam etmelerini istemediklerini belirtmişlerdir.

Köydeki olanakların yetersizliği yüzünden köy yaşamını istemeyen genç kızların evlenmek için kentte oturma koşulunu öne sürmeleri ve fabrika servislerinin köylere gelmemesi de kente taşınma nedenleri arasındadır.

“Bana göre biraz da maddi kaynakların yetersizliğinden. Bugün 50-60 dönüm babasının tarlası var, üç beş tane de hayvan bakılıyor. Hayvancılık düşük seviyede yapılıyor, gelir yetersiz kalıyor. Mecburen çocuk fabrikaya gidiyor... burada oturmak istememesinin nedeni, servis yok. İkincisi evlenmeye kalktığı zaman evlenmek istediği kişi, herkes biliyor, köyde oturmak istemiyor.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Fabrikalarda da genellikle asgari ücretle çalışılmakta, ama gene de iki kişi çalıştığında tarıma göre daha çok gelir elde edilebilmektedir. Çiftçilerin tarla satarak çocuklarına kentte ev almaları da gençlerin kentte tutunmasını kolaylaştırmaktadır.

“Çiftçilikle geçim olmuyor. Gençler ‘fabrikada, karımla beraber çalışırız, geçiniriz’ diyor. Babası biraz tarla satacak ev alacak. Karı- koca çalışıyor olacaklar. Burada hayvancılıkla geçinemez. Çiftçilik desen zaten baba hepsini yapıyor. Bütün haneyi geçindiremez 100 dönüm yer.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

“Kızlar evlenseler de ilk önce Çorlu'dan ev alınıyor. Köyde duran yok, genç kalmadı. Çorlu'da yüzde 90 ı çalışıyor. Anneanneler, babaanneler de torun bakıyor. Çiftçilik yapmaktansa fabrikada ya da daha iyi bir iş yerinde çalışmayı tercih ediyorlar. Çalışıyor, ay dedin mi alıyor aylığını.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Çiftçilikten para kazanılamadığı için gençler eğitime yönlendirilmektedir.

“Çocuklarımıza bu işi öğretmemeye çalışıyoruz... ‘Git mühendis ol, bu işi yapma’ diyorum. Oku yani, okutmaya çalışıyoruz çocuklarımızı. Bu işten çünkü para kazanamazlar.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Gençlerin tekrar tarıma yönelmelerinin koşulu, tarımın sanayiden daha iyi gelir getirmesi olarak görülmektedir.

“Tarımı sevmesi lazım, tarımdan da geçim kazanması lazım. İşletme olması lazım, üretmesi lazım, elde ettiği gelire sanayide çalışan bir işçiden daha fazla gelir elde etmesi lazım ki cazip olsun... Babası zaten geçinmiyor, çocuk da görüyor, ya diyor ‘ben en azından bir sanayide işçi olsam, asgari ücret alsam, bekçi olsam, hizmet sektörüne girsem, en azından babam 10 dekar-20 dekar tarla satsa, bir tane de ev alsam, kira vermesem.’” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Tarımın yeniden gelir getirmeye başlaması durumumda tersine bir göçün yaşanma olasılığından da söz edilmiştir.

“Şu an için yok ama 90’lı yıllarda oldu. Sonra bir düzelme oldu o gidenlerin çoğu geri geldi. Ama şimdi, geçen yıl, bu yıl gençler yavaş yavaş Çerkezköy Çorlu falan sanayinin ağır olduğu bölgelere göç başladı. İşçi olarak gidiyorlar.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

4. Gençlerin tarımın tercih etmemesi

Gençlerce tarımın tercih etmemesinin bir başka nedeni kent yaşamına göre külfetli olması ve daha az prestijli bir iş olarak görülmesidir. Özellikle kadınların köyü tercih etmedikleri, evlenirken kent merkezinde yaşamak istedikleri görüşmelerde öne çıkarılan konulardandır.

Bir kamu görevlisi gençlerin tarımdan uzaklaşma nedeninin temelinde tarımın, hayvancılığın artık sevilmemesinin ve külfetli işler olarak görülmesinin yattığını söylemiş, çiftçiliğe tercih edilen kent yaşamının ise aslında gençlere refah sağlamadığını sözlerine eklemiştir.

“Daha genç kesimden birkaç kişiyle bir görüşün. Niçin köyde kalmak istemiyorlar? Çünkü hiçbiri tarımı sevmiyor. Hiçbiri hayvancılığı sevmiyor. Bu işleri külfetli işler olarak görüyorlar. ... Amcamızın çocuklarından falan büyükşehre gitti, Çorlu’ya, Çerkezköy’e gitti. Eşiyle birlikte çalışmak zorunda. Eşi asgari ücret üzerinden çalıştığı zaman, 12 saat çalışıyor, bütün bunlarla ilgili köydeki yapmaması gereken harcamalar, şehirde o harcamalar da var. Yani aslında çok refah içinde yaşamıyor.” (Edirne-DG: Kamu)

Gençlerin kente yönelmesindeki bir başka nedenin kentleşme baskısı olduğu söylenmiştir. Tarımdan elde edilen gelirin azalmasından bağımsız olmayan bu durum tüm dünyada görülen bir eğilim olarak anlatılmıştır.

“Şehirleşme baskısı olduğu sürece ve bu gelirler kendilerine yetmediği zaman da artık inekler birer birer satılmaya, tarlalar satılmaya ve topraklardan elde edilen verim çiftçinin çarkını döndürmemeye [başlar]... Gençler çiftçilik yapmak istemezler.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

“Gelinler köye evlenmezler” söylemi sık dile getirilmiş, ama bir çiftçi erkeklerin de evlenme sürecinde kenti tercih ettiklerini söylemiştir.

“Köylere gelin de gitmiyor, köyde yetişen kızlar aynı köyden veya farklı köyden bir delikanlıyla yuva kurup evlenmeyi, köyde kalmayı asla istemiyor. Hatta bunu evlilikte şart olarak koşuyor.” (Edirne-DG: Kamu)

“Şu anda buradan evlenen kızlar köye evlenmiyor. Herkes Çorlu’dan veya Saray’dan ev isterim diyor. Erkekler de buraya evlenmiyor. Ben diyor, çiftçilik yapamayacağım. Oradaki fabrikalara [gireceğim diyor].” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Edirne’de görüşülen bir kamu görevlisinin verdiği örnek kadınların çiftçiliğe ilişkin olumsuz yargılarını netleştirmektedir. Bu kişi çok zengin bir arkadaşının, kardeşini sırf çoban olduğu için evlendiremediğini anlatmıştır.

“800 koyunu olan yakın bir arkadaşla görüştim. Kardeşini evlendirememekten şikâyet etti. 800 başlık iş, 500.000 liralık sermaye. Çoban deyince gitmiyor kızlar.” (Edirne-DG: Kamu)

Köyde yaşamayı sürdüren kadınlar kendi çocukları için kurmak istedikleri gelecek planında köyün yer almadığını, mümkün olduğu kadar onları okumaya teşvik ederek köyden çıkmalarını sağlamaya çalıştıklarını anlatmışlardır. Öte yandan kentte yaşamaya başlayan çocuklarının artık çiftçilikten tamamen uzaklaştıkları, hafta sonları bile köydeki işlere yardım etmedikleri söylenmiştir.

“Bir oğlum var, anaokuluna gidiyor, Saray’a. Servisle gidiyor. Bir oğlum var subay, uzakta o... Diğeri de okursa gidecek. Durmaz yani gidecek. Çiftçilikte yok ki bir şey, bize kalmıyor ki ona kalsın.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

“Tek başıma. Mesela benim iki tane oğlum var, gelinim var, çalışıyorlar. Hafta sonları bile götüremiyorsun [tarlaya], çünkü tarla çiftçilik istemiyorlar.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

Kendisi işçi olan bir kadın ise çocuğunu okutmayı hedeflediğini ve kendisi gibi işçi olmasını da istemediğini söylemektedir. Bu anlatımda kentte işçi olmanın daha “iyi” bir gelecek için bir ara aşama olduğu anlayışı dikkat çekmektedir.

“Okutmak zorundayım onları. Ben şahsen çocuklarımın burada olmasını istemiyorum. Kendimi düzelteyim, hemen çocuğuma ev alayım, gitsin buradan. Eğitim çok önemli. Benim gibi fabrikada da çalışmasını istemiyorum.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

GELECEKTE TARIM VE HAYVANCILIK: Beklentiler, öneriler

Kalitatif araştırma bulgularının bu son bölümü odak grup katılımcılarının ve görüşülen kişilerin çiftçiliğin geleceğine ilişkin düşüncelerine, beklentilerine ve eğilimlerine ayrılmıştır. Tüm görüşmelerde Trakya'da tarım ve hayvancılığın geleceğine ilişkin en çok öne çıkan görüş, gerek tarımda, gerek hayvancılıkta değişimin yaşanacağı ya da yaşanması gerektiğidir. Bitkisel üretimin ve hayvancılığın artık kırsal nüfusu besleyemediğinden, çiftçi için yeterli geçinme kaynağı oluşturamadığından yola çıkan görüşler, çiftçiliğin tümüyle ortadan kalkmasına, kooperatifleşerek çiftçilerin güç kazanmasına ya da köylülerce kurulacak anonim şirketlere kadar çeşitlenmektedir.

A- Bitkisel üretim

Bitkisel üretimin geleceğine yönelik önerilerde üretimin çeşitli aşamalarında ya da tamamında çiftçilerin birlikte hareket etmeleri, çiftçi sayısının azalması, arazilerin ya da ürün seçiminin devlet desteğiyle planlanması, daha verimli bir üretim için araştırma ve geliştirme çalışmalarının artırılması ve gerek tarımın, gerek hayvancılığın planlı olarak, daha büyük ölçeklerde yapılması dile getirilmiştir. Üretim ölçeklerinin büyütülmesi görüşmelerin çoğunda en çok öne çıkan konudur.

Bugünkü üretimin sorunlarıyla ilgili daha kısa vadeli öneriler ise tarımsal desteklerin artırılması, girdi maliyetlerinin aşağıya çekilmesi, ithalatı sınırlandırarak ya da satış fiyatı destekleriyle üreticinin korunması, sulama olanaklarının artırılması konularını kapsamaktadır.

Bazı görüşmelerde Trakya’da çiftçiliğin tümüyle biteceği ya da toprakların “yabancıların” eline geçeceği gibi karamsar yaklaşımlara da rastlanmıştır.

Büyük çiftçilerin ya da tarımla ilgili kamu görevlilerinin daha çok planlı, verimli ve büyük ölçeklerde üretim yapma çözümünü öne çıkardıkları, küçük toprak sahibi çiftçilerin ise sorunlara kısa vadeli çözümlerde odaklandıkları görülmektedir. Bu iki farklı eğilim tarım ürünlerindeki ithalat politikalarıyla ve pazardaki değişimlerle birlikte dönüşümün de başladığını doğrular niteliktedir. Dolayısıyla bu aşamadaki bir başka soru ya da sorun köylerden kente yönelecek yeni nüfusun geçiş sürecini sancısız yaşamasıyla ilgilidir.

1. Üretimin ve planlamanın geleceği konusunda görüşler

a. *Büyük ölçekli tarımsal üretim*

Trakya’da tarımın bugünkü sorunlarının çözümü ve gelişmesi konusundaki başlıca öneri tarımsal üretim girdilerinin temininde, pazarda ya da üretim aşamalarının tamamında çiftçilerin topluca hareket etmesidir.

Trakya’nın farklı bölgelerinde uygulanmaya başlayan toplulaştırmanın devletin tarım arazilerinde yapacağı altyapı çalışmalarıyla bir arada yürütülmesinin verimlilik artışı sağlayacağı söylenmiştir.

“Ondan sonra toplulaştırma yapılacak. Senin diyelim, 70 dönüm arazin var, bir yerden ya iki yerden, devlet yollarını yapacak, düzleyecek yollarını, su terazisi yapacak, sulama sistemi de yapılırsa, bu olur, verimlilik artarsa. Su tarımda mecburi... Yağmurun yağmasına göre verim beklersek...” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Bir başka öneri her bir köyün bir anonim şirket gibi yönetilmesidir. Tarlaların ekimi birlikte planlanacak, tarımda mekanizasyondan gübre ve tohum girdilerine kadar çok daha rasyonel bir üretim yapılabilecektir. Üretim ve pazar mekanizmaları dikkate alınacağından ve ürün miktarı artacağından çiftçiler daha çok gelir elde edebilecek, böylece köylülüğü bırakmak durumunda kalmayacaklardır.

“Köylüleri anonim şirket olarak yönetebilirsiniz. Ama bunun çok ciddi çalışması lazım. Mesela ben... Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi’nde hoca olsam, öyle bir çalışma yaptırırım çocuklara... Thomas Moore’un ütopyası, gibi öyle bir çalışma yaptırırım. Herkes orada malı

kadar hissedar olacak, traktörünün ederi kadar hissedar olacak... Herkes çocuğunu evlendirmek için 10 dekar tarla satmak zorunda kalmayacak. Köylü de dağılmayacak... Sürececek, maaşını alacak. Sigortası ödenecek.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

Bir başka öneri girdi maliyetlerini ucuzlatabilmek için kooperatif kurmaktır.

“Meyvecilik gibi alanlarda ek girdileri kooperatifleşmeyle sağlayacaksınız. Bunu yapanlar öyle yapıyorlar... Fransa’da mesela büyük tohum şirketleri var, hepsi kooperatif şirketi.” (Edirne-DG: Kamu)

Büyük ölçekli kooperatiflerin kuruluş aşamasını ve işlemlerini zor bulan bir çiftçi az sayıda kişinin birleşerek küçük kooperatifler kurmalarının daha kolay olabileceğini, böylece daha rasyonel bir tarım ve hayvancılık yapılabileceğini anlatmıştır.

“Mesela ben bu büyük kooperatifçilerden şeye çok önem veriyorum. Önemli görüyorum üç veya beş kişinin kurduğu kooperatifi. Beş kişi anlaşılabilir. Mesela 100’er dönüm yeri olduğu zaman 500 dönüm. Beş motoru var. İki motor o işi yapabilir. Rakama vurduğunuz zaman beş kişide, 60-70 milyar, belki traktörleri de koyduğunuz zaman 200 milyar sermaye... Ama beş kişi kendi işi olarak görse, biri çiftçiliği dördü hayvancılığı yaparsa... Bir de tarlalar büyüyecek, maliyet de azalacak.” (Çömlek Köy-OG: Çiftçi)

Çiftçilerin pazarlama sorunlarıyla ilgili bir çözüm önerisinde özel sektörden firmaların da etkili olabileceği, verecekleri destek ve yönlendirmeyle özellikle küçük çiftçinin daha kârlı üretime yönelmesini sağlayabilecekleri belirtilmiştir. Bu yaklaşım kooperatiflere yönelik önyargıların izlerini de ortaya koymaktadır.

“Gidip de küçük çiftçi elma diktiği zaman bunu nasıl pazarlayacağım diye düşünüyorum... Bir firma gelse, dese ki, arkadaş bu köyde 1000 dönüm toplanın, elma ve armut ekerseniz, ben burada soğuk hava depomu kuracağım, size de garanti veriyorum şu fiyattan alacağım dese, her türlü desteği vereceğim dese, hiçbir sorun olmaz. Hatta o daha da iyi olur. Çünkü kooperatifte yöneticilerin iyi niyetli olması lazım...” (Çorlu-MG: Kamu)

Aynı görüşmede özellikle küçük çiftçilerin meyvecilik gibi daha riskli ama kazançlı üretimleri ancak ortaklaşarak yapabilecekleri ve özellikle başlangıç aşamasında devlet desteğinin fayda sağlayacağı söylenmiştir.

“Şimdi o başladı. Ama şu anda belki yetersizdir. Bir köyü, mesela toplu olarak, 40-50 kişiyi ortaklaşa o işe sokmak, sokarken de tabii o zaman devlet desteği bayağı gerekiyor. Şu anda destek var, ama yeterli değil. Küçük çiftçilerin bu işe yönelebilmesi için ortaklaşa yapmaları lazım ve devlet desteği gerekiyor.” (Çorlu-MG: Kamu)

Başka bir öneri de devlet desteğinin çiftçilerin toplu hareket etmeleri için kullanılabileceği yönündedir. Var olan mazot, gübre ve ürün desteklerinin ölçeğe göre farklılaşarak küçük ölçekli üretimler için daha az, büyük ölçekli üretimler için daha çok verilmesi önerilmiştir. Örneğin, 1 kilo buğdaya belirli bir ölçeğe kadar 70 kuruş, 1000 kilo ve üzerindeki buğdayın kilosuna 80 kuruş verilebileceği ve bu durumda çiftçinin daha çok kazanmak için birlikte hareket etmeye yöneleceği söylenmiştir.

Ayrıca aynı kişi bu yöntemle üretimin de planlanabileceğini, toprağın özelliğine ve ihtiyaca bağlı olarak bölgesel ürün dağılımını belirlemeyi ve bu plan çerçevesinde destek vermeyi önermiştir.

“Prim desteği veriyorsam, mazot desteği veriyorsam, bunu bir litre mazot için değil, 10 bin litre mazot için verirsem, o çiftçi bundan faydalanabilir. 10 bin litre mazotu kullanacak, alet edevatı yok, tarlası yok, ama birleşmesi gerektiğini öğrenecek. O zaman ben ona 1,5 liradan mazot verebilirim. Diyecek ki 10 bin litre kullanmıyorum ben, bin litre kullandım, o zaman 10 çiftçi bir araya gelip o mazotu ucuza alacak.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

“O köye dersiniz ki siz kanola üreteceksiniz. Bunu desteklerle yapabilirsiniz.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

b. Çiftçi sayısının azaltılması

Çiftçilikte yaşanan sorunların çözümüne yönelik bir öneri de çiftçi sayısını azaltacak politikaların geliştirilmesidir. Tarım ve hayvancılığı gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında bizdeki kırsal nüfusun çok fazla olduğundan yola çıkılarak, tarımın hiçbir koşulda bu nüfusu besleyemeyeceği ve verimlilik artışı için daha az sayıda çiftçinin daha büyük ölçeklerde tarım

ve hayvancılık yapması gerektiği söylenmiştir. Bu öneri konuyla ilgili farklı aktörlerce dile getirilmiş, küçük ve büyük çiftçilerin yanı sıra uzmanlar da bu öneride bulunmuşlardır. Kırsal nüfus fazlası Trakya köylerinden sanayileşen bölgelere göçü de açıklar niteliktedir.

Çiftçi sayısının örneğin miras hukuku aracılığıyla azaltılabileceği, tarlaların toprağı işleyen kişinin elinde kalması ve “tarımla alakası olmayan birisinin tarlasının olmaması” gerektiği söylenmiştir. (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

“Avrupa Birliği’nin gelişmesinin asıl nedeni budur, mesela üretim planlamasını düzeltmiş sisteme oturtmuş olmasıdır. Bir de Almanya örneği var özel mülkiyetle alakalı. Üç yıl eğer bir çiftçi arazisini işlemezse devlet el koyuyor, öyle bir hakkı var Alman hükümetinin. Bizde de aslında ona benzer şeylerin olması lazım. Vatandaş işlemiyorsa, o araziye işleyecek başka birine vermesi lazım, boşta kalmaması lazım.” (Lalapaşa-MG: Kamu)

Çiftçi sayısını azaltma sürecinde geçiş aşamasının sancısız olması için iyi bir planlama gerektiği de belirtilmektedir. Bu süreçte hem kente gelecek bu yeni nüfus için hazırlıklı olunmalı, hem de köyde kalacak nüfusun verimli çalışmasını sağlayacak destekleyici politikalar geliştirilmelidir.

“Ama bu geçişin iyi bir geçiş olması lazım, yavaş bir geçiş olması lazım... Yüzde 10 bize çok bile. Ama onun da verimli çalışması lazım. Onun önünü açmak lazım.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

c. Arazinin planlı kullanılması

Bitkisel üretimin çeşitliliğini ve verimini artıracak düşünülerek getirilen bir öneri de arazi kullanımının planlaması üzerinedir. Bu aşamada arazinin niteliğinin gözetilmesi, toprağın verimliliğine bağlı olarak çiftçinin yönlendirilmesi, çiftçi ile tarım il ve ilçe müdürlüklerinin ve tarımsal araştırmalar yapan öbür kurumların birlikte hareket etmesi gerekli görülmektedir.

Planlamayla ilgili bir başka öneri pazar olanaklarını değerlendirerek çiftçiyi yönlendirmektir. Buna göre tarımsal üretimde yalnızca yurtiçi piyasa değil, uluslararası pazar da dikkate alınmalı, avantajlı ürünler desteklenmelidir.

“Biz niye kahve yetiştirmekle uğraşalım, Brezilya’dan alırsınız, ucuza alırsınız... Ben dışa kapatıyorum, kahve yetiştireceğim diye uğraşmazsınız. Ama arpa çok avantajlı, arpa

yetiştirmiyorsunuz, çünkü arpayı alan yok. Ama burada ayçiçeğinin de alıcısı var, buğdayın da... Ve verimli. Siz planlamaya buradan başlırsınız. Kofçaz’a dersiniz ki, sen ayçiçeği, buğday üretme, sen kardeşim sera yap. Hayvancılık yap. Organik tarıma geç. Arıcılık yap. Organik arıcılık yap hatta çok güzel blgen var” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Pazar olanaklarıyla birlikte toprak verimliliğinin de dikkate alınması tarımı destekleyici araştırmalarla bölgedeki “karşılaştırmalı üstünlüklere sahip ürünlerin” desteklenmesi önerilmiştir. Tarımın gelir getirebilmesi, “ticari tarım” yapılabilmesi için bu unsurlara dikkat etmek gerektiği söylenmiştir.

“Bizim yaptığımız geçimlik tarımdır. Ticari tarım yapmıyoruz biz Trakya bölgesinde. Ama Avrupa’da ticari tarım yapıyor. Dünya fiyatlarına bakıyor... Onun için de şu alanın şuraya akması lazım, daha ileriye. şimdi ben bir bilim adamı olarak, ne dedim size, ayçiçeği, buğday. Bölgeyi bildiğim için. Aslında yle de değil. Yani belki de bölgede kanola veya arpa en yüksek avantaja sahip. Karşılaştırmalı stnlkler vardır.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Bir planlama lt çiftçinin elindeki arazinin büyüklüğüdür. Büyük arazi sahiplerinin bugünkü gibi buğday, ayçiçeği dönüşümünü sürdürmesi, kk çiftçilerin ise meyvecilik, bahçecilik gibi birim getirisi daha yüksek olan ürünlere yönlendirilmesi önerilmiştir.

“Trakya bölgesinde ayçiçeği, buğday mnavebesinin uzun yıllar devam etmesi lazım. Yani alternatif üründen kastınız kk araziler, kk iftilerse, seracılık. Meyvecilik, bahçecilik rahatlıkla yapılabilir.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

Ayrıca tarımsal üretim verimliliğiyle birlikte kalitesini de artırmak gerektiği, çiftçinin ürününü yüksek fiyatlı satabilmesi ve pazarda yer edinebilmesinde bu etkenin da önemli olduğu söylenmiştir.

“Sadece birim alanda çok fazla ürün almak yetmiyor. Çünkü bundan beş yıl önce biz buğdayda glutenini, proteinini, sedimantasyonunu hiç konuşmuyorduk. Ne onun sanayicisi, ne de biz bunları konuşmuyorduk. Son birkaç yıldır köylü malını satmaya getirdiğinde sanayici, fabrikatör hemen analizi köylünün önüne koyuyor. Diyor ki, senin buğdayındaki protein 10. Ölüyor hemen. şunu demeye çalışıyorum, hem üretimi arttırmanın yolunu arayacağız, hem de kalitemizi de yükseltmemiz gerekiyor.” (Edirne-DG: Kamu)

d. Tarım ve hayvancılığın eşgüdümlü yapılması

Verimlilik artışına yönelik bir öneri de bitkisel üretim ile hayvancılığın birlikte yürütülmesidir. Yem bitkisi ihtiyacı dolayısıyla daha fazla dönüşümlü ekim yapılacağı ve bunun verimliliği artıracığı belirtilmiştir. Çiftçinin toprağa daha çok bağlanması ve köyden kopmaması için de hayvancılığa yönlendirilmesi, teşvik edilmesi gerektiği söylenmiştir.

Hayvancılığın çiftçilikle birlikte yapılmasının çiftçiyi köye, çiftçiliğe bağlayıcı etkisi vurgulanmış, hayvancılıktan gelen organik gübrelerin tarımda, bitkisel üretimden kalan samanın ve ekilen yem bitkilerinin de hayvancılıkta kullanılmasının çift yönlü verim artırıcı etkisine değinilmiştir.

“Özellikle büyük çiftçiler hayvancılığa yönlendirildi mi, yem bitkisi ekilişi artacak haliyle, arttığı zaman toprakların münavebeleri artacak. Buğday ve ayçiçeğinden daha fazla verim alınacak. Öyle olması lazım.” (Çorlu-MG: Kamu)

“Bu çiftçilik ve hayvancılığın entegre olması lazım. Yani çiftçi adamın şehirde marketi olmaz. Çiftçi adamın çiftliği olur. Hayvanları olur, orada faaliyet yapar o. Onun işi odur. Yani bizi toprağımıza bağlayacaklar. Yani bizi göç ettirmeyecekler.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

e. Bugünkü sorunlara çözüm önerileri

Trakya’da tarım ve hayvancılık konusunda daha çok küçük çaplı çiftçilerin dile getirdiği öneriler yaşadıkları sorunları kısa vadede çözmeye yöneliktir. Bu önerilerin bir bölümünün günümüz pazar koşullarında uygulanabilirliği tartışmalı olsa bile, yukarıda da değinildiği gibi çiftçiler geçinemediklerini belirtmekte, sorunlarının bir an evvel çözülmesini beklemektedirler.

Çiftçilerin dile getirildiği sorunlar ortaktır: Zaman içinde artan girdi maliyetlerine karşılık ürün fiyatlarının aynı oranda artmaması sonucu çiftçilik kârlı bir iş olmaktan çıkmıştır; yalnızca çiftçilikle geçinmek giderek zorlaşmaktadır. Bu durumda çiftçilerin önerileri acil sorunların çözümüne yöneliktir. Tarımsal desteklerin artırılarak girdi maliyetlerinin bir ölçüde devlet tarafından karşılanması, mazot gibi girdi fiyatlarının çiftçiler için aşağıya çekilmesi, pazarda ürün fiyatlarını yükseltmek için ithalatın sınırlandırılması ya da market fiyatlarına

müdahale edilmesi, sulama olanaklarını artırarak daha verimli üretim sağlanması gibi öneriler getirilmiştir.

f. Tarımsal desteklerin artırılması

Tarımsal desteğin artırılması önerisi iki farklı yaklaşımla getirilmiştir. Bunlardan biri tarımın dünyanın her yerinde desteklendiğinden yola çıkmaktadır. Bu yaklaşımda tarımın ve hayvancılığın ticari gelir getirmenin yanı sıra yaşamsal ihtiyaçlardan biri olan gıda tüketimi için önemini vurgulanmakta, bu nedenle de desteklenmesi gerektiği öne sürülmektedir. İkinci yaklaşım ise çiftçinin bugünkü ürün seçimlerinde desteklenmesi ve para kazanmaya başlaması durumunda alternatifler düşünebileceği ve üretimini geliştirebilir hale geleceği varsayımına dayanmaktadır.

“Şimdi birinci derecede tarımsal desteklerin uluslararası düzeye çıkartılması lazım. Yani Amerika’daki çiftçi ne kadar tarımsal destek alıyorsa ben de ona yakın almalıyım... Batmış olan Yunanistan bile tarıma daha fazla destek veriyor, çünkü bu iş desteksiz olmuyor. Bu iş marjinal bir sektör. Bu sektörden zenginleşme olmuyor. Yani tarımdan zenginleşilmez. Karnını doyurabilir.” (Çeşmeli-DG: Çiftçi)

“Şimdi çiftçiyi siz desteklerseniz, çiftçi şunu da yapıyor bazen, ayçiçeği tarımından sonra veya buğdaydan sonra suluyor tarlasını, mısır ekıyor, silajlık mısır. O da var. Ama şimdi cazip olması lazım. Yani buğdaydan iyi bir para kazanacak. Çiftçilikten para kazandıktan sonra, yaratır.” (Tekirdağ-DG: Kamu)

g. Girdi fiyatlarının aşağıya çekilmesi

Bir başka çiftçi girdi maliyetlerinin aşağıya çekilmesi için devletin gümrük vergilerinde indirim yapmasını ya da mazot fiyatında denizcilik sektöründe olduğu gibi sektörel indirime gidilmesini önermiştir.

“Tarımla ilgili örneğin gübre fiyatları ve çiftçiye uygun mazot verilmesi şart. Denizcilerin kullandığı 1 TL’ye mazotu, böyle mazot girdisi düşürülebilir. Gübredeki gümrük fiyatları düşürülüp girdilerin aşağıya düşürülmesi gerekir. Girdiler uygun olması gerekir ki, çiftçi çıkardığı malı sattığında kazanç elde etsin.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

h. İthalatın sınırlandırılması ve ürüne hak ettiği fiyatı vermek

Yukarıda da belirtildiği gibi ürün fiyatının maliyetleri karşılamaması çiftçinin en önemli sorunudur. Bu sorunla ilgili bir başka çözüm önerisi ürün fiyatlarını çiftçinin lehine düzelterek mekanizmaları oluşturmaktır. İthalatın piyasadaki fiyatları düşürdüğü düşünülmekte, çözüm olarak da marketlerdeki fiyatlara ve ithalata müdahale önerilmiştir. Hatta malı daha pahalıya almanın son tüketici açısından çok büyük bir sorun olmayacağı, ama çiftçiye, üreticiye ciddi bir kazanım sağlayacağı söylenmiştir.

“Pirince zaten hak ettiği para verildiğinde her şey düzeliyor, sosyal faaliyet falan hepsi. Biz onu istiyoruz, malımızın değerini istiyoruz. Maliyetlerimize göre doğru fiyat vermesini bekliyoruz. 780 bin lira maliyetim varken bana onun verdiği fiyat 650 bin lira çıkıyorsa, o zaman çok sorun var.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

“Bu yıl diyelim ki 10 kg pirinç tüketiyorsun. Bugün 20 liraya aldın diyelim; sen 25’e alsan 10 kg pirinci sana bir şey olmaz... Bir hanenin tüketeceği yıllık pirinç burada 20 kiloyu geçmez. Sana bir yılda 10 lira para, vatandaş olarak hiçbir şey yapmaz, ama üreten insanı bu sistem yok ediyor.” (Yeni Karpuzlu-OG: Çiftçi)

Görüşülen bir görevli ise ürün fiyatlarının yükselmesi önerisini gerçekçi bulmamaktadır. Ona göre bu öneri hem uluslararası pazardan ayrıştırılmış bir piyasa modelini ifade etmekte, dolayısıyla bugünkü ekonomik koşullarda uygulanabilirliği zor görünmektedir; hem de zorunlu gıda kalemlerinin fiyatını artırmak özellikle dar gelirli tüketici için sakıncalı sonuçlar yaratabilecek niteliktedir.

“Diğer ülkelerde ne oluyorsa bizde de o olacak. Yani köydeki insanlar 50-100 dekar bir yere ayçiçeği, buğday eksin ve lüks içinde yaşasın, şehirdeki nasılsa o da öyle olsun, öyle bir şey yok maalesef. Buradan buğdayı satarsa kilosunu 5 liraya o zaman siz de ekmeği yersiniz 10 liraya, o zaman belki onlar da lüks yaşar.” (Edirne-DG: Kamu)

i. Sulama olanaklarının artırılması

Tarımın bugünkü sorunları gidermeye yönelik bir başka öneri devletin sulama olanaklarını artırması, teşvik etmesidir. Özellikle küçük çiftçinin sulama sistemi kurma maliyetini karşılayamadığı, sulamayı destekleyecek projelerin ise ciddi katkı sağlayacağı söylenmiştir.

“Sulamaya da var teşvik, şöyle; mesela sulama sistemi kurulumunu esas alan kırsal kalkınma projeleri var, maliyetin yüzde 50’sini devlet ödüyor. Tamam, büyük çiftçiler için geçerli sizin dediğiniz olay. Hepsi hemen hemen ondan faydalandılar da yaptılar. Küçük çiftçiler için organizasyon lazım. Yani bir köye gideceksin, artık kooperatif kanalıyla mı olur, firma kanalıyla mı olur... Küçük çiftçileri sulamaya destekle yönlendirmek zor olur.” (Çorlu-MG: Kamu)

“Akarsudan da olur. Yani bu dere döndürülür bile. Açarsın oradan yatağını, buradan böyle bir yay çizdirirsin ona. Oradan da kanaletlerin içine, pompayla... Yani kendi ülkemizde olan sistemlerle [yapılabilir]. Bunun maliyeti nedir?” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

j. Tarım dersi verilmesi

Gençlerin tarımın tercih etmemesi sorunuyla ilgili bir öneri kırsal bölgelerdeki okullarda tarım dersi verilmesidir. Buradaki varsayım, tarımın gençler tarafından artık eskisi gibi sevilmediğini ve bu nedenle tercih edilmediğidir.

“Sen şimdi burada eğitimde tarım dersi vereceksin, hayvanları sevdireceksin. Bu öğrencinin buradan gitmesini istemiyorsan sevdireceksin. Anlatacaksın, gitmeyin buradan, sahip çıkın.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

2. Karamsar yaklaşımlar

Trakya tarımındaki iki olgudan yola çıkarak Trakya’da çiftçiliğin geleceğine ilişkin karamsar yaklaşımlara da rastlanmıştır. Bunlardan biri gençlerin tarımı tercih etmemeleri ve kentte yaşamayı seçmeleri, öbürü ise yabancılara büyük miktarda toprak satışlarıdır. Bu yaklaşımlara göre gelecekte toprağı sürecek çiftçi kalmayacak ve Trakya toprakları yabancılardan ellerine geçecektir.

“Artarak devam edecek, 25 sene sonra biçerdöver kullanacak adam bulunmayacak. Balya makinesini kullanmaya adam bulunmayacak. Hayvanları satacağız. Bu inekleri satmaya da en fakir birini bulacağız, o katlanacak onun pisliğine tozuna. Görünen köy bu...” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

“Hiç kimse kalmayacak burada, bizler yaşlanacağız torunlar hayatta durmaz, kalmaz gençler gidecek; hepsi gidiyor zaten.” (Beyaz Köy-OG: Çiftçi-Kadınlar)

“Bu toprakları da buradan ya Yunanlının, zenginin biri alacak, ya İsraili biri toplayacak, alacak bu toprakları bizden. Ondan sonra diyecek ki, burası benim arazimdir. Tel örgüyü çekecek, daha ileri gidecek, seni vururum falan... Ekecek, mahsulü de dışarı satacak. Otobandan Bulgaristan’dan çıkaracak, orada satacak. Müslümanlara Türklere yok bir şey diyecek.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

B- Hayvancılık

Tarımda olduğu gibi hayvancılıkta da öne çıkan öneri daha büyük ölçekli üretim yapmak gerektiğidir. Yem fiyatlarındaki artışın süt, et ve canlı hayvan satışlarıyla karşılanamaması sonucunda özellikle köylerde küçük ölçekli hayvancılık yapan çiftçiler yeterli gelir elde edememektedirler. Bu aşamada hayvancılığa ilişkin çözüm önerisi köylerde ortak ağıl sistemine geçmek, bu sistemi destekleyici politikalar üretmektir. Ortak ağıl sisteminin hem maliyetleri düşüreceği, hem de çiftçileri pazarda daha güçlü kılacağı belirtilmektedir. Ayrıca köylerde evlerin yanına kurulan ayrı ağılların insan sağlığı için tehlike yarattığı ifade edilmiştir.

Hayvancılıkla ilgili öbür öneriler ise büyük hayvan çiftliklerine yönelme, yem bitkileri ekiminin devlet eliyle planlanması ve çayır ve mera alanlarının korunmasıdır.

1. Köylerde ortak ağıl sistemi

Hayvancılıkta köyün ortak ağıl sistemine geçme önerisi hem küçük ve büyük ölçekli hayvancılık yapan çiftçilerin, hem de konuyla ilgili uzmanların ortak görüşüdür. Hayvancılıkla ilgili sorunların çoğuna bu yöntemle çözüm bulunabileceği söylenmiştir. Yem fiyatları çok artmıştır; yeterli toprağı olmadığından yem bitkisi ekemeyen çiftçinin satın alarak yüklendiği maliyet, gelirinde ciddi kayıplara neden olmaktadır. Ayrıca birlikte hareket edildiğinde pazar olanaklarının da artacağı etin, sütün daha kaliteli ve değerli olabileceği belirtilmiştir.

Ortak ağıl sisteminin işleyişi için kooperatifler kurulması, köylülerin bu kooperatiflere payları oranında katılmaları, şirket gibi hissedar olmaları önerilmiştir.

“Ağıl sistemi devletin proje desteğiyle köylünün kooperatifleşmesiyle gelişir. Üç beş kişi, 10 kişi birleşip kooperatif sistemi kurabilir. Köy-Koop’lar büyük barınaklar yapıp beraber

köylüyü organize [eder]. Örneğin bir köyde 3.000 hayvan bakılıyorsa, oranın köy kooperatifi 5.000-10.000 başlık çiftçilik yapar. Herkes şirketler gibi hissedar olur, hem süt bir yere sağılmış olur, daha değerli satılır, hem yetişen hayvan et toplu çıktığı için daha değerli satılır.” (Kavaklı-DG: Çiftçi)

“Bütün hayvanları toplattığımızda, köyün ortak merası var, köyün ortak yerleri var. Gerekirse çiftlik projeleri yapıp bütün herkesin katımlını sağlayıp, kooperatif dediğimiz, orada pay vermek insanlara... Senin kaç hayvanın var, 10 tane, tamam kardeşim, birim fiyattan kooperatife girişin bu, bitti. Bunun kârı da şu, al paranı. Zaten böyle bir proje de var şimdi. Gelip soranlar da var bayağı.” (Çorlu-MG: Kamu)

Ortak ağıl sistemine geçişte devletin yönlendirmesinin etkili olacağı düşünülmektedir. Bu öneride devletin köy içindeki hayvan bakımını yasaklayıp, uygun şartlarda ve mekânda kurulacak ortak ağılı destekleyecek krediler vererek bu sistemin kurulmasını sağlayabileceği söylenmiştir.

Beyaz Köy’de görüşülen çiftçiler ortak ağıl sisteminin maliyeti azaltan etkisi yanında ortak fosseptik kullanımı, daha gelişmiş koşullarda süt sağımı gibi hem insan sağlığına yararlı, hem de kaliteyi artırıcı sonuçları olacağını söylemişlerdir.

“Türkiye çapında bir şey yapılacaksa, ilçe bazında, diyecek ki, kaymakam diyecek ki içeride [köyde] hayvan bakmak yasak, bir. Gelecek tespit edecek, mühendisler, bilim adamları, diyecek ki, bak buraya... kocaman bir yol, geliş gidiş, buraya 100 dönümlük bir çiftlik. Hepsi yola bakacak. Devlet diyecek ki, 250 milyar borcun var, tamam, kaç sene, 15 sene öde. Yıllığı bu kadar, faizi maizi, şuyu buyu, yap bu işi. Bir şekilde beni ikna edeceksin, diyeceğim ki ben bu işi yapacağım. ... Bu işin pisliği, fosseptiği, hepsi bir yere akacak.” (Beyaz Köy-MG: Çiftçi)

Bir başka öneri ya da öngörü büyük hayvan çiftliklerine yönelmek gerektiğidir. Hayvancılıkta ancak büyük hayvan çiftlikleriyle optimum üretim yapılabileceği, gelir elde edilebileceği ve kaliteyi artırıcı yatırımları ancak asıl işi hayvancılık olan büyük hayvan çiftliklerinin kaldırabileceği söylenmektedir. Bu görüşe göre var olan koşullara bağlı olarak zaman içinde köyler de bu yönde değişecek, büyük işletme zihniyetinde üretim yapmaya başlayacaktır.

“Şimdi mesela Burgaz’a giderseniz, orada mesela 1000 başlık çiftlikler var. Kaç kişi yapıyor, toplasan 10 kişi falan var... Ama bir köye gidin belki 1000 tane hayvan yoktur. O 1000 hayvanın gelirini o köye bölersen... Bizde de optimum çiftlik işletme büyüklüklerine gelmesi lazım, eski köylü üretiminden ziyade. İşletme zihniyetinde, 300’er, 500’er dekarlık, 1000’er dekarlık işletmeler olacak. Köyler de öyle olacak benim tahminim bir süre sonra.” (Edirne-DG: Kamu)

“Size şöyle bir örnek vereyim, sizin üç tane büyük baş hayvanınız var, süt üretiyorsunuz. Küçük bir aile işletmesiniz. Ben size gelsem desem ki, hanımefendi, sizin sütünüzdeki bakterinin 100.000’i çok aşmaması lazım ki süt sağlıklı olsun... Size desem ki, şuraya 3000 liralık bir makine koyacaksınız. Sütü sağıp sağıp makineye döküceksin, +4’ e soğutacak makine. Sen şu cevabı vereceksin ‘üç tane hayvanım var, 3000 lira para mı vereceğim. ‘Zaten aldığım 20-30 kilo süt’, diyeceksin. Doğru mu? Öyle dersin, normal bu. Senin asıl işin bu değil. O aile işi. Asıl işin bitkisel üretim. (Edirne-DG: Kamu)

Aynı kişi hayvancılığın daha büyük ölçeklerde yapılması gerektiği konusunda Yunanistan örneğini vermiştir.

“Bakın 24 bin-25 bin işletme söyledim size, 160.000 hayvanımız var, 160.000 büyükbaş hayvandaki işletme sayısı 25.000. Yunanistan’ın belki de tamamındaki işletme sayısı, bir araştırın bakın, 9.000’i geçmez. Belki bizdeki hayvan sayısının üç misli var orada.” (Edirne-DG: Kamu)

2. Yem bitkilerinin devlet eliyle planlanması

Hayvancılıkla ilgili bir öneri de yem bitkileri ekiminin Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından planlanması ve hayvancılık yapılan bölgede yem bitkileri ekimini sağlamasıdır. Böylece yem maliyetlerine nakliye bedeli koyulmayacağından yem çok daha ucuza gelecektir. “Ama ürün planlamasını biz bakanlık olarak yapabilmiş olsak, mesela bölge içersinde, Çorlu için yine ben konuşayım, benim burada ne kadar hayvanım var 10 bin tane, bu 10 bin hayvanın zaten yiyeceği yem bitkisi belli, yiyeceği arpa, buğday şusu busu bellidir. Bunu benim önceden planlamam lazım. Çorlu’daki ziraat mühendisleri arkadaşların bunu ayarlaması lazım... Bu bölgede bunu ektirmem lazım. Bunu çözersem nakliyeden kurtulurum. Konya’dan yonca geliyor buraya. İnanılmaz rakamlara satılıyor.” (Çorlu-MG: Kamu)

3. Çayır ve mera alanlarının korunması

Hayvancılığın gelişmesine ve daha küçük çapta işletmelerin kurulabilmesine yönelik bir öneri de ayır ve meraların korunmasıdır. Böylece hayvan beslemek için büyük toprak sahibi olmaya ya da yem bitkisi ekmeye gerek duymadan, küçük bir arazide çok sayıda hayvana bakılabileceği ve maliyetlerin de ciddi miktarda azalacağı söylenmiştir.

“Türkiye’nin en büyük sorunu aslında budur. Yani ayır-mera alanlarını koruma, bedava yem kaynağı bulma, hayvancılığı geliştirme. Ha şimdi hayvancılıkta niye önemli? Çünkü o zaman geniş tarım topraklarına ihtiyacınız da kalmaz. Yani kurarsınız 10 dekar küçük bir işletme, 10 dekarda 100 tane inek beslersiniz.” (Tekirdağ-DG: Kamu)